

Шляхи розвитку української науки:

суспільний дискурс

У номері:

• *Україна в Рамковій програмі «Горизонт Європа»: досягнуті результати, системні виклики та шляхи їх подолання*

• *Новий етап інтеграції: українські учасники отримали доступ до конкурсів Європейського оборонного фонду*

• *Наукові дослідження на замовлення бізнесу: уряд запускає нову модель співпраці науки та бізнесу*

• *МОН України відкриває інтерактивний дашборд «PhD-дослідницькі проєкти»*

• *Наукові бібліотеки в інформаційному суспільстві: ключові тенденції та перспективи*

№ 7 (222)
серпень

Київ 2026

**Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів
державної влади**

Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативної інформації
(Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101)
Заснований у 2005 р. Видається щомісяця.

Головний редактор В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заслуж. діяч науки і техніки України, керівник Служби інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ) НБУВ. Редакційна колегія: М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу; Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації (заст. головного редактора); О. Натаров (упорядник).

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, <http://nbuviap.gov.ua/>.

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

№ 7 (222) серпень 2026

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2026

Київ 2026

ЗМІСТ

Аналітичний погляд	4
Обороздатність і науковий прогрес	20
Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти	27
Наука і влада	34
Міжнародне наукове співробітництво	39
Наукові дослідження інфекційних захворювань	43
Новини наукового розвитку	45
Проблеми енергозбереження	57
Науково-організаційні заходи	60
Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки	65
Бібліотека в науковому процесі	70
Наукова комунікація	84
Зарубіжний досвід наукової діяльності	97
У критичному фокусі	101
ДОДАТКИ	102

Орфографія та стилістика матеріалів – авторські

24.08.2026

Вітальне слово Президента НАН України академіка Анатолія Загороднього у 35-ту річницю Незалежності України

Шановні колеги, дорогі друзі! (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>)

Україна – одночасно молода і древня держава. В її історії бували періоди розквіту і руїни. Але після темних часів вона знову і знову відроджувалася. І зрештою заявила про себе світові на повен голос як незалежна країна, а тепер і як фортеця між європейською цивілізацією та пітьмою, що намагається її поглинути.

Головним нашим капіталом, цінність якого особливо гостро усвідомлюється у нинішні страшні й героїчні часи, є Незалежність. Зараз ми, як ніколи, добре розуміємо, що Незалежність не отримують у подарунок – її виборюють. Що Незалежність – наше свідоцтво про зрілість і відповідальність. Що Незалежність – щоденний поступ у досягненні поставленої мети, щоденна наполеглива робота, щоденні зусилля.

В обороні України, її Незалежності, суверенітету і територіальної цілісності стоїть і Національна академія наук. Безпілотні системи, енергоощадні технології та біотехнології, моніторинг і захист довкілля, медичні засоби, вивчення громадської думки, правове підґрунтя демократичних трансформацій та євроінтеграції, історичні студії й економічні прогнози – все це і чимало інших питань є предметом нашої активної та постійної роботи. Адже Академія – одна з чільних опор і найприкметніших атрибутів Української держави.

Україні сьогодні 35. Це вік, коли ілюзії вже позаду, але є сили, амбіції та досвід, щоби жити і успішно розвиватися. І я, попри все, певен, що обраною нами долі не здатні забрати у нас ні тирані, ні їхні армії, ні їхня зброя. Бо ми відчули смак свободи і самостійності. Й нізащо ними не поступимося.

Усіх українців і українок, хай би де вони жили, а також усіх, хто любить Україну та поділяє наші цінності й прагнення, від усього серця вітаю з Днем Незалежності!

Висловлюю глибоку шану та вдячність усім працівникам Академії за подвижницьку працю в ім'я нашого народу та нашого майбутнього! Схиляю голову у невимовній скорботі за кожним, хто віддав своє життя за захист рідної землі, за Незалежність України.

Слава Україні! Героям слава!

З глибокою повагою
Президент Національної
академії наук України

Анатолій ЗАГОРОДНІЙ

Аналітичний погляд

03.08.2026

М. Головенко,
академік НАМН України,
завідувач відділу біомедицини Фізико-хімічного інституту НАН України

ПРЕЗУМПЦІЯ ВИНИ ЗА ДОБИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Чи стає грамотний і якісно структурований текст підставою для підозри? Поява генеративного штучного інтелекту змінила характер академічних страхів: від боротьби з плагіатом наука перейшла до «презумпції вини» сумнінних авторів. Академік НАМН України Микола Головенко аналізує, як алгоритми змінюють дослідницьке середовище, чому спроба шукати ІІІ за кількістю тире руйнує стандарти якісного письма та які нові правила доброчесності потрібні сучасній науці [\(Світ\)](#).

Кожна доба залишає після себе не лише великі відкриття, а й великі страхи. Наука не є винятком, оскільки змінювалися теорії, методи й технології, але майже незмінним залишалося прагнення захистити знання від того, що вважалося головною загрозою свого часу. У Середньовіччі таким страхом була єресь. Загрозою вважалося не так помилкове знання, як знання, яке виходило за межі дозволеної картини світу. Критерієм істинності нерідко ставала не сила доказів, а відповідність авторитету. Помилка могла коштувати не лише наукової репутації, а й життя. Згодом саме наука навчилася відмовлятися від цього підходу, визнавши, що істина не визначається авторитетом, а народжується у відкритій дискусії та перевірці фактів.

Наступним великим викликом стала псевдонаука. З розвитком наукового знання виникла необхідність відмежовувати науку від численних концепцій, які використовували наукову термінологію, але не дотримувалися принципів доказовості, відтворюваності та критичної перевірки. У центрі

уваги опинилася вже не боротьба з інакомисленням, а захист методологічних засад. Саме тоді остаточно сформувалося розуміння того, що головною ознакою науки є не правильна відповідь, а правильний спосіб її отримання.

Наприкінці ХХ — на початку ХХІ століття академічний світ зіткнувся з проблемою плагіату. Якщо псевдонаука підживляла довіру до знання, то плагіат став загрозою самому авторству. Поступово університети створили складну систему перевірки текстів, а поняття академічної доброчесності стало одним із фундаментальних принципів сучасної науки. Здавалося, що саме ця проблема ще довго визначатиме порядок денний наукової спільноти.

Проте розвиток штучного інтелекту (ШІ) несподівано змінив сам характер академічних страхів. Якщо раніше головним питанням було, хто написав цей текст, то сьогодні дедалі частіше звучить інше — хто його насправді створив. Межа між використанням інтелектуального інструмента і підміною авторського мислення виявилася значно складнішою, ніж проблема запозичення чужого тексту. Саме ця невизначеність і породжує новий академічний страх. Його особливість полягає в тому, що під підозру дедалі частіше потрапляє не лише недоброчесний дослідник, а й сумлінний автор, який користується сучасними інструментами або просто вміє добре писати.

Між когнітивним очікуванням та критичним контролем

У цьому контексті особливого значення набуває вивчення суспільної готовності до впровадження ШІ. І йдеться не лише про технічну або економічну готовність, а насамперед про адаптаційний потенціал суспільства, його здатність інтегрувати нові технології та водночас зберігати стійкість до можливих ризиків. Порівняння результатів українських і міжнародних соціологічних досліджень демонструє наявність спільної тенденції. У загальному вимірі ставлення до ШІ характеризується поєднанням помірної оптимізму та занепокоєння щодо його довгострокових наслідків. Зокрема на рівні абстрактних оцінок майбутнього ШІ частіше фіксуються побоювання щодо потенційних загроз, тоді як у питаннях його практичного впровадження в економіку, професійну діяльність і повсякденне життя переважають позитивні очікування.

Проте для українського суспільства характерною є дещо інша конфігурація ставлення. Близько половини населення демонструє загалом позитивне сприйняття можливостей ШІ, тоді як значна частина респондентів не виявляє стійкого інтересу до цієї тематики. Водночас оцінки майбутнього впливу ШІ на різні сфери життя залишаються досить стриманими.

Характерно, що найпоширенішою відповіддю в багатьох питаннях є варіант «важко відповісти». З наукового погляду така відповідь заслуговує на окрему увагу, оскільки може інтерпретуватися не лише як наслідок недостатньої поінформованості, а і як індикатор високого рівня прогностичної невизначеності. Отже, сучасне ставлення до ШІ можна схарактеризувати як стан когнітивного очікування, в якому позитивні надії поєднуються з усвідомленням невизначеності майбутніх наслідків технологічних змін. Саме ця особливість може стати ключовою

характеристикою суспільної свідомості на початковому етапі широкомасштабного впровадження технологій ШІ.

На відміну від широкої громадськості, науковці демонструють більш виважені та практичні очікування щодо майбутнього ШІ. Вони значно частіше за пересічних громадян використовують штучний інтелект у професійній діяльності та мають практичний досвід оцінки його переваг і обмежень. У цьому сенсі ставлення науковців до ШІ формується не за схемою «довіра — недовіра», а за схемою «використання — критичний контроль». Саме така позиція може слугувати одним із важливих механізмів суспільної адаптації до нової технологічної реальності.

Пересічний громадянин оцінює ШІ переважно як соціальне явище, тоді як науковець оцінює його як інтелектуальний інструмент. Через це громадяни частіше запитують: «Що ШІ зробить із суспільством?», а науковці — «Що ШІ зробить із процесом здобуття знань?». Саме тому для науки центральною проблемою стає не так автоматизація праці, як питання збереження людського авторства суджень, критичного мислення та відповідальності за знання в епоху інтелектуальних машин.

Можливо, найбільше наукову спільноту турбує не те, що ШІ навчиться мислити як людина, а те, що він уже допомагає багатьом людям здаватися освіченішими, ніж дозволяли традиційні академічні бар'єри. Історія знає такі випадки. Коли з'явився друкарський верстат, деякі вчені боялися, що надто багато людей матимуть доступ до знань. Коли з'явився Інтернет, боялися, що надто багато людей матимуть доступ до інформації. Коли з'явився ШІ, почали боятися, що надто багато людей матимуть доступ до інтелектуальних інструментів. У кожному випадку частина цих страхів була виправданою, але завжди поруч із турботою про якість існувала й інша тривога — втрата монополії на те, що раніше вважалося ознакою належності до освіченої еліти. Саме тому суперечки про ШІ в освіті й науці такі гарячі. Насправді вони не лише про технологію, а й про владу, статус, довіру, авторство і про те, хто матиме право називатися знавцем у нову епоху.

Помічник чи «протез»?

Коли суспільство обговорює вплив ШІ на науку, найчастіше постає питання: чи замінить штучний алгоритм науковця і яким буде вчений, який ним користується? Річ у тім, що сьогодні поступово формується новий поділ академічного світу. Не за дисциплінами, не за посадами, не за індексом цитування і навіть не за віком. У зв'язку з широким використанням ШІ в науковій галузі цей поділ проходить значно глибше, де науковці поділяються на тих, для кого алгоритм є «протезом», і тих, для кого він є когнітивним помічником. На перший погляд, різниця здається незначною, бо в обох випадках людина відкриває той самий чат, вводить запит і одержує відповідь. Насправді когнітивний помічник посилює мислення, а когнітивний протез його заміщує.

Інша можлива небезпека епохи ШІ — не те, що алгоритми стануть надто розумними, а те, що люди добровільно відмовляться від частини власної

інтелектуальної роботи. Не тому, що не здатні її виконувати, а тому, що це довше, складніше і менш комфортно. Людський мозок завжди прагнув економити зусилля й у цьому немає нічого нового. Новим є лише те, що вперше в історії з'явився інструмент, здатний перебирати на себе не фізичну працю і навіть не рутинні обчислення, а окремі елементи мислення. Людина, яка використовує ШІ як помічника, з часом стає сильнішою, оскільки вона швидше аналізує інформацію, швидше знаходить помилки, швидше перевіряє альтернативні версії. У цьому разі ШІ працює як прискорювач її власного інтелекту.

Натомість людина, яка використовує ШІ як протез, ризикує поступово втратити частину навичок, які раніше виконувала самостійно. Не тому, що машина їх відібрала, а тому, що вони перестали регулярно тренуватися. М'яз, яким не користуються, атрофується. Можливо, те саме стосується й окремих когнітивних здібностей.

Найцікавіше, що зовні обидва типи науковців можуть мати однаковий вигляд. Вони публікуватимуть статті, подаватимуть грантові заявки, готуватимуть звіти й використовуватимуть однакові інструменти. Проте під поверхнею відбуватимуться принципово різні процеси. Один дослідник використовуватиме ШІ для розширення власного мислення, а інший — для компенсації його відсутності. І саме тому головна лінія поділу майбутньої науки проходитиме не між тими, хто використовує ШІ, і тими, хто його не використовує. Таких людей майже не залишиться. Поділ проходитиме між тими, хто є автором власних думок, і тими, хто поступово став редактором думок, створених машиною.

Трансформація дослідницького середовища

Імовірно, що через 10–15 років у науці може виникнути неформальний поділ не за посадами, а за характером інтелектуальної діяльності.

Генератори питань, які здатні побачити проблему там, де інші її не бачать, поставити незручне запитання, запропонувати новий напрям досліджень, створити нову концепцію. Саме їхня цінність постійно зростатиме. Тому що ШІ дуже добре працює з уже відомими знаннями, але значно гірше визначає, що саме варто досліджувати далі. Наука починається не з відповіді, а з запитання.

Архітектори знань, які вміють будувати методологію, проектувати експерименти, оцінювати докази та інтегрувати результати з різних галузей. Їхня роль також зростатиме, бо навіть якщо ШІ запропонує 100 гіпотез, хтось має вирішити, які з них варті перевірки.

Оператори знань, чия робота багато в чому зводилася до пошуку інформації, компіляції текстів, оформлення звітів, підготовки документації, створення стандартних оглядів. Саме ці функції найшвидше автоматизуються — і не тому, що такі люди погані науковці, а тому, що значна частина їхньої праці піддається алгоритмізації. Тут може виникнути дуже неприємний ефект. Десятиліттями молодий науковець проходив школу через рутинну роботу: опрацьовував літературу, писав огляди, готував чернетки, вчився

працювати з матеріалом. ШІ може різко скоротити цей етап, і тоді виникає питання: як навчити майбутнього дослідника мислити, якщо значну частину тренувальних вправ за нього виконує машина? Це одна з найбільших проблем майбутньої науки.

Але є ще одна тема, про яку майже не говорять. ШІ може поставити під сумнів існування частини наукової бюрократії, яка відповідає за підготовку звітності, складання планів, моніторинг показників, перевірку формальних вимог. ШІ здатен автоматизувати значну частину цієї діяльності. І ось тут, можливо, частина спротиву ШІ пояснюється не лише турботою про науку: деякі люди підсвідомо бачать загрозу власній функції в системі. І це вже питання не академічної доброчесності, а професійного виживання.

Грамотність як «доказ» вини

Завдяки розвитку цифрових технологій більшість традиційних загроз академічній доброчесності поступово дістали ефективні механізми виявлення та контролю. Зокрема, широке впровадження систем автоматизованої перевірки текстових запозичень суттєво змінило практику боротьби з плагіатом, зробивши його одним із найбільш контрольованих порушень академічної етики. Здавалося, що подальший розвиток інформаційних технологій лише вдосконалюватиме вже сформовані механізми забезпечення доброчесності. Однак поява генеративного ШІ змінила сам характер проблеми. Якщо раніше предметом перевірки було використання чужого тексту, то сьогодні дедалі частіше виникає необхідність оцінювати походження самого процесу створення нового тексту. Отже, академічна спільнота вперше зіткнулася не так з новою формою порушення, як з принципово новою формою невизначеності. Якщо раніше від автора вимагали писати грамотно, логічно й переконливо, то тепер ці самі якості дедалі частіше стають підставою для підозри. Текст добре структурований? Підозріло. Аргументація послідовна? Дуже підозріло. Речення не розсипаються на півдорозі, а висновки випливають із наведених фактів? Схоже, людина на таке вже не здатна. Особливо небезпечними виявилися тире, дефіси та складнопідрядні речення.

Здається, що десь між правилами українського правопису та рекомендаціями наукових журналів виникла таємна змова, про яку пересічний дослідник навіть не здогадувався. Адже якщо в тексті трапляється акуратно поставлене тире, знайдеться хтось, хто неодмінно запитав: «А чи не забагато тут ШІ?»

Парадокс нашого часу полягає в тому, що звинувачення дедалі частіше ґрунтуються не на доказах, а на враженнях.

Десятиліттями ми навчали студентів чітко формулювати думки, будувати логічні аргументи та редагувати власні тексти лише для того, щоб одного дня оголосити: «Ні, це вже занадто якісно, тут явно причетна машина». У цій ситуації народжується нова форма академічної презумпції вини. Якщо раніше дослідник вважався доброчесним, доки не було доведено протилежне, то сьогодні інколи складається враження, що автор мусить

доводити власну людяність. І вирішальною стає не оригінальність результатів, не коректність методології, не достовірність даних, а саме здатність переконати читача, що кожне речення було написане живою людиною, а не алгоритмом. І що більше ШІ навчається наслідувати найкращі зразки людського письма, то частіше люди починають сумніватися у власних здібностях. Наче грамотність, послідовність і ясність викладу перестали бути людськими рисами та були урочисто передані машинам разом із правом ставити тире в належних місцях.

Найточніше цю ситуацію описує один парадокс: страх перед недоброчесністю поступово починає конкурувати зі здоровим глуздом. У таких умовах формується небезпечна презумпція: якщо текст видається надто професійним, отже, він, імовірно, створений ШІ. Причини цього явища різні. Одні бояться прогледіти порушення академічної доброчесності, інші довіряють недосконалим детекторам, треті перебувають під адміністративним тиском або просто не мають достатнього досвіду роботи з сучасними мовними моделями. Є й комерційний чинник, оскільки існує ринок інструментів, які обіцяють виявляти тексти, створені ШІ, хоча незалежні дослідження не раз демонстрували, що такі системи можуть помилятися як у бік хибних звинувачень, так і в бік невиявлення справді згенерованих текстів. Проте всі ці обставини не змінюють головного: жодна з них не виправдовує заміну доказів припущеннями.

Найбільша загроза криється навіть не в несправедливих звинуваченнях окремих авторів, а в поступовій зміні академічної культури. Науковці почнуть навмисно писати менш чітко, уникати складних конструкцій, спрощувати аргументацію або навіть робити стилістичні помилки лише для того, щоб їхній текст здавався «більш людським», а це означатиме, що боротьба за доброчесність почала руйнувати самі стандарти якісного письма.

Межі відповідальності: ШІ проти людини

Саме тому справжній виклик епохи ШІ полягає не в тому, щоб навчитися підозрювати кожен добре написаний текст, а в тому, щоб зберегти принципи, на яких завжди трималася наука: презумпцію доброчесності, вимогу доказовості та готовність оцінювати роботу за її змістом, а не за стилістичними стереотипами. Адже якщо якісний текст сам собою стає доказом вини, то проблема вже не в технологіях, а в нашому способі мислення. Якщо ж тенденція збережеться, незабаром науковець буде змушений доводити не новизну своїх результатів, а ступінь своєї біологічності. До статті додаватимуться не лише ORCID, список літератури та декларація конфлікту інтересів, а й довідка про те, що автор особисто натискав клавіші під час написання тексту.

Змінити це ставлення буде непросто, оскільки проблема не лише в самому ШІ. Насправді ми спостерігаємо кризу довіри до авторства та експертності. Люди звикли оцінювати працю за зусиллями, а не за результатом. Якщо ж з'являється інструмент, який дає змогу досягти якісного результату швидше, виникає підозра: «Це несправжня праця».

З огляду на те, як ШІ дедалі активніше інтегрується в наукову діяльність, постає питання, яке ще кілька років тому здавалося суто теоретичним: хто саме виконує ту чи іншу частину дослідження і хто несе відповідальність за отриманий результат? Зокрема, ШІ доцільно делегувати функції, пов'язані з обробкою великих обсягів інформації, пошуком закономірностей, аналізом складних масивів даних, моделюванням альтернативних сценаріїв, статистичними розрахунками, автоматизованим порівнянням джерел та підготовкою аналітичних матеріалів. У цих сферах його переваги є очевидними. Він не втомлюється, не забуває, не обмежений обсягом оперативної пам'яті та здатний одночасно аналізувати інформацію в масштабах, недоступних окремому досліднику.

Водночас існує коло функцій, які навіть за найоптимістичніших сценаріїв розвитку ШІ залишаються сферою відповідальності людини. Насамперед це постановка наукової проблеми, вибір цілей дослідження, визначення його суспільної значущості, формування методології, оцінювання наукової новизни, критична інтерпретація результатів та ухвалення остаточних рішень. Саме тут реалізуються не лише інтелектуальні, а й ціннісні компоненти наукового пізнання. Науковець відповідає не лише за правильність відповіді, а й за те, які питання варто ставити. І цей принцип дає змогу уникнути плутанини між функціональною участю та авторством. ШІ може бути співавтором процесу, але не суб'єктом відповідальності. Він може допомагати формувати результати, але не може відповідати за їхню істинність, суспільні наслідки чи етичну прийнятність.

Шість кроків до відновлення довіри

Якщо академічна спільнота прагне зберегти довіру до науки в епоху ШІ, очевидно, що традиційних механізмів контролю вже недостатньо. Необхідною стає не лише поява нових інструментів, а й перегляд самого ставлення до авторства, академічної доброчесності та ролі людини в сучасному науковому пізнанні. На нашу думку, такий перегляд має ґрунтуватися на кількох принципових положеннях.

1. Перестати ставити запитання «Чи використовувався ШІ?» Натомість запитувати: «Чи правильні висновки? Чи відтворювані результати? Чи розуміє автор написане?» Наука завжди оцінювала знання через аргументи й докази. Калькулятор не знищив математику, текстовий редактор не знищив письменництво, а статистичні пакети не знищили науку. ШІ — це ще один інструмент.

2. Відокремити написання тексту від створення знання. Багато критиків ШІ плутають генерацію тексту зі створенням нових наукових результатів. Наукова цінність статті полягає не в тому, що автор особисто набрав кожне слово на клавіатурі, а в новизні ідей, коректності методів і достовірності даних. Адже значна частина академічних текстів десятиліттями складалася з шаблонних фраз, які сьогодні ШІ відтворює майже бездоганно.

3. Запровадити культуру відкритого декларування. Поки використання ШІ сприймається як щось напівзаборонене, виникатимуть підозри. Набагато

здоровішим є прозоре зазначення: «Для мовного редагування та стилістичного вдосконалення тексту використовувався ШІ. Автор несе повну відповідальність за зміст, дані та висновки». Така фраза знімає значну частину напруги.

4. Показувати абсурдність критеріїв. Частину проблеми можна подолати через м'яку іронію. Коли кажуть: «У тексті забагато тире»; «Він надто структурований»; «Так люди не пишуть», варто запитати: а що, тепер ознакою людського тексту є хаотичність, стилістичні помилки та логічні розриви? Часто після цього стає зрозуміло, наскільки хиткою є така аргументація.

5. Навчати роботи з ШІ, а не боротися з ним. Сьогодні суспільство перебуває приблизно на тому етапі, на якому колись опинилося з появою інтернету. Спочатку казали: «Якщо інформацію знайшов в інтернеті, то це не справжнє дослідження». Тепер це звучить кумедно. Ймовірно, через кілька років так само кумедно звучатиме: «Якщо ти використав ШІ для редагування тексту, то це вже не твоя робота».

6. Повернути презумпцію доброчесності. У праві існує презумпція невинуватості, в академічному середовищі має існувати презумпція доброчесності. Якщо є підозра в порушенні, потрібні докази. Не відчуття, не інтуїція, не кількість тире на сторінці, а суто докази. Можливо, саме тут криється головний урок епохи ШІ. Питання вже не в тому, чи здатні машини писати як люди. Питання в тому, чи здатні люди зберегти раціональність і не перетворити будь-який добре написаний текст на об'єкт підозри. Адже якщо грамотність стає доказом вини, то проблема вже не в ШІ, а в наших критеріях оцінювання.

Від законів до нової культури

Своєчасність порушеної проблеми засвідчують і сучасні процеси формування державної політики у сфері ШІ. Основною метою майбутнього законодавства України є створення збалансованої моделі правового регулювання, яка одночасно забезпечуватиме захист прав людини, безпечне використання технологій та розвиток інновацій. Водночас уже сьогодні розпочато обговорення щодо запровадження національного регулятора у сфері ШІ та імплементації положень Європейського акта про ШІ (AI Act) в українське законодавство.

Проте ефективність майбутнього нормативного регулювання значною мірою залежатиме не лише від юридичної техніки, а й від правильного розуміння природи взаємодії людини та штучного інтелекту. Без чіткого розмежування понять авторства, відповідальності, використання інтелектуальних інструментів і створення нового знання навіть найдосконаліші правові механізми можуть породити нові форми академічної невизначеності. Саме тому поряд із законодавчим регулюванням виникає потреба у формуванні нової культури академічної доброчесності, адекватної реаліям епохи ШІ.

Оригінал статті доступний за посиланням:

<https://svit.kpi.ua/2026/08/03/%d0%bf%d1%80%d0%b5%d0%b7%d1%83%d0%bc%d0%bf%d1%86%d1%96%d1%8f-%d0%b2%d0%b8%d0%bd%d0%b8-%d0%b7%d0%b0-%d0%b4%d0%be%d0%b1%d0%b8-%d1%88%d1%82%d1%83%d1%87%d0%bd%d0%be%d0%b3%d0%be-%d1%96%d0%bd%d1%82%d0%b5/>

В. Гайдай,

кандидат історичних наук,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Інформаційно-психологічні операції як ключовий елемент гібридної війни: приклад російсько-українського протистояння

Мета статті – проаналізувати сутність, форми та інструменти інформаційно-психологічних операцій (ІПСО) як ключового елементу гібридної війни, з особливим акцентом на практику застосування таких операцій під час російсько-українського збройного протистояння; виявити основні механізми впливу на суспільну свідомість і схарактеризувати ефективність ІПСО в умовах сучасного інформаційного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інформаційно-психологічних операцій активно розглядаються у сучасних українських наукових і публіцистичних працях. Зокрема, монографія О. Литвиненка «Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії» (2000) є однією з перших фундаментальних праць в українській науці, де комплексно аналізується методологія і практика інформаційного впливу. У ній охоплено широкий спектр тем – від технологій масової маніпуляції до стратегічного планування інформаційних кампаній. Особливо цінним є теоретичне обґрунтування механізмів впливу на індивідуальну та масову свідомість [4]. Я. Деркаченко у статті «Інформаційно-психологічні операції як сучасний інструмент геополітики» акцентує увагу на глобальному вимірі ІПСО як засобу не тільки ведення війни, а й боротьби за геополітичний вплив. Автор розглядає приклади з практики провідних держав світу, а також звертає увагу на зростання ролі цифрових технологій, соціальних мереж і штучного інтелекту в новітніх формах гібридного впливу [3]. У статті Ю. Мороз та Ю. Твердохліб «Інформаційно-психологічні операції в умовах ведення гібридної війни» акцент зроблено на особливостях ІПСО в контексті сучасного російсько-українського конфлікту. Автори вказують на тісний зв'язок між інформаційним простором і бойовими діями, підкреслюючи, що інформаційні кампанії Росії часто випереджають або супроводжують військову агресію. Значна увага приділяється аналізу каналів поширення дезінформації [5]. В окремій праці Ю. Твердохліб «Інформаційно-

психологічні операції Російської Федерації проти України – основні етапи та цілі» висвітлено структуру і зміст ворожих ІПСО на всіх етапах конфлікту [7]. Автор систематизує виявлені форми впливу: поширення паніки, підрив довіри до державних інституцій, маніпуляції фактами та підміна понять. Особливо важливим є наголос на цільових аудиторіях та механізмах адаптації контенту до конкретних соціальних груп.

У сукупності ці дослідження створюють комплексне уявлення про феномен ІПСО як ключовий інструмент сучасної війни, що впливає не лише на військову, а й на політичну, культурну та інформаційну сфери.

Серед англомовних джерел варто виокремити офіційний документ Joint Chiefs of Staff (2011) щодо Операцій військового інформаційного забезпечення (Military Information Support Operations), який детально регламентує завдання, засоби та етапи інформаційно-психологічної діяльності у військовій сфері. Цей документ є ключовим для розуміння сучасного підходу до інформаційних операцій у військовій доктрині НАТО [9].

Виклад основного матеріалу. Історична ретроспектива.

Задовго до настання сучасної інформаційної доби методи дезінформації активно використовувалися під час збройних конфліктів – як локального, так і глобального характеру. Перемога у війнах залежала не лише від чисельності армії чи військової потуги, а й від стратегічної майстерності, тактичної гнучкості, винахідливості та здатності ввести супротивника в оману.

Відомі приклади використання дезінформації простежуються ще з епохи неоліту та раннього енеоліту (початок III–II тис. до н.е.). Давні цивілізації – хети, урартійці, єгиптяни, вавилоняни – вдавалися до військових маневрів, спрямованих на дезорієнтацію противника щодо чисельності, розташування чи намірів своїх військ. Попри фрагментарність джерельної бази того періоду у єгипетських та асиро-вавилонських текстах трапляються згадки про подібні практики.

Пізніші джерела містять докладніші свідчення про застосування дезінформації у військовому мистецтві. Наприклад Геродот, описуючи скіфоперські війни (514–513 рр. до н.е.), згадує, як скіфи виснажували армію персів, використовуючи тактику випаленої землі – відступаючи вглиб території, вони отруювали криниці та спалювали пасовища, позбавляючи ворога ресурсів [2, с. 298].

У воєнній практиці Стародавнього Риму дезінформація також мала важливе значення. Римські полководці запровадили складну структуру бойового шиккування війська – з маніпулами, що виконували різні функції, принципами, гастатами, триаріями та окремими резервними загонами – велітами. Це ускладнювало оцінку реальної сили римської армії. Історик Діон Кассій акцентував на військовій хитрості римлян, підкреслюючи їхню здатність обманювати противника [11, с.105].

Середньовіччя та Новий час також багаті на приклади застосування воєнної дезінформації. Хрестоматійним прикладом є легенда про троянського коня. Хоч археологічно не підтверджена, вона стала культурним символом воєнної хитрості. Але історично засвідчений аналог – захоплення італійського міста Луна вікінгами у XI ст., яке вони сплутали з Римом: вождь вікінгів Халстейн, видаючи себе за помираючого, інсценував похоронну церемонію, щоб потрапити до міста нібито з метою хрещення перед смертю, після чого, опинившись за мурами Луни, нападники вдалися до різанини та мародерства [10, с. 83].

Активно використовував дезінформацію як інструмент ведення війни Наполеон Бонапарт. Наприклад, під час битви під Ульмом (1805 р.) він застосував майстерну дезінформаційну операцію проти австрійського генерала Карла Мака. Французи цілеспрямовано поширювали дезінформацію про свої пересування, зокрема, симулювали марш на північ Італії, в той час як основні сили обійшли австрійську армію через південь Німеччини. Австрійці були введені в оману і врешті оточені біля Ульма, де без великої битви 30-тисячне військо Мака капітулювало [8].

З розвитком засобів комунікації, зокрема телеграфу, дезінформаційні практики набули нових форм. У роки Першої світової війни сторони активно використовували фальшиві телеграми щодо пересування військ або підготовки наступів. У 1915 р. Російська імперія створила телеграфне агентство «Нордзюд» із філіями у Бухаресті, Стокгольмі та Копенгагені. Його завданням було поширення пропагандистських матеріалів на Захід та збір розвідданих. У цей самий період при Генеральних штабах Франції та інших держав діяли спеціалізовані підрозділи з виготовлення підроблених документів, які розповсюджувалися через агентурні мережі для введення супротивника в оману [1, с. 177].

Отже, ще задовго до появи електронних ЗМІ, цифрових технологій та соціальних мереж інформаційно-психологічні операції – від примітивної омани до складних систем дезінформації та маніпуляції свідомістю противника – існували як важливий складник воєнної стратегії.

Концепція та сучасний стан інформаційно-психологічних операцій.

У сучасних умовах висвітлення стану та концептуального змісту інформаційно-психологічних операцій стикається з певними труднощами, зумовленими відсутністю уніфікованого підходу до визначення базових термінів у цій сфері. В англomовній літературі раніше для позначення впливу на масову або індивідуальну свідомість використовувався термін *psychological operations*. Проте вже у 2010 р. ці дії були перейменовані на *Military Information Support Operations (MISO)*. В українській науковій та спеціальній термінології паралельно функціонують поняття «спеціальні інформаційні операції», «інформаційно-психологічні операції» та «психологічні операції», що ускладнює взаєморозуміння між представниками різних галузей і шкіл.

ІПСО розглядаються як підвид ширшого поняття інформаційних операцій і передбачають застосування комплексу узгоджених, скоординованих і взаємопов'язаних форм, методів та інструментів психологічного впливу. Їхній арсенал охоплює політичні, воєнні, економічні, дипломатичні та інформаційно-психологічні заходи, що мають на меті цілеспрямоване формування, модифікацію або деструкцію переконань, установок, емоцій, настроїв і моделей поведінки окремих осіб або соціальних груп [3].

На думку українських дослідників, суб'єктами ІПСО можуть виступати керівні органи іноземних держав, їхні спецслужби, агентура, підконтрольні або незалежні медіа, неурядові організації, а також інтернет-ресурси. Цільовими об'єктами впливу можуть бути як широкі верстви населення, так і окремі соціальні, політичні чи професійні групи, зокрема політична еліта, науковці, військові, лідери думок, релігійні діячі або особи, відповідальні за прийняття суспільно значущих рішень. Крім того, ІПСО можуть націлюватися на інформаційно-технічну інфраструктуру, однак їхньою основною метою залишається вплив на свідомість і поведінку людини [5, с. 100].

Здійснення ІПСО зазвичай передбачає кілька послідовних етапів.

1. Планування операції: визначення її доцільності, цілей, завдань, ресурсів, засобів впливу, цільової аудиторії та пошук або формування «груп підтримки» в середовищі об'єкта впливу.

2. Формування інформаційного приводу: вибір або створення події (іноді штучної), яка слугуватиме тригером для розгортання інформаційної кампанії. Часто обираються негативні події, що мають сильніший вплив на аудиторію.

3. Активна фаза (розкрутка): інтенсивне поширення інформації з метою реалізації стратегічних завдань – дестабілізації, формування або руйнування певних структур комунікації, отримання переваги.

4. Етап закріплення: плавне завершення операції після досягнення мети або у зв'язку із зовнішніми обставинами. Важливо уникнути розкриття маніпуляції, оскільки виявлена ІПСО втрачає ефективність [3].

Для організації інформаційно-психологічних операцій доцільно залучати всі можливі канали масової комунікації. Це включає як традиційні методи, такі як розповсюдження листівок, плакатів, графіті та поширення чуток, так і сучасні засоби, зокрема супутникове та звичайне телерадіомовлення. Особливу роль відіграють можливості інтернету: поширення тематичних світлин і фото, провокування конфліктів у соціальних мережах та інші інструменти впливу на аудиторію. Важливо зберігати баланс між цими каналами, щоб використовувати їх максимально ефективно і досягти бажаного результату [7].

Окрему роль у сучасних ІПСО відіграє наратив – стратегічно сконструйована оповідь із чітким емоційним складником. Теоретична можливість створення таких текстів обумовлена надмірністю природної мови та множинністю способів викладу однієї й тієї ж інформації. Саме завдяки

цьому стає можливим формування потрібного ставлення до події чи явища через їх інтерпретацію. Емоційне забарвлення повідомлення значною мірою визначає сприйняття аудиторією, і тому наративи є ключовим інструментом впливу на громадську думку [3].

Інформаційно-психологічні операції під час російсько-української війни. Ще до початку повномасштабного вторгнення Російська Федерація систематично вела інформаційні кампанії проти України, використовуючи маніпулятивну інтерпретацію окремих фактів, виривання з контексту висловлювань українських і західних політиків, громадських діячів та лідерів громадської думки. Після 24 лютого 2022 р. масштаби і динаміка таких операцій зросли. Попри численні підтвердження фактів корупції, розкрадань і арештів у вищому військовому керівництві РФ, російська влада не шкодує ресурсів для підтримки та розвитку пропагандистських платформ. Аналізуючи обсяги і глибину інформаційного впливу, який чинить Росія, можна впевнено стверджувати: інформаційно-психологічні операції є одним із ключових інструментів сучасного збройного протистояння.

З початком широкомасштабної агресії в українському суспільстві значно зріс попит на оперативну інформацію. Соціальні мережі, месенджери, інформаційні платформи, мобільні додатки стали основними джерелами новин для мільйонів громадян. Завдяки ним люди дізнаються про повітряні тривоги, маршрути БПЛА, ракетні удари та інші загрози. Усвідомлюючи значення цих каналів, противник активно використовує їх для поширення дезінформації та впливу на громадську думку.

Уже у 2022 р. українські спецслужби оприлюднили дані про виявлення близько 300 Telegram-каналів, які брали участь в антиукраїнських інформаційних операціях. При цьому деструктивний вплив часто не подавався у відверто проросійській формі [6]. Такі канали мали нейтральні або навіть патріотичні назви (наприклад, «Україна новини») та поширювали неправдиві або маніпулятивні повідомлення, спрямовані на деморалізацію українського населення, провокування паніки, недовіри до державних інституцій та розпалювання внутрішніх конфліктів.

Основні теми, які поширюються цими інформаційними ресурсами, стосуються ситуації в Україні та її міжнародного оточення. Серед найбільш поширених деструктивних наративів — твердження про втому Заходу від війни та небажання підтримувати Київ, про неминучу втрату Півдня, Донбасу та Криму, відсутність перспектив постачання озброєнь, неспроможність України пережити чергову зиму. Іншим популярним наративом є припущення про наміри Польщі, Румунії та Угорщини анексувати західні території України у разі ослаблення держави.

Окремий напрям пропаганди пов'язаний з маніпуляцією висловлюваннями українських та західних політичних діячів. Висловлювання, вирвані з контексту або інтерпретовані зумисне викривлено, використовуються для посилення деструктивних меседжів і створення атмосфери недовіри, зневіри та внутрішнього розколу.

Розглянемо кілька характерних прикладів дезінформації, побудованої на спотворенні першоджерел. Цитати взяті з електронних ресурсів ЗМІ.

1. Висловлювання міністра оборони Німеччини Бориса Пісторіуса. Дослівна цитата: «Ми робимо те, що можемо. Те ж саме стосується майже всіх інших союзників і партнерів. По-перше, ми не союзник України. Ми не входимо в один Альянс» (<https://spravdi.gov.ua/rosiyany-tyrazhuyut-zayavu-ministra-oborony-nimechchyny-pro-te-shho-u-frn-ne-vvazhayut-ukrayinu-svoyim-soyuznykom-cze-nepravda/>).

Контекстом цієї заяви було підкреслення, що, попри відсутність формального союзницького договору між Німеччиною та Україною, Берлін продовжує активно підтримувати Київ. Варто зазначити, що на момент цієї заяви (2024 р.) Німеччина посідала друге місце у світі за обсягами військової допомоги Україні після США. Маніпулятивна інтерпретація: «Борис Пісторіус заявив, що не вважає Україну союзником Німеччини». Таке формулювання створює враження, що Німеччина дистанціюється від підтримки України, що не відповідає дійсності.

2. Бюджетні зміни щодо військової допомоги з боку Німеччини. Дослівна цитата: «Німеччина виділить на військову допомогу Україні у 2025 р. 4 млрд євро, замість майже 8 млрд цього року» (<https://forbes.ua/news/nimechchina-planue-skorotiti-dopomogu-ukraini-vdvichi-u-2025-rotsi-reuters-17072024-22438>).

Таке рішення зумовлене загальною економічною ситуацією в країні, необхідністю корегування бюджету після уповільнення темпів зростання економіки. Маніпулятивна інтерпретація: «Німеччина заморозила допомогу Україні», «Німеччина більше не буде надавати військову допомогу Україні». Подібні заголовки вводять в оману, ігноруючи причинно-наслідковий зв'язок і не враховуючи продовження підтримки на нижчому, але все ще суттєвому рівні.

3. Заява експрем'єр-міністра Польщі Матеуша Моравецького. Дослівна цитата: «Ми більше не передаємо зброю Україні, оскільки переозброюємо Польщу більш сучасною зброєю» (<https://www.unian.ua/weapons/polshcha-bilshe-ne-postachaye-ozbroyennya-ukrajini-moraveckiy-12399849.html>).

Йшлося про завершення циклу передачі тих озброєнь, які Польща могла надати, а не про загальну відмову від допомоги. Це підтверджує й президент Польщі Анджей Дуда, наголошуючи на тому, що слова Моравецького невірно інтерпретували: «... на мою думку, прем'єр-міністр сказав наступне: ми не збираємось передавати Україні зброю, яку зараз закупаємо для модернізації польської армії» (<https://www.radiosvoboda.org/a/news-duda-zbroia-ukraina/32603662.html>). Маніпулятивна інтерпретація: «Польща відмовляється допомагати Україні». Таким чином, в аудиторії формується помилкове уявлення про зміну геополітичної позиції Варшави.

4. Заява речника ОУВ «Таврія» Дмитра Лиховія (лютий 2024): «росіяни можуть піти в наступ на Запоріжжя» (<https://www.ukrinform.ua/rubric->

ato/3888819-na-zaporizzi-nemae-oznak-so-rosiani-zbiraut-ugrupovanna-dla-nastupu-sili-oboroni.html).

У цьому контексті йшлося про Запорізький регіон загалом, а не про обласний центр. Маніпулятивна інтерпретація: «Російські війська загрожують місту Запоріжжя». Така подача інформації спотворює її зміст і може спричинити необґрунтовану паніку серед мешканців міста. Ці приклади демонструють типову схему інформаційної маніпуляції: ізольоване цитування, зміна контексту, перебільшення або свідоме зміщення акцентів. Такі дії спрямовані на ослаблення довіри до партнерів України, дискредитацію політичних рішень та поширення зневіри в українському суспільстві.

Матеріали, які виходять на згадуваних ресурсах, дуже часто підкріплюються коментарями неіснуючих осіб. Задля цього ворог створює спеціальні медійні ресурси – т. зв. ботоферми, якими оперують фахові спеціалісти з IT-технологій та досвідчені користувачі соціальних мереж. Як правило, їм надходять задачі з тезами, які вони мають реалізовувати, пишучи коментарі та створюючи в такий спосіб враження активного обговорення тієї чи іншої теми в соціальних мережах. Це може сприяти як і додатковому поширенню неправдивої інформації, так і створенню ілюзії її правдивості, суспільного резонансу тощо.

Поряд із сучасними цифровими інструментами Росія не полишає й традиційних засобів інформаційного впливу. На тимчасово окупованих територіях функціонують підконтрольні окупантам ЗМІ: радіостанції, телебачення, друковані видання. Наприклад, у місті Мелітополь діє телерадіокомпанія «МТВ-плюс» і радіостанція, що транслює як локальний, так і загальноросійський пропагандистський контент. За даними українських спецслужб, станом на 2025 р. на тимчасово окупованих територіях Херсонської та Запорізької областей активно виходили щонайменше чотири періодичних видання, не враховуючи великої кількості агітаційної продукції, яку розповсюджують в освітніх і муніципальних закладах.

Метою таких дій є створення інформаційного вакууму та нав'язування мешканцям окупованих територій песимістичних наративів: про нібито нездатність України повернути ці регіони, про байдужість держави до громадян, що перебувають в окупації, або про неминучість анексії з боку РФ. Умови дефіциту об'єктивної інформації, відсутність доступу до незалежних джерел та постійний інформаційний тиск призводять до формування зневіри, апатії та панічних настроїв. Це чітко простежувалося після деокупації Харківщини, Херсонщини та частини Донеччини: у численних інтерв'ю мешканці звільнених територій зізнавалися, що довгий час не знали про успіхи ЗСУ, а в середовищі панували відчуття ізольованості й розпачу. Подібне засвідчували і звільнені з російського полону військовослужбовці, яких російська сторона цілеспрямовано дезінформувала або взагалі ізолювала від потоку новин.

Однак навіть в умовах окупації важливу роль відіграють проукраїнські Telegram-канали, які залишаються одним із небагатьох джерел правдивої інформації для місцевого населення за наявності доступу до інтернету. Це свідчить про зростання ролі новітніх медіа як альтернативи традиційним каналам комунікації, особливо в умовах інформаційної блокади.

Логічним є запитання: чи проводить Україна власні інформаційно-психологічні операції? Відповідь однозначна: так, Україна активно використовує ІПСО для дезінформації противника, морально-психологічної підтримки своїх громадян та мобілізації міжнародної спільноти. Яскравим прикладом ефективної української ІПСО стала операція з дезінформації напередодні Балаклійсько-Куп'янського контрнаступу у вересні–жовтні 2022 р. Через ЗМІ, коментарі політиків і символічні меседжі (наприклад, з «херсонськими кавунами») Україна створила ілюзію підготовки наступу на півдні, тоді як реальний удар було завдано по Харківщині. В результаті ворог перекинув частину сил до Херсонщини, оголивши інші напрямки. Це дало змогу ЗСУ здійснити блискавичний наступ, звільнити значні території Харківської області, частину Донеччини та Луганщини. Аналітики справедливо вважають цю кампанію однією з найуспішніших наступальних операцій ХХІ ст., де інформаційний складник став ключовим елементом успіху.

Висновки. Отже, війни нового покоління характеризуються зміщенням акцентів від виключно збройного протистояння до комплексного поєднання силових, інформаційних і психологічних методів. Хоча на полі бою важливу роль відіграють технологічні інновації, зокрема БПЛА, штучний інтелект, засоби радіоелектронної боротьби, саме інформаційно-психологічні операції, спрямовані на деморалізацію ворога, підтримку власного населення та формування міжнародного іміджу, дедалі частіше визначають хід і результат збройного конфлікту. В умовах сучасної гібридної війни ІПСО перетворюються на один з основних чинників стратегічного домінування.

Список бібліографічних посилань

1. Бескровный Л. Г. Армия и флот России в начале XX в. Очерки военно-экономического потенциала. М. : Наука, 1986. 240 с.
2. Геродот. Історії в дев'яти книгах. Книга IV: Мельпомена. Київ : Наук. думка, 1993. 576 с.
3. Деркаченко Я. Інформаційно-психологічні операції як сучасний інструмент геополітики. *GOAL*, 2016. URL: <https://goal-int.org/informacijno-psichologichni-operacii-yak-suchasnij-instrument-geopolitiki/> (дата звернення: 26.06.2025).
4. Литвиненко О. В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії : монографія. Київ : Сатсанга, 2000. 235 с.

5. Мороз Ю., Твердохліб Ю. Інформаційно-психологічні операції в умовах ведення гібридної війни. *Вісн. Львів. ун-ту. Серія «Міжнародні відносини»*. 2016. Вип. 38. С. 97–105.

6. Спільна заява з приводу захисту інформаційного простору України від російських ворожих телеграм-каналів. *Офіційний сайт СБУ*. 2022. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/spilna-zaiava-z-pryvodu-zakhystu-informatsiinoho-prostoru-ukrainy-vid-rosiiskykh-vorozhykh-telehramkanaliv> (дата звернення: 26.06.2025).

7. Твердохліб Ю. Інформаційно-психологічні операції Російської Федерації проти України – основні етапи та цілі. *Вісн. Львів. ун-ту. Серія «Міжнародні відносини»*. 2019. № 46. <https://dx.doi.org/10.30970/vir.2019.46.0.10352>

8. Connelly O. The Wars of the French Revolution and Napoleon, 1792-1815. *Google Books*. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=oOzcrC5e-LIC> (дата звернення: 19.06.2025).

9. Joint Chiefs of Staff. Military Information Support Operations. Revision of Joint Publication 3-13.2. – 07 January 2010 (Incorporating Change 1 dated 20 December 2011). Washington: U.S. Department of Defense. URL: https://www.esd.whs.mil/Portals/54/Documents/FOID/Reading%20Room/Joint_Staff/Military_Information_Support_Operations.pdf (дата звернення: 19.06.2025).

10. Konstam A. Historical Atlas of the Viking World. New York: Thalamus Publishing, 2002. 354 p.

11. Southern P. The Roman Army: A Social and Institutional History. Oxford: Oxford University Press, 2007. <https://doi.org/10.5040/9798216009740>

(Джерело: Гайдай В. Інформаційно-психологічні операції як ключовий елемент гібридної війни: приклад російсько-українського протистояння / В. Гайдай. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2025. Вип. 75. С. 76-89. doi: <https://doi.org/10.15407/np.75.076>).

Обороздатність і науковий прогрес

15.08.2026

Україна здатна розвивати власні проєкти в космосі, – Володимир Горбулін

Україна зберігає значний потенціал для творення власних рішень у космічній сфері. Про це заявив віцепрезидент Національної академії наук України Володимир Горбулін під час зустрічі із заступником начальника ГУР МО України генерал-майором Вадимом Скібіцьким ([Головне управління розвідки Міністерства оборони України](#)).

“Розвиток космічних програм – обов’язок України, бо від цього залежить вже, і залежатиме в майбутньому безпека нашої держави. На жаль, ця сфера в Україні довго страждала через брак уваги та фінансування. Війна показала, наскільки це важливо – і для розвідки зокрема, і в цілому для

системи безпеки нашої держави – володіти власними космічними спроможностями. Я певен, Україна здатна творити свої рішення у космосі”, – наголосив Володимир Горбулін.

Під час зустрічі обговорили актуальні питання російсько-української війни, роль ракетних, дронів та космічних технологій у боротьбі за свободу. Окрема тема – російська система супутникового зв’язку “рассвет”, варіанти протидії цій загрозі та перспективи розвитку українських оборонних технологій.

“Ми, як країна з високим науковим потенціалом і динамічним розвитком оборонно-промислового комплексу, маємо дивитися не тільки на землю, повітря та воду, а й далі – у космос: системи розвідки, системи зв’язку, засоби раннього попередження про пуски ракет та інші космічні технології”, – сказав Вадим Скібіцький.

19.08.2026

КОНКУРС EIC STEP SCALE UP DEFENCE

Європейська рада з інновацій та Виконавче агентство з питань малого та середнього бізнесу проводять конкурс на участь у програмі EIC STEP Scale Up Defence ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Взяти у ньому участь можуть компанії з держав-членів ЄС, країн Європейської економічної зони, асоційованих з програмою «Горизонт Європа», а також з України. Переможцям буде спрямовано від 10 до 30 млн євро фінансування для прискорення масштабування промислових потужностей у сфері протиповітряної та протиракетної оборони, безпілотників, протидронів, інших критично важливих оборонних технологій.

Подати заявки на участь у конкурсі можна до 28 жовтня 2026 року.

Детальніше: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/HORIZON-EIC-2026-DEFENCE-01>, https://strategic-technologies.europa.eu/document/download/6c29257c-60ce-4157-81e7-8ea827803287_en, https://strategic-technologies.europa.eu/about_en, https://eic.ec.europa.eu/news/eic-selects-new-european-scale-ups-step-scale-investments-2026-07-28_en

03.08.2026

Новий етап інтеграції: українські учасники отримали доступ до конкурсів Європейського оборонного фонду

У межах Форуму оборонної промисловості в Києві було підписано угоду про асоціацію з [Європейським оборонним фондом \(European Defence Fund\)](#).

[EDF](#)). Цей крок відкрив нові можливості для українських та європейських компаній, дозволяючи їм створювати спільні консорціуми та брати участь у дослідницьких і розробницьких оборонних проєктах, що фінансуються Фондом [\(Офіс Горизонт Європа в Україні\)](#).

Джерело: <https://horizon-europe.org.ua/uk/home/>

[Докладніше див. додаток 1](#)

06.08.2026

Галата С.

Смарт-пов'язки з комбучі: технології майбутнього у медицині

Сьогодні, в умовах війни, українські медики щодня стикаються з великою кількістю важких мінно-вибухових, вогнепальних та опікових поранень. Швидке й правильне лікування таких ран – це питання збереження життів і мінімізації інвалідності. Традиційні пов'язки захищають уражене місце, але водночас залишають його невидимим для лікаря. Щоб оцінити, як відбувається загоєння, пов'язку доводиться постійно знімати. А це – додатковий біль для пацієнта, травмування нових тканин і ризик занести інфекцію [\(Національний фонд досліджень України\)](#).

Розв'язати цю гостру медичну проблему взялася команда Інституту молекулярної біології і генетики НАН України під керівництвом завідувачки лабораторії мікробної екології Наталії Козировської. Їхній проєкт «Гідрогелеві смарт-пов'язки для моніторингу загоєння ран» став одним із переможців конкурсу Національного фонду досліджень України «Наука для відбудови України у воєнний та повоєнний періоди».

[Докладніше див. додаток 2](#)

18.08.2026

Розумна зброя: вже понад 70 систем з ШІ і комп'ютерним зором уражають ворожі цілі

Підрозділи Сил оборони України використовують вже понад 70 зразків різноматіних систем на базі технологій штучного інтелекту та машинного зору для ураження ворожих цілей ([Міністерство оборони України](#)).

Нині в Україні більш ніж 200 компаній займаються виробництвом AI-дронів. А на державному маркетплейсі оборонних технологій Brave1 Market захисникам доступні 46 розробок у галузі ШІ, зокрема, модулів розпізнавання цілей, оптичної стабілізації та автоматичного донаведення.

Міністерство оборони України ставить перед собою ціль, щоб 100% дронів на фронті мали машинний зір і ШІ.

[Докладніше див. додаток 3](#)

06.08.2026

ЧОМУ ВІЙНА ЗМУШУЄ УКРАЇНУ РОЗРОБЛЯТИ ВЛАСНИЙ ЗАКОН ПРО ШІ, А НЕ КОПІЮВАТИ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ: ПОЯСНЕННЯ ЕКСПЕРТА

Через повномасштабне вторгнення Росії Україна змушена розробляти власний закон про штучний інтелект, а не копіювати європейський, розповів завідувач Наукової лабораторії іммерсивних технологій і права Інституту інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України [Олексій Костенко](#) у статті [«Щит має бути дешевшим за меч: як війна змінює філософію штучного інтелекту»](#) ([ZN.UA](#)).

За словами експерта, в Європі закон писали для мирного використання ШІ і він не відповідає тим викликам, з якими Україна стикається під час війни. Він додає, що наша країна має досвід використання штучного інтелекту під час ведення війни, зокрема для наведення дронів та захисту від російських атак. Костенко стверджує, що через це Україна потребує власного унікального закону про ШІ, який враховуватиме українські реалії, а не лише європейські підходи.

Упродовж цього року робоча група при Міністерстві цифрової трансформації має підготувати український закон про штучний інтелект, який, за інформацією Мінцифри, синхронізує українське законодавство з правилами Європейського Союзу.

На думку автора статті, у законі потрібно використати концепцію «оборонного прискорення», яку створив засновник Ethereum Віталій Бутерін. Костенко пояснив, що суть цього підходу полягає в тому, що технологічний прогрес свідомо спрямовується на те, щоб розвивати технології, які роблять захист країни дешевшим та ефективнішим за напад.

20.08.2026

Машенко О.

Коли рішення ухвалює ШІ: експерт про нові моральні та правові виклики сучасної війни

Стрімкий розвиток штучного інтелекту безповоротно змінює архітектуру сучасних бойових дій ([АрміяInform](#)).

Сьогодні автономні системи вже не є частиною футуристичних сценаріїв – вони виконують розвідувальні завдання, коригують вогонь та здатні до самостійної ідентифікації цілей.

Проте, чим вищий рівень автономності отримує бойова машина, тим складнішим стає питання розмежування відповідальності між роботом, розробником, оператором та командиром.

Чи здатен алгоритм оперувати поняттям «моралі» на полі бою? Як міжнародне гуманітарне право адаптується до реалій, де рішення про застосування сили ухвалюється програмним кодом? І головне — чи залишається «людина в контурі» (human-in-the-loop) останнім запобіжником від катастрофічних помилок?

Про правові колізії, операційні ризики та межі етичної дозволеності в роботі систем зі штучним інтелектом говоримо з кандидатом технічних наук, експертом з питань розвитку озброєння та новітніх технологій Богданом Долінце.

[Детальніше](#)

17.08.2026

Машенко О.

Малюк-Patriot: у США оприлюднили плани щодо створення компактнішої та дешевшої версії вишуканого протиракетного перехоплювача

Компанія Lockheed Martin представила адаптовану систему протиповітряної оборони PAC-3 (ACE) ([АрміяInform](#)).

Вона призначена для ураження крилатих ракет та балістичних набоїв малої дальності, за ціною вдвічі нижчою за існуючу PAC-3 MSE за одиницю.

Як зазначено в презентаційному релізі, текст якого розміщено на офіційному [порталі](#) фірми-виробника, PAC-3 ACE надасть союзним військам швидко розгорнутий, додатковий варіант ефекторної системи протиповітряної оборони, який можна буде розмістити в рекордно короткі терміни.

Для досягнення цієї мети Lockheed Martin співпрацюватиме з американськими та європейськими промисловими партнерами та

постачальниками, водночас підвищуючи стійкість оборонно-промислової бази США в усьому світі.

[Детальніше](#)

06.08.2026

Мащенко О.

На ім'я «Швидкий винищувач»: у потенційній боротьбі з дронами британці збираються розраховувати на радіочастотну зброю

Приладдя радіочастотної зброї спрямованої енергії RapidDestroyer під час випробувань із боротьби з БпЛА нейтралізувало 80 дронів, що стало значним кроком у прагненні Великої Британії посилити оборону ближнього радіусу ([АрміяInform](#)).

Як зазначають керівники фірми-виробника – [компанії](#) Thales UK, відповідних результатів вдалося досягти під час тестування всього одного екземпляра відповідного обладнання зброї радіочастотної спрямованості (RFDEW), призначеної для боротьби з роями дронів. Перевірка відбулася у партнерстві з [фірмою](#) Teledyne E2V та, за словами розробників, «знаменує собою ще одну віху в розвитку технологій RFDEW».

Як деталізують принцип роботи даного захисного приладдя аналітики бельгійського оборонного [порталу](#) Army Recognition, модернізований чотирипанельний ефектор спрямовує більше енергії на ціль та розширює дальність дії системи проти малих безпілотних літальних апаратів.

Його цінність полягає в тому, що він надає командирам дешевший механізм ураження внутрішнього рівня на останньому кілометрі, додаючи ще один рівень до наявних гармат, ракет та засобів радіоелектронної боротьби, оскільки загрози від дронів стають щільнішими та більш скоординованими.

[Детальніше](#)

03.08.2026

BAE Systems та Lockheed Martin розкрили секретний дрон Blizzard, який виглядає як крилата ракета

Оборонні компанії BAE Systems та Lockheed Martin привідкрили завісу таємниці над одним з двох своїх цікавих проєктів – таким чином стало відомо, що секретні підрозділи FalconWorks і Skunk Works працюють над цікавим зразком озброєння під назвою Blizzard, який візуально має вигляд класичної крилатої ракети, хоча позиціюється як «модульна багатоцільова безпілотна авіаційна система» [modular, multi-mission uncrewed air system] ([Defense Express](#)).

«Різні варіанти запуску. Одна ціль» – так у BAE Systems прокоментували короткий відеоролик у соцмережі X (раніше Twitter), на якому демонструється, як їхній новий «безпілотною» запускається з наземної пускової установки, винищувача чи за допомогою скидання палети з Blizzard з військово-транспортного літака.

Деталі цієї розробки розкривають у виданні [The Aviationist](#).

[Детальніше](#)

21.08.2026

Киричевський І.

Німці зробили реактивний Cobra 600 під IRIS-T, який в теорії має збивати навіть Су-34 з УМПК

Німеччина зараз веде роботу над багаторазовим реактивним безпілотною Cobra 600, який буде озброюватись ракетою «повітря-повітря» IRIS-T. По суті, це має бути дрон-винищувач багаторазового використання, творці якого сподіваються, що Cobra 600 можна буде використовувати навіть для збиття російських Су-34 з керованими авіабомбами ([Defense Express](#)).

Така розробка виглядає перспективною, але питання в тому, що цей реактивний дрон-винищувач тільки провів перший політ. Відповідно, питання збивати таким БПЛА ворожі літаки лежить поки лише в гіпотетичній площині.

[Детальніше](#)

14.08.2026

Машенко О.

Від 100 до 200 кг вибухівки: у Чехії створюють нові варіанти власної крилатої ракети

Чеська оборонна компанія LPP Holding продовжує розвиток родини крилатих ракет Narwhal, створюючи нові модифікації зі збільшеною масою бойової частини ([АрміяInform](#)).

Вихід на ринок цього виду набоїв був доволі стрімким. Як інформують репортери чеського [видання](#) Hospodářské noviny, на початку вересня 2025 міністр закордонних справ країни Ян Ліпавський на Празькому оборонному саміті зазначив, що Чеська Республіка має амбіції щодо виробництва власних ракет. А вже наприкінці листопада минулого року на авіашоу в Дубаї була представлена перша ракета «Нарвал».

У короткому презентаційному релізі від фірми-виробника керівництво оборонної [компанії](#) LPP Holding на своєму офіційному порталі розповіло, що «Нарвал» – це дозвукова крилата ракета наземного базування з турбореактивним двигуном. Вона використовує ту саму технологію

візуальної навігації, що й перевірені на практиці безпілотні літальні апарати MTS цієї компанії.

[Детальніше](#)

Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти

21.08.2026

О. Жученко,

доктор технічних наук,
професор КПІ ім. Ігоря Сікорського,
голова науково-методичної комісії МОН України у галузі знань
«Інженерія, виробництво та будівництво»,
член Апеляційної палати НАЗЯВО

КОГО МАЄ ПІДГОТУВАТИ УКРАЇНА ДЛЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ?

Повоєнне відродження України буде не лише інфраструктурним, економічним чи безпековим проєктом. Передусім воно буде проєктом людського капіталу. Саме люди, їхні знання, компетентності, цінності, здатність до інновацій і відповідальності визначатимуть, чи зможе Україна не просто відновити зруйноване, а перейти до нової якості державного розвитку ([Світ](#)).

У сучасному світі людський капітал уже давно не можна вимірювати лише кількістю населення, студентів, працівників чи дипломованих фахівців. За сучасних викликів та умов ідеться про значно складнішу категорію: якість базової освіти, рівень математичної й природничої підготовки, інженерні, зокрема цифрові компетентності, здатність працювати зі складними системами, готовність до навчання впродовж життя. Під час війни ці характеристики стають не просто економічними перевагами, а складовою національної безпеки.

Тому ключове питання сьогодні — яку людину, фахівця має підготувати українська освіта для держави, що воює, відновлюється і прагне стати частиною демократичного високотехнологічного світу.

Головний механізм — освіта

Людський капітал формується через родину, соціальне середовище, ринок праці, але центральною інституцією його створення є освіта. Саме школа закладає базові когнітивні навички, професійна освіта дає прикладні вміння, університет формує здатність працювати зі складними знаннями, технологіями й дослідженнями. Наука та інноваційна екосистема

перетворюють ці знання на нові продукти, виробництва й технологічні рішення. У цьому сенсі освіта — це не лише соціальна послуга, а й довгострокова інвестиція в обороноздатність, продуктивність економіки, технологічний суверенітет і якість державного управління. Вона визначає, якою буде країна через 10–20 років: сировинною чи технологічною, споживачем чужих технологій чи виробником власних складних технологічних рішень.

Дослідження у сфері економіки освіти показують, що вирішальне значення має не так кількість років навчання, як реальна якість знань і когнітивних навичок. Країни з вищими результатами навчання у математиці та природничих науках мають кращі показники довгострокового економічного розвитку.

Для України цей висновок має особливу вагу. Країна з демографічним спадом, воєнними втратами, вимушеною міграцією та руйнуванням інфраструктури не може виграти майбутнє кількістю. Вона може виграти лише завдяки якості: шкільної та університетської підготовки, науки, викладачів, управління й суспільної організації.

Побудова системи компетентностей має рівневу структуру.

Перший рівень — базові освітні компетентності.

Другий — фундаментальна природничо-математична підготовка.

Третій — інженерно-технологічні компетентності.

Четвертий — управлінські, громадянські та етичні компетентності.

П'ятий — здатність до навчання впродовж усього життя.

Базові позиції сьогодення

Україна має історично потужні математичні, кібернетичні, фізичні, механічні, енергетичні, авіаційні, ІТ та інженерні школи. Однак якість базової освіти потребує системної уваги. Одним із найважливіших індикаторів тут є PISA — міжнародне оцінювання функціональної грамотності учнів. За результатами PISA-2018 українські учні мали 466 балів із читання, 453 — з математики та 469 — з природничих наук. У PISA-2022, яке в Україні було проведено в особливих умовах війни й охопило 18 із 27 регіонів, ці показники становили відповідно 428, 441 і 450 балів. Отже, між двома циклами зафіксовано зниження на 38 балів із читання, 12 балів з математики та 19 — з природничих наук. За логікою PISA, 20 балів відповідають приблизно одному року навчання. Це означає дуже відчутні освітні втрати.

Для країни, яка потребуватиме значного посилення інженерної, природничо-наукової, цифрової й технологічної підготовки, це один із найважливіших сигналів.

Ці дані важливі не лише для школи. Вони є раннім індикатором майбутньої якості студентів, інженерів, дослідників, технічних фахівців. Якщо учень не має достатньої математичної підготовки, університет змушений витратити час не на розвиток складних інженерних компетентностей, а на компенсацію недостатнього рівня знань попереднього

етапу. Якщо абітурієнт не вміє працювати зі складним текстом, йому важко опановувати технічну документацію, стандарти, наукові джерела, нормативні вимоги.

У чому головні розриви

Можна виділити деякі основні розриви.

1. Найперше — між шкільною підготовкою й вимогами сучасної інженерної освіти. Інженерна освіта починається не на першому курсі університету, а в школі з математики, фізики, хімії, інформатики тощо. Якщо ці основи слабкі, університетська інженерна освіта втрачає глибину.

2. Між дипломом і реальною компетентністю. Диплом має бути підтвердженням здатності людини розв'язувати складні задачі, а не лише фактом проходження освітньої програми. Для інженерних спеціальностей це особливо важливо, адже помилка інженера може означати не просто низьку продуктивність, а загрозу безпеці людей та інфраструктурі.

3. Між освітою, наукою і реальним сектором економіки. Інженерна освіта не може бути якісною без потужної лабораторної бази, підприємств, оборонних компаній для баз практики, наукових установ, студентських команд і реальних проєктів. Сучасний інженер формується не лише в аудиторії, а не меншою мірою в середовищі, де є задача, експеримент, випробування і результат.

4. Між технологічними викликами й темпами оновлення освітнього змісту. Штучний інтелект, робототехніка, цифрові двійники, автономні системи мають бути не факультативним доповненням, а частиною сучасної інженерної освіти.

5. Між традиційним управлінням ризиками й новою реальністю даних. Система освіти потребує не лише окремих статистичних звітів, а й цілісного моніторингу освітніх втрат, траєкторій випускників, дефіциту кадрів, потреб регіонів. Це дасть змогу ухвалювати ефективніші рішення щодо підготовки людського капіталу.

Так, повномасштабна агресія різко посилила проблеми, зруйнувала інфраструктуру, поглибила освітні втрати, спричинила міграцію мільйонів людей і створила безпрецедентне психологічне навантаження на дітей, студентів, учителів і викладачів. Але частина викликів формувалася раніше, внаслідок недостатньої інтеграції освіти, науки, інновацій і промислової політики.

Чому інженерна освіта в пріоритеті

Повоєнне відродження України значною мірою буде інженерним за своєю природою, адже відновлення енергетики, інфраструктури, промисловості, оборонних виробництв і цифрових систем потребуватиме великої кількості добре підготовлених технічних фахівців. Це мають бути люди, які здатні проєктувати, модернізувати, автоматизувати, програмувати, моделювати, випробувати й нести відповідальність за складні технічні системи.

Водночас акцент на інженерній освіті не означає применшення ролі гуманітарної, соціальної, педагогічної, правничої, економічної чи управлінської освіти. Повоєнне відродження потребуватиме не лише інженерних рішень, а й сильної школи, якісного права, ефективного державного управління, психологічної підтримки, міжнародної комунікації та демократичних інституцій. Інженер створює технологічну основу відновлення, але зміст, справедливість, сталість і суспільну прийнятність цього відновлення забезпечують фахівці різних галузей знань. Саме тому йдеться не про протиставлення спеціальностей, а про необхідність збалансованої системи освіти, у якій інженерна підготовка посідає належне місце відповідно до масштабів технологічних викликів держави.

Держава, яка спирається лише на імпорт технологій, зберігає критичну залежність. Держава, яка готує інженерів і розвиває власні технологічні школи, формує технологічний суверенітет.

Досвід країн, які пройшли через війну та повоєнне відродження

Світовий досвід інших держав показує, що після війни успішними стають не ті, хто просто відновлює зруйноване, а ті, хто використовує відновлення як шанс для технологічного стрибка.

Ізраїль десятиліттями живе в умовах постійної безпекової загрози, а його досвід демонструє, що зв'язка «освіта–армія–університети–дослідження–стартапи–оборонні технології» може стати основою технологічної економіки.

Південна Корея після Корейської війни була зруйнованою країною з обмеженими ресурсами, а її подальший розвиток став можливим завдяки ставці на освіту, технічні кадри, індустріалізацію, експортне виробництво й дослідження.

Для України ці приклади важливі не як готові рецепти, а як підтвердження загальної закономірності, що війна сама собою не створює модернізації. Вона лише відкриває історичне вікно можливостей. Країна або втрачає людей, університети, наукові школи й промисловість, або перетворює кризу на модернізаційний проєкт. Вирішальним чинником стає здатність поєднати освіту, науку, інженерію, виробництво, оборонний сектор і державну політику навколо спільних стратегічних цілей.

Як долати розриви

1. Потрібна національна програма подолання освітніх втрат із пріоритетом математики, читання, природничих наук і цифрових компетентностей. Це має бути довгострокова політика на 5–10 років з регулярною діагностикою, підтримання учнів у прифронтових громадах, створення укриттів для очного навчання, психосоціальна допомога, підготовки вчителів до роботи з дітьми, які пережили травми війни.

2. Необхідно посилити природничо-математичну освіту як основу майбутньої інженерної підготовки. Математика, фізика, хімія, інформатика, база Малої академії наук, олімпіади мають бути не другорядною, а стратегічною частиною формування людського капіталу.

3. Потрібні конкретні інструменти підтримування інженерної освіти у вигляді цільових стипендій для перспективних абітурієнтів інженерних спеціальностей, національні лабораторії при провідних університетах, державне замовлення під технологічні пріоритети, спільні магістерські програми з підприємствами й оборонним сектором, гранти на студентські інженерні команди, технологічні конкурси тощо.

4. Потрібно розвивати дослідницькі університети й технологічні «точки прориву» на тих напрямках, де Україна має сильні школи або критичну державну потребу, зокрема в оборонних технологіях, енергетиці, кібербезпеці, штучному інтелекті, біомедичній інженерії тощо.

5. Якість інженерних програм має оцінюватися не тільки за документами й процедурами, а й за тим, що реально вміє випускник.

6. Необхідно підвищити статус вчителя та викладача. Мабуть, це й пояснювати не треба. Усі розуміють, тільки справа не рушає з місця.

7. Освіта має стати частиною ширшої інноваційної екосистеми. Школа, професійна освіта, університет, наука, бізнес, оборонний сектор і держава мають працювати не як окремі світи, а як взаємопов'язана система. Саме вона здатна забезпечити країну критичною масою фахівців для інноваційного розвитку й глобальної конкурентоспроможності.

Окремим завданням має стати побудова системи вимірювання якості підготовки людського капіталу. Україна має оцінювати не лише кількість вступників, випускників чи акредитованих програм, а й реальні результати навчання, динаміку освітніх втрат, якість математичної й природничої підготовки, частку випускників інженерних спеціальностей, працевлаштування за фахом. Без такого вимірювання освітня політика ризикує залишитися описовою, а з ним вона може стати доказовою, керованою й спрямованою на результат.

Україна стоїть перед історичним вибором: після війни відбудовувати стару модель із низькою продуктивністю, демографічним спадом, слабкою промисловістю, формальними дипломами й хронічним відставанням у технологіях, або використати повоєнне відродження як шанс для створення нової якості, де ключову роль відіграватиме освіта.

Цю трансформацію здійснять люди з якісною освітою, глибокими компетентностями, інженерним мисленням, громадянською відповідальністю і здатністю створювати складні технологічні рішення. Саме тому якість освіти має стати складовою національної безпеки, а якість інженерної освіти — визначальною частиною технологічного суверенітету. Підготовка таких фахівців має бути головним завданням державної політики на наступне десятиліття.

Оригінал статті доступний за посиланням:

<https://svit.kpi.ua/2026/08/21/%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BC%D0%B0%D1%94-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D1%83%D0%B2%>

[D0%B0%D1%82%D0%B8-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD/](#)

28.08.2026

ДЕРЖАВНА АТЕСТАЦІЯ ЗА НАУКОВИМ НАПРЯМОМ «БЕЗПЕКОВИЙ»: ПРОДОВЖЕНО ТЕРМІНИ

Враховавши звернення наукових установ і закладів вищої освіти щодо надання додаткового часу для підготовки матеріалів, Міністерство освіти і науки України продовжило термін їх подання за науковим напрямом «Безпековий» до 11 вересня 2026 року, 16:00 ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Подання матеріалів для проведення державної атестації за [науковим напрямом «Безпековий»](#) розпочалося 30 липня 2026 року. Участь в атестації беруть наукові установи та заклади вищої освіти (вищі військові навчальні заклади, заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання), які здійснюють дослідження і розробки у сфері безпеки й оборони.

За результатами оцінювання наукові установи та відповідні наукові напрями закладів вищої освіти буде віднесено до однієї з чотирьох груп – А, Б, В або Г (неатестовані). Атестовані установи та наукові напрями ЗВО зможуть претендувати на додаткове базове фінансування наукової діяльності у 2027 році.

Читати за [посиланням](#).

15.08.2026

На основі висновків науковців Інституту археології НАН України | [Інститут археології НАН України - Institute of Archaeology of the NASU](#) | підготовлено європейський звіт про об'єкти української культурної спадщини під час і після російсько-української війни «Незаконні археологічні розкопки, оцінювання збитків і незаконна торгівля українськими культурними об'єктами: правові проблеми та проблеми відстеження»

Коротку анотацію звіту оприлюднено на сайті мережі Cultural Property Protection for All (Захист культурної спадщини для всіх – CA24119) європейської програми COST (European Cooperation in Science and Technology – Європейська співпраця в галузі науки та техніки). Автор – експерт Міжнародного комітету з управління археологічною спадщиною Міжнародної ради з охорони пам'яток і визначних місць (International Council on Monuments and Sites – ICOMOS) доктор Андріс Каїріш (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

<https://cpp4all.eu/illegal-archaeological-excavations.../>

Головні тези про стан і проблеми збереження української археологічної спадщини, а також нагальні рекомендації та подальші стратегічні кроки читайте тут:

<https://www.nas.gov.ua/.../na-osnovi-visnovkiv-arheologiv...>

26.08.2026

Horizon Europe: як нова стратегія НААН запускає системну координацію міжнародних грантових проєктів.

Національна академія аграрних наук України розпочинає системну трансформацію підходів до фінансування досліджень. Стартовим майданчиком для запуску єдиного координаційного механізму став розширений робочий семінар у Президії НААН 26 серпня 2026 року, присвячений підготовці наукових колективів до системного здобуття грантів програми ЄС «Горизонт Європа» ([Національна академія аграрних наук України](#)).

[Докладніше див. додаток 4](#)

21.08.2026

Оприлюднена «Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (до 35-річчя Незалежності України)» НАПНУ

Учені Національної академії педагогічних наук України підготували фундаментальне аналітико-прогностичне й довідкове видання «Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (до 35-річчя Незалежності України)» ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

У цій Національній доповіді всебічно проаналізовано трансформації та досягнення української освіти за 35 років Незалежності України. Окрему увагу приділено функціонуванню освітньої галузі в умовах повномасштабної російської воєнної агресії проти нашої держави. Визначено актуальні проблеми освітньої сфери; проаналізовано причин їхнього виникнення; запропоновано науково обґрунтовані шляхи відновлення та подальшого розвитку української освіти в умовах нинішніх загроз, а також сучасних цивілізаційних викликів у контексті інноваційного типу прогресу, глобалізації, європейської інтеграції та необхідності посилення національної ідентичності.

Повна електронна версія Національної доповіді [доступна для завантаження в Електронній бібліотеці НАПН України](#).

Читати за [посиланням](#).

20.08.2026

Халавка Ю., доктор хімічних наук, проректор з наукової роботи в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича
УКРАЇНА ВТРАЧАЄ МАЙБУТНІХ ФІЗИКІВ І ХІМІКІВ: ПРО ЩО СВІДЧАТЬ РЕЗУЛЬТАТИ ВСТУПУ-2026

Пов'язати життя з хімією та фізикою – вибір не з легких. І він – не лише про майбутнє молодої людини, яка вирішила йти цим шляхом. Цей вибір – і про майбутнє країни, адже розвиток природничих наук нерозривно пов'язаний із розвитком техніки та обороноздатності. Світ навколо нас стає дедалі технологічно складнішим, і розуміння хімії та фізики не лише важливе для ефективного використання сучасних пристроїв, а й є запорукою особистої безпеки ([ZN.UA](https://zn.ua)).

Уже протягом тривалого часу науковці та вчителі в Україні б'ють на сполох через нестачу студентів на природничих спеціальностях. Не є винятком і цей рік. Днями завершилася перша хвиля зарахувань до українських університетів. Це слухна нагода проаналізувати її результати та їхній вплив на наше майбутнє, адже саме ці студенти вийдуть на ринок праці 2030 року.

[Детальніше](#)

Наука і влада

24.08.2026

Науковців Академії відзначено державними нагородами з нагоди 35-ї річниці Незалежності України

Про це зазначено в Указі Президента України №755/2026 «Про відзначення державними нагородами України з нагоди 35-ї річниці Незалежності України» (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Нагороди присуджено за значні заслуги у зміцненні української державності, мужність і самовідданість, виявлені у захисті суверенітету та територіальної цілісності України, вагомий особистий внесок у розвиток різних сфер суспільного життя, відстоювання національних інтересів держави, сумлінне виконання професійного обов'язку.

Щиро вітаємо шановних колег з високими державними нагородами та бажаємо їм міцного здоров'я, мирного неба, невичерпного джерела натхнення і творчого натхнення, плідного наукового пошуку та нових вагомих здобутків в ім'я науки й України!

Докладніше

<https://www.nas.gov.ua/.../naukovciv-akademi-vidznacheno...>

17.08.2026

Затверджено Програму діяльності КМУ на 2026–2027 роки: які зміни плануються у сфері освіти і науки

Уряд затвердив Програму діяльності на 2026–2027 роки. Для Міністерства освіти і науки документ містить п'ять операційних цілей із конкретними завданнями та показниками виконання. Вони охоплюють ключові зміни для педагогів і науковців, учнів і студентів, розвиток безпечної та сучасної інфраструктури, оновлення змісту освіти та посилення науки й інновацій ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Програма передбачає поступовий перехід від рішень, необхідних для збереження стійкості системи освіти і науки в умовах війни, до її відновлення та подальшого розвитку.

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 5](#)

24.08.2026

Національна система дослідників: декілька кроків для завершення верифікації, – МОН

Згідно з пунктом 4 Методики формування рейтингів у Національній системі дослідників України, Міністерство освіти і науки України інформує дослідників про необхідність завантаження окремих підтверджувальних матеріалів для завершення верифікації інформації, поданої науковими та науково-педагогічними працівниками про результати їхньої наукової та науково-технічної діяльності ([Урядовий портал](#)).

[Докладніше див. додаток 6](#)

14.08.2026

МОН відкриває інтерактивний дашборд «PhD-дослідницькі проєкти»

Міністерство освіти і науки України продовжує розширювати інструменти відкритої аналітики у сфері науки. Відтепер інформація про переможців першого конкурсного добору PhD-дослідницьких проєктів доступна за [посиланням \(Міністерство освіти і науки України\)](#).

Новий цифровий інструмент об'єднує в одному місці структуровані дані про підтримані дослідження, заклади вищої освіти та наукові установи, керівників і потенційних здобувачів ступеня доктора філософії, тематичні напрями та орієнтовні обсяги фінансування.

[Докладніше див. додаток 7](#)

10.08.2026

МОН оновлює перелік експертів для проведення наукової та науково-технічної експертизи

Міністерство освіти і науки України завершило перший етап конкурсних відборів проєктів фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок та проєктів молодих вчених, фінансування яких здійснюватиметься за рахунок коштів державного бюджету у 2027 році ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Загалом на участь у конкурсних відборах подано рекордні 1 376 проєктів. З них: 1 166 проєктів – у межах основного конкурсного відбору; 210 проєктів – у межах конкурсу проєктів молодих вчених.

[Докладніше див. додаток 8](#)

20.08.2026

МОН оголошує конкурс стипендій імені Героїв Небесної Сотні

Обов'язковою умовою участі є наявність вагомих наукових результатів за напрямом, у якому працює або навчається претендент. Зокрема, враховуються наукові статті, монографії, доповіді, охоронні документи на об'єкти інтелектуальної власності, науково-методичні документи та інші результати наукової діяльності. Окреме значення під час визначення стипендіатів має активна громадянська позиція щодо захисту демократичних цінностей, прав і свобод людини, національних інтересів України та її європейського вибору ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 9](#)

05.08.2026

МОН розширює можливості для молодих науковців: збільшено строки вступної кампанії в аспірантуру

Міністерство освіти і науки України оновлює строки вступної кампанії до аспірантури – це рішення надасть вступникам більше часу для подання заяв і проходження вступних випробувань ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Оновлений графік вступу

- 7 вересня до 18:00 – подання заяв для участі в конкурсному доборі та реєстрація на вступний іспит зі спеціальності;
- 8–21 вересня – вступні іспити зі спеціальності та інші передбачені закладами освіти оцінювання;
- з 22 вересня – надання рекомендацій до зарахування;
- до 26 вересня – оновлення списків рекомендованих на бюджетні місця, якщо окремі вступники не виконають вимог до зарахування;
- до 28 вересня – зарахування вступників, які отримали рекомендації та виконали відповідні вимоги.

Заклади вищої освіти також можуть провести додатковий набір до аспірантури на контрактні місця за заочною/вечірньою формою здобуття освіти.

[Детальніше](#)

07.08.2026

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – НОВИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ ТА ВАЖЛИВИЙ КРОК УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЧЛЕНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

31 липня 2026 року введено в дію Закон України «Про академічну доброчесність» ([№ 4742-IX](#)) – один із ключових законодавчих змін у сфері освіти, науки та інновацій, який закладає сучасні правові засади формування культури академічної доброчесності, підвищення якості освіти і наукових досліджень та зміцнення довіри до української системи освіти ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Ухвалення цього Закону є не лише важливим етапом розвитку національної освітньої політики, а й виконанням одного із законодавчих зобов'язань України у межах переговорного процесу щодо набуття членства в Європейському Союзі. Закон включено до Дорожньої карти з питань верховенства права як один із пріоритетних законодавчих актів, необхідних для реалізації євроінтеграційних реформ.

Цей Закон є черговим підтвердженням послідовного виконання Україною своїх євроінтеграційних зобов'язань.

Читати [тут](#).

14.08.2026

**ВІДБУЛОСЯ ЗАСІДАННЯ КОМІТЕТУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ
УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ 12 СЕРПНЯ
2026 РОКУ**

12 серпня 2026 року під головуванням Голови Комітету Сергія Бабака відбулося засідання Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, під час якого народні депутати України – члени Комітету розглянули та затвердили:

1. План роботи Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій на період шістнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

2. Пропозиції Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій до проекту порядку денного шістнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання.

3. Проект Постанови Верховної Ради України «Про призначення у 2026 році Стипендій Верховної Ради України імені Бориса Патона» (на заміну проекту Постанови реєстр. № 15329 від 12.06.2026).

З прийнятими рішеннями Комітету можна ознайомитися [тут](#).

Переглянути запис засідання, яке транслювалось у прямому ефірі, у соціальних мережах, можна за покликанням: [Youtube](#), [Facebook](#).

Читати: [тут](#).

31.08.2026

Павлів І.

Моршинська громада розробляє Стратегію розвитку до 2034 року у партнерстві з науковцями НАН України

Моршинська громада розпочала роботу над головним документом свого довгострокового планування – Стратегією розвитку на період до 2034 року ([Район.ін.юа](#)).

28 серпня підписали Меморандум про співпрацю між Моршинською міською радою та Державною установою «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України».

[Докладніше див. додаток 10](#)

Міжнародне наукове співробітництво

26.08.2026

Україна в Рамковій програмі «Горизонт Європа»: досягнуті результати, системні виклики та шляхи їх подолання – відбувся підсумковий захід «Офісу Горизонт Європа в Україні» НФДУ

25 серпня «Офіс Горизонт Європа в Україні» Національного фонду досліджень України провів захід із поширення інформації «Україна в Рамковій програмі “Горизонт Європа”: досягнуті результати, системні виклики та шляхи їх подолання». Підсумкова подія трирічної діяльності Офісу як проекту Європейської комісії відбулась у Києві ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Серед учасників події були представники Міністерства освіти і науки України, Європейської комісії, Національного фонду досліджень України, а також закладів вищої освіти, наукових установ, бізнесу, громадських організацій – усі, хто цікавиться участю України в Програмі ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» та її інтеграції до Європейського дослідницького простору.

[Докладніше див. додаток 11](#)

07.08.2026

УКРАЇНА ЗАЛУЧИЛА РЕКОРДНІ €11,6 МЛН ВІД ПРОГРАМИ ЄС «ГОРИЗОНТ ЄВРОПА» ЗА ПЕРШЕ ПІВРІЧЧЯ 2026 РОКУ

Українські університети, наукові установи, громадські організації та бізнес продовжують нарощувати участь у найбільшій програмі Європейського Союзу з досліджень та інновацій [«Горизонт Європа»](#). Тільки за підсумками першого півріччя 2026 року українські організації залучили понад 11,59 млн євро грантового фінансування. Це утричі більше, ніж за весь 2025 рік, коли цей показник становив 4,55 млн євро ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Кількість українських учасників програми зросла ще на 34 установи та досягла рекордних 275 організацій. Загалом нові учасники залучили приблизно 3,47 млн євро грантового фінансування ЄС.

Лідером за кількістю нових проєктів у 2026 році став Національний університет «Львівська політехніка» – 8 проєктів із загальним фінансуванням 2,27 млн євро. До групи установ-лідерів також увійшли Київська школа економіки – 3 проєкти, Національний університет «Київський авіаційний інститут» – 2 проєкти та Сумський державний університет – 2 проєкти.

Читати за [посиланням](#).

31.08.2026

Проект «Офіс Горизонт Європа в Україні як ключовий Національний контактний пункт» (NEOinUA – 101132682) завершено

Інформуємо, що проект «Офіс Горизонт Європа в Україні як ключовий Національний контактний пункт» (NEOinUA – 101132682), який виконувався на базі Національного фонду досліджень України, **завершено 31 серпня 2026 року** ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

До початку повноцінного виконання наступного проекту «Офіс Горизонт Європа в Україні як ключовий Національний контактний пункт 2.0» (NEOinUA 2.0 – 101319651) і роботи його спеціалістів просимо звертатися з усіма вашими запитам до мережі національних контактних пунктів (НКП) Програми «Горизонт Європа» за окремими напрямками діяльності. Перелік НКП та їх контактні дані розміщено на сайті «Офісу Горизонт Європа в Україні» за [посиланням](#).

04.08.2026

В Ізмаїлі обговорили участь України у морських ініціативах ЄС

Українські науковці мають активніше долучатися до програм Європейського Союзу у сфері морських досліджень, набувати досвіду підготовки й виконання міжнародних проектів та формувати партнерства з установами Чорноморського і Дунайського регіонів. Про це говорили учасники Національного інформаційного заходу «Спільний морський порядок денний: інституційні досягнення та наступні кроки на національному рівні», який відбувся 31 липня 2026 року в Ізмаїлі Одеської області ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 12](#)

11.08.2026

ЕТАГ відкриває прийом заявок на гранти для підтримки міжнародної співпраці та інтеграції України до Європейського дослідницького простору

Естонська дослідницька рада ([Estonian Research Council](#), ЕТАГ) оголосила прийом заявок на гранти, спрямовані на підтримку міжнародної дослідницької співпраці та інтеграцію українських закладів вищої освіти і наукових установ до Європейського дослідницького простору (ERA). Гранти передбачають фінансову підтримку участі українських дослідників та працівників, залучених до підготовки проектних заявок і реалізації проектів Програми «Горизонт Європа», у заходах із пошуку партнерів, а також здійснення короткострокових візитів до Естонії ([Національний фонд досліджень України](#)).

Travel and Collaboration Grants Supporting Ukraine's Integration into the European Research Area

MATCH

Participate in Horizon Europe matchmaking events

VISIT

Short-term visits to Estonia

COLLABORATE

Prepare joint Horizon Europe proposals

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 13](#)

06.08.2026

Відкрито набір на онлайн-менторську програму для українських учасників Програми «Горизонт Європа»

Естонська дослідницька рада ([Estonian Research Council](#), ETAG) оголошує набір на онлайн-менторську програму, що реалізується за підтримки **ESTDEV** – Естонського центру міжнародного розвитку. Програма покликана зміцнити інтеграцію українських закладів вищої освіти та наукових установ до європейського дослідницького простору, а також сприяти активнішій участі України у Рамковій програмі ЄС «Горизонт Європа» ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Докладніше див. додаток 14](#)

28.08.2026

УКРАЇНА РОЗВИВАТИМЕ СПІВПРАЦЮ З НАУКОВИМИ УСТАНОВАМИ ІНДОНЕЗІЇ

26 серпня 2026 року Національну академію наук України відвідав Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Індонезія в Україні Арієф Басалама. З віцепрезидентом НАН України, головою Секції хімічних і біологічних наук академіком НАН України Володимиром Радченком він обговорив можливості розширення науково-технічної співпраці між

Україною та Індонезією ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Арієф Басалама розповів про розвиток відносин між Україною та Індонезією у політичній, економічній і соціокультурній сферах та представив своє бачення розширення двосторонніх наукових контактів. Посол відзначив потенціал установ НАН України та зацікавленість індонезійської сторони у вивченні їхнього досвіду, зокрема у налагодженні співпраці з установами Секції хімічних і біологічних наук НАН України.

За підсумками зустрічі домовилися провести спільний семінар за участю представників Відділення наук про Землю НАН України та провідних наукових і освітніх установ Індонезії. Під час нього сторони планують детальніше визначити перспективні теми та можливі формати подальшої співпраці.

Читати за [посиланням](#).

20.08.2026

Україна та Індонезія розпочинають спільні дослідження Антарктики й тропіків

Українські та індонезійські вчені проводитимуть спільні дослідження в Антарктиці та тропічних регіонах. Відповідний Меморандум про науково-технічне співробітництво уклали Національний антарктичний науковий центр (НАНЦ) та Національне агентство досліджень та інновацій Республіки Індонезія (BRIN) ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Документ онлайн підписали директор НАНЦ Євген Дикий та заступник голови BRIN з питань політики розвитку Р. Нунунг Нурянтоно. Меморандум укладено на п'ять років з можливістю продовження.

[Докладніше див. додаток 15](#)

28.08.2026

Україна і Польща відкрили на горі Піп Іван Міжнародний центр колективного користування науковим обладнанням

На горі Піп Іван Чорногірський в Івано-Франківській області відкрили Міжнародний центр колективного користування науковим обладнанням. У відкритті взяли участь міністр освіти і науки України Андрій Бутенко та міністр науки і вищої освіти Республіки Польща Марцін Куласек. На вершині вони також підписали декларацію про співпрацю у сфері науки та вищої освіти ([Міністерство освіти і науки України](#)).

«Ця декларація шириша за академічну співпрацю. Україна і Польща підтверджують, що рухаються спільним європейським курсом, з опорою на довіру й добросусідство. Освіта і наука тримають цей зв'язок на рівні людей

— студентів, викладачів, дослідників», — наголосив міністр освіти і науки Андрій Бутенко.

[Докладніше див. додаток 16](#)

Наукові дослідження інфекційних захворювань

13.08.2026

Борисіхіна К.

Револуція у боротьбі з ВІЛ. Потрійна терапія повністю вилікувала новонароджених приматів

Нове наукове дослідження, проведене фахівцями Орегонського університету здоров'я та науки (OHSU), продемонструвало вражаючі результати у боротьбі з ВІЛ-інфекцією ([nv.ua](#)).

Науковцям вдалося повністю знищити вірус у новонароджених приматів завдяки застосуванню трикомпонентної комбінованої терапії на ранній стадії зараження.

[Детальніше](#)

09.08.2026

Коваленко А.

Як смертельний супегрибок «дурить» організм? Вчені дослідити патоген, який шириться світом

Світом, зокрема країнами Європи, шириться супергрибок *Candida auris*, який має стійкість до ліків і може викликати важкі інфекції в тяжкохворих людей ([Українська правда. Життя](#)).

Тепер науковці з'ясували, що секретом успіху цих одноклітинних дріжджів, які вперше виявили у 2009 році, є здатність «ховатися» від імунної системи у волосяних фолікулах.

Про це йдеться в дослідженні, [опублікованому](#) в журналі Science, [пише](#) IFLScience.

[Детальніше](#)

04.08.2026

Борисіхіна К.

Нова загроза від кліщів. У США поширюється рідкісний вірус Бурбон

У штаті Нью-Йорк науковці вперше зафіксували випадок зараження рідкісним та потенційно смертельним вірусом Бурбон, який передається через укуси кліщів ([nv.ua](#)).

Це захворювання було відкрите лише 12 років тому, однак фахівці застерігають, що воно поступово поширюється територією США, а реальна кількість інфікованих може бути значно більшою за офіційну статистику.

[Докладніше див. додаток 17](#)

01.08.2026

Ходоренко А.

Несподіваний винуватець. У Флориді зафіксували 36 випадків рідкісного захворювання

Минулого року у Флориді було зареєстровано 36 випадків прокази, і штат продовжує повідомляти про випадки рідкісної, але потенційно виснажливої інфекції ([nv.ua](#)).

Хоча це інфекційне захворювання все ще рідкісне та важко підхоплюється, воно може бути ендемічним у Флориді. Принаймні деякі випадки пов'язані з контактом з місцевими дев'ятисмуговими броненосцями, пише [Gizmodo](#).

[Детальніше](#)

10.08.2026

Вчені закликали визнати токсоплазмоз «занедбаною» тропічною хворобою

Джерело: [PLOS Neglected Tropical Diseases](#)

Токсоплазмоз, паразитарна інфекція, котру можуть передавати коти та заражені продукти, може становити значно більшу загрозу для здоров'я, ніж вважалося раніше. У новому дослідженні науковці заявили, що захворювання відповідає критеріям Всесвітньої організації охорони здоров'я для «занедбаних» тропічних хвороб ([Букви](#)).

Збудником інфекції є паразит *Toxoplasma gondii*. За оцінками дослідників, ним може бути інфікована приблизно третина населення світу. У більшості здорових людей токсоплазмоз не викликає симптомів або спричиняє легке нездужання.

Водночас інфекція становить серйозні ризики для вагітних, ненароджених дітей, осіб зі зниженим імунітетом.

[Детальніше](#)

10.08.2026

Борисіхіна К.

Менше дофаміну. Вчені з'ясували, як тривалий COVID-19 змінює структуру мозку та викликає депресію

Науковці з Канади встановили, що у пацієнтів із тривалим перебігом COVID-19 спостерігається стійке ураження головного мозку (nv.ua).

Згідно з дослідженням, [опублікованим](#) у журналі *eBioMedicine*, у людей, які через кілька місяців після інфікування вперше зіткнулися з депресією та апатією, кількість дофамінових нервових закінчень у мозку знижена приблизно на 18% порівняно зі здоровими респондентами.

[Детальніше](#)

Новини наукового розвитку

12.08.2026

Луканська А.

Росте, мов на дріжджах. Як отримати паливо з відходів та здешевити ліки

Виробництво біопалива з відходів, створення нових противірусних вакцин та доступних ліків проти суперстійких інфекцій – такі перспективи відкривають розробки Інституту біології клітини НАН України. Про досягнення метаболічної інженерії розповів під час засідання Президії Національної академії нинішній директор Інституту (на той час – заступник директора), член-кореспондент НАН України, доктор біологічних наук Костянтин Дмитрук ([Світ](#)).

Назва доповіді – «Конструювання дріжджових платформ для виробництва біопалива та біологічно активних сполук медичного призначення» – охопила кілька напрямів, за якими працюють дослідники. Результати за кожним з них можуть істотно вплинути на якість і тривалість людського життя, відкрити шлях до розв'язання глобальних проблем.

[Докладніше див. додаток 18](#)

27.08.2026

Галата С.

СТІЙКІСТЬ ПОЗА ІНСТРУКЦІЯМИ: як вчені допомагають відновлювати газотранспортну систему під час війни

П'ятий рік поспіль російські дрони і ракети б'ють по українській критичній інфраструктурі. І якщо про пошкодження електромереж чи ТЕЦ ми чуємо чи не щодня, то робота газотранспортної системи (ГТС) часто залишається «у тіні» – доки в оселях є газ і тепло. Втім, об'єкти ГТС, зокрема

наземні компресорні станції, є однією з пріоритетних цілей ворога. Вони опинилися під ударом у момент, коли сама система й без того переживає складний період: вона «вікова», розрахована на старі радянські стандарти й зовсім інші режими прокачування ([Світ](#)).

Як утримати стратегічну систему в робочому стані, коли старі нормативні томи не дають відповідей, а зупинка труби загрожує збитками й замерзанням міст? Відповідь знайшла команда українських науковців з [Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона - Paton Electric Welding Institute](#), [ФМІ ім. Г.В. Карпенка НАН України](#) та [Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу](#). Дослідники об'єднали фундаментальну науку, математичне моделювання та суто практичні технології ремонту «під тиском», – ці висновки, методики і рекомендації зібрано в комплексну роботу «Стійкість та відновлення об'єктів зберігання та транспортування природного газу». Роботу висунуто на присудження Національної премії України імені Бориса Патона.

[Докладніше див. додаток 19](#)

27.08.2026

Мільйони років тому територія сучасної України, як, власне, і вся Земля, виглядала зовсім інакше. Змінювалися моря, суходіл, клімат і, загалом, екосистеми. Але рештки тварин і рослин того часу збереглись у ґрунті на різній глибині (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Як за цими рештками вчені відтворюють минуле? Що вони можуть розповісти про зміни на Землі? І чому палеонтологічні колекції важливі не лише для музеїв, а й для науки? Адже палеонтологія – це не лише про минуле. Це можливість краще зрозуміти зміни, які відбувались, і те, що вони можуть означати для нас сьогодні.

Про це йдеться у новому випуску програми «Про науку. Компетентно», що виходить на YouTube-каналі нашої Академії.

Гість студії – Олександр Ковальчук, доктор біологічних наук, провідний науковий співробітник відділу палеонтології Національного науково-природничого музею НАН України | [Національний науково-природничий музей НАН України](#) |. Автор і ведучий програми – віцепрезидент НАН України академік НАН України Володимир Семиноженко.

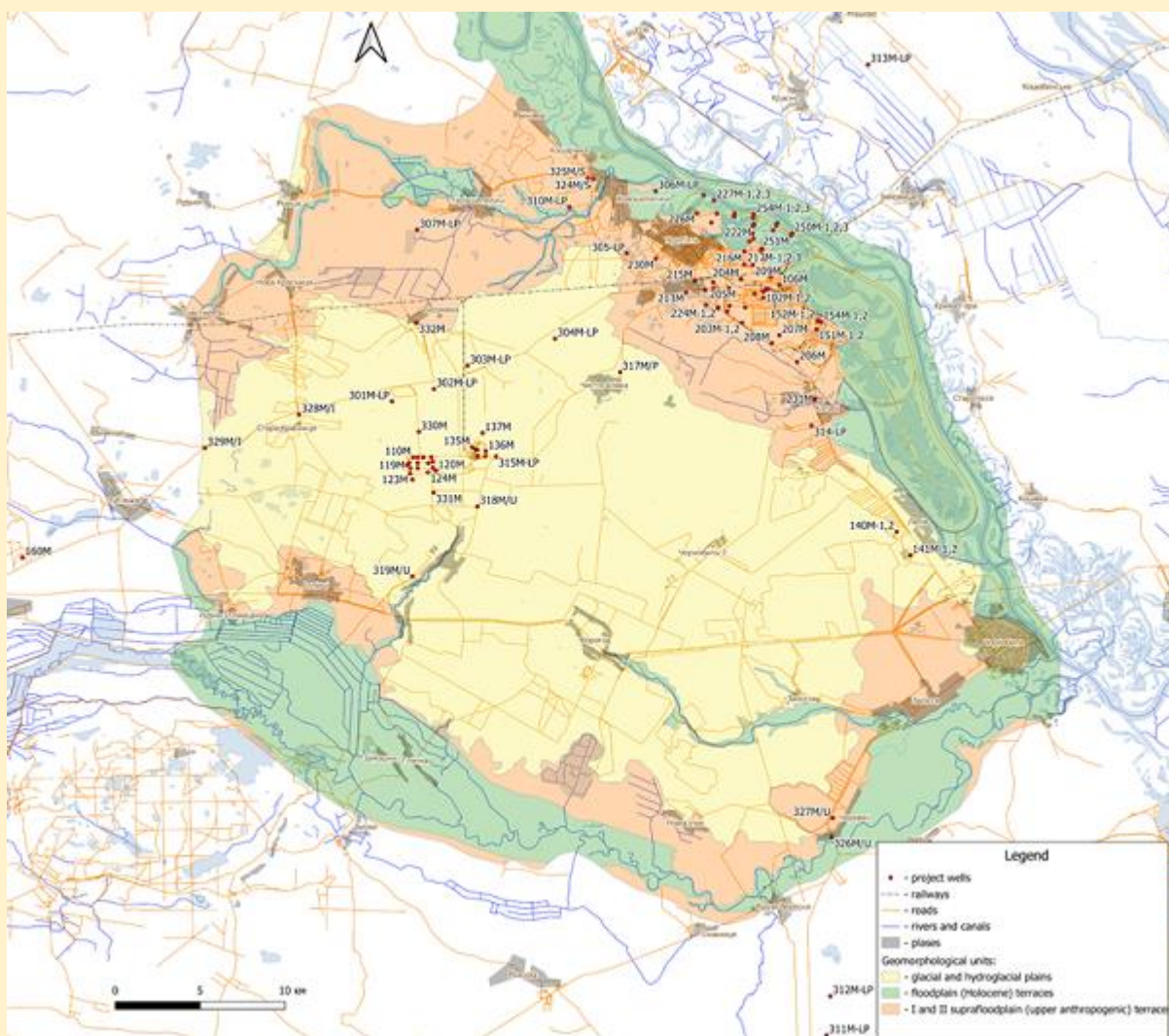
https://youtu.be/l2PX6G_tOBs?si=S7J31JBg4fn3WY6b

13.08.2026

НАУКОВЦІ ІПБ АЕС НАН УКРАЇНИ РОЗРОБИЛИ ПРОЄКТ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ҐРУНТОВИХ ВОД

ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ЗОНИ ВІДЧУЖЕННЯ ЗА ГРАНТОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

27 липня 2026 р. у Спільному офісі підтримки європейських проєктів (Joint Support Office, JSO) у Києві відбулася нарада щодо виконання гранту «Розробка інтегрованої системи моніторингу водних ресурсів у Чорнобильській зоні відчуження». Цей проєкт фінансується Європейським Союзом у рамках управління Інструментом співробітництва у сфері ядерної безпеки (INSC). Інститут проблем безпеки атомних електростанцій НАН України (ІПБ АЕС) брав активну участь у виконанні проєкту. Завданням ІПБ АЕС було виконати аналіз джерел радіоактивного забруднення, напрямків їхнього впливу на довкілля та розробити робочий проєкт інтегрованої системи моніторингу ґрунтових вод Чорнобильської зони відчуження ([ІПБ АЕС НАН України](#)).

Джерело: <https://www.ispnpp.kiev.ua/>

Роботи проводилися протягом понад 2 роки починаючи з серпня 2024 р. Перемогу в тендері ІПБ АЕС здобув разом з фірмою «AFRY UKRAINE», яка була головною організацією при виконанні цього гранту.

Роботи були прийняті кінцевими користувачами (ДСП «Екоцентр», ЦППРВ, ДСП ЧАЕС) офісом JSO та основним замовником Українським науково-технологічним центром (STCU).

З доповіддю на нараді виступив завідувач лабораторії геоєкологічних досліджень ІПБ АЕС НАН України канд. техн. наук Микола Панасюк.

07.08.2026

Учена-радіобіолог з Інституту проблем безпеки атомних електростанцій НАН України | [Інститут проблем безпеки атомних електростанцій НАН України](#) | кандидат біологічних наук Олена Паренюк вивчає ґрунтові бактерії зони відчуження ЧАЕС і досліджує, від яких впливів радіації на організм треба захищатися

Як пріоритезаційна координаторка національної ініціативи з розмінування Demine Ukraine вона визначає, які території варто розмінувати передусім (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Крім цього, дослідниця спеціалізується на масштабних ризиках. Після початку великої війни Олена Паренюк ініціювала програму, де разом із іншими науковцями, які займаються ядерними ризиками, розробляла сценарії подій для атомних станцій в умовах збройного конфлікту.

В інтерв'ю для «The Ukrainians Media» науковиця розповіла про те, як зрозуміти Чорнобиль без сталкерів, чому десятикілометрова зона ще довго лишатиметься зоною відчуження, чому за сорок років ми досі не прожили аварію на Чорнобильській АЕС та як наслідки катастрофи можна перетворити на суперсилу

Докладніше 🖱️

<https://theukrainians.org/olena-pareniuk/...>

19.08.2026

Фахівці Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС України та НАН України за технічною допомогою ДСП Екоцентр продовжують фундаментальні дослідження розподілу радіонуклідів в водних системах Зони відчуження ЧАЕС

Цього разу на дно водойми-охолоджувача ЧАЕС було занурено на двох локаціях конуси газо-приймальників ловушок для фіксації емісії газів (в основному метану), що утворюються в донних відкладах водойми. Польові роботи виконували з плавучої платформи, що була передана Грінпіс Україна для використання ДСП Екоцентр в 2025 році ([Український гідрометеорологічний інститут ДСНС України та НАН України](#)).

Метан, крім свого відомого статусу парникового газу, суттєвим чином впливає на перерозподіл радіонуклідів в донних відкладах – бульбашки

пасивно переносять «топливні радіонуклідні частки» наверх по профілю донних відкладів.

Як результат ми спостерігаємо майже рівномірний розподіл ТЧ, які були утворені в 1986 році в результаті аварії на ЧАЕС, по профілю сучасних донних відкладів.

Метою дослідження є кількісна оцінка емісії метану із донних відкладів водойм Зони відчуження ЧАЕС для параметризації моделей міграції радіонуклідів.

21.08.2026

Науковці досліджують способи виявлення прихованих осередків торф'яних пожеж

Фахівці Інституту наукових досліджень з цивільного захисту НУЦЗ України спільно з НАН України досліджують температурні процеси у торф'яних масивах, щоб завчасно виявляти приховані осередки тління та вдосконалювати тактику гасіння пожеж ([Державна служба України з надзвичайних ситуацій](#)).

Роботи здійснюються в рамках співробітництва з ДУ «Науковий центр аерокосмічних досліджень Землі ІГН НАН України».

Під час експериментів у зразки ґрунту на різні глибини поміщали вугілля та досліджували зміни температури ґрунту. Для проведення вимірювань використовували спеціальні прилади, що визначають температуру та вологість, а також тепловізійну апаратуру. Такі технології вже застосовуються підрозділами ДСНС і дають змогу своєчасно фіксувати температурні аномалії та оцінювати стан потенційно небезпечних ділянок.

Отримані результати допоможуть удосконалити прогнозування розвитку торф'яних пожеж, виявлення прихованих осередків тління та контроль результатів гасіння.

Це черговий крок дослідників Інституту до розроблення рішень, які дозволять рятувальникам діяти на випередження, запобігати повторному займанню та підвищувати результативність боротьби з пожежами.

17.08.2026

Справжнє екологічне диво на місці трагедії: на дні колишнього Каховського водосховища народжується унікальний ліс!

Українська природа демонструє неймовірну силу життєздатності та відродження. Вже третій рік поспіль на території колишнього Каховського водосховища триває унікальний екологічний процес, аналогів якому наразі немає в усьому світі – тут самотійно формується найбільший заплавний рівновіковий ліс у Європі! ([БУДЬ В КУРСІ](#)).

Його масштаб вражає уяву – зелене море розкинулося на площі понад 65 тисяч гектарів.

Наукове підґрунтя: як учені досліджують це диво?

Цей дивовижний феномен перебуває під постійним наглядом українських науковців. Дослідження проводить Інститут ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України в межах масштабного проєкту з оцінки втрат біорізноманіття внаслідок бойових дій та кліматичних змін.

Лише протягом цього року вчені вже здійснили три успішні експедиції до нового лісу, а восени планують провести четверту.

[Детальніше](#)

28.08.2026

УКРАЇНСЬКІ АРХЕОЛОГИ ДОСЛІДИЛИ НОВІ ПОХОВАННЯ СЕРЕДНЬОВІЧНОГО МОГИЛЬНИКА ОСТРІВ У ПОРОССІ

Острівський загін Архітектурно-археологічної експедиції Інституту археології Національної академії наук України завершив десятий польовий сезон досліджень комплексу різночасових археологічних пам'яток «Острів – Старі Сухоліси» у Пороссі ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

У 2026 році археологи зосередили роботи у південній частині середньовічного могильника та на багатошаровому поселенні Острів, а після перерви поновили дослідження давньоруського городища в урочищі Старі Сухоліси.

На середньовічному могильнику дослідили 12 поховань, тож їх загальна кількість за всі роки розкопок сягнула 168. Близько половини комплексів цього сезону були частково пошкоджені або майже повністю зруйновані багаторічною оранкою, окремі поховання постраждали від грабіжницьких втручань. Водночас археологи зафіксували низку добре збережених комплексів і кілька нових для пам'ятки категорій знахідок.

Результати сезону 2026 року доповнюють відомості про поховальний обряд і матеріальну культуру східнобалтійських мігрантів та їхніх нащадків у Пороссі, а також дають нові дані про заселення цієї території в різні історичні періоди – від доби бронзи до середньовіччя. Дослідження комплексу «Острів – Старі Сухоліси» планують продовжити у польовому сезоні 2027 року.

Читати за [посиланням](#).

14.08.2026

АРХЕОЛОГИ НАНУ ЗАВЕРШИЛИ ЧЕТВЕРТИЙ ПОЛЬОВИЙ СЕЗОН ДОСЛІДЖЕНЬ У ЦЕНТРІ ОДЕСИ

Одеська експедиція Інституту археології Національної академії наук України спільно з Південноукраїнським національним педагогічним університетом імені К.Д. Ушинського завершила польовий етап досліджень двошарової пам'ятки археології – античного поселення «Приморський бульвар» і середньовічної фортеці Хаджибей ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

На античному поселенні знайдено, ймовірно, античну оборонну стіну завширшки 2 м. Розкопана її довжина, зафіксована експедицією (з урахуванням розкопок 2025 року), становить 20 м.

На Приморському бульварі експедиція знайшла також одну з веж Хаджибейського замку. На досліджуваній ділянці фундаменти споруди виявилися майже непорушеними. Зберігся навіть перший ряд стіни викладений на вапняному розчині. У діаметрі вежа сягала 8 м, товщина стін – 2,5 м.

На північ від вежі у польовому сезоні 2025 року було знайдено описаний у джерелах артилерійський двір, утрамбований уламками вапняку. Двір мав значний ухил у бік рівчака, що розташовувався на місці сучасних Потьомкінських (Приморських) сходів.

Читати за [посиланням](#).

09.08.2026

Колісніченко А.

Науковці показали, як окупанти нищили кургани Херсонщини

Українські науковці досліджують наслідки російської агресії для курганів Херсонщини, які під час окупації використовувалися як військові позиції. На багатьох пам'ятках археології окупанти облаштовували бліндажі, капоніри, окопи та вогневі точки, що призвело до руйнування не лише культурної спадщини, а й унікальної степової екосистеми ([Інтент](#)).

Про це [пише](#) Суспільне Херсон з посиланням на учасників спільної експедиції біосферного заповідника «Асканія-Нова», Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України, Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України, Херсонського державного університету та Української природоохоронної групи. Протягом весни та літа 2026 року вони провели шість польових експедицій на деокупованій території області.

[Докладніше див. додаток 20](#)

05.08.2026

У Миколаєві дослідили стародавнє городище «Дикий Сад»: археологи зробили низку важливих висновків

На стародавньому городища «Дикий Сад» у Миколаєві за час повномасштабної війни археологи дослідили низку археологічних об'єктів, які дають уявлення про достатньо високий рівень розвитку і наявність соціального та майнового розшарування тогочасного суспільства (ukrinform.ua).

Про це йдеться у [публікації Укрінформу](#) «Сучасник Трої в Миколаєві: дослідники "Дикого Саду" змінюють уявлення про найдавнішу історію України»

[Докладніше див. додаток 21](#)

14.08.2026

НОВИЙ ВИМІР МОНІТОРИНГУ ЕКГ

За сприяння Academ.City ще один науковий інноваційний проект зробив перший пілотний крок у напрямку реалізації та майбутнього широкого використання українськими лікарями ([Academ.City](#)).

У Ржищівському міському центрі первинної медико-санітарної допомоги розпочалось тестування однієї із багатьох інновацій Інституту Кібернетики імені В.М.Глушкова, що була теоретично обґрунтована і практично розроблена кандидатом медичних наук, доктором медицини (Німеччина) І.А.Чайковським, який запропонував нову концепцію моніторингу стану пацієнтів з використанням портативних електрокардіографічних апаратно-програмних комплексів та хмарної аналітичної платформи.

[Докладніше див. додаток 22](#)

19.08.2026

Майже 90% смертей від хвороб серця пов'язані з факторами, яким можна запобігти – вчені

Джерело: [Medical News Today](#)

Майже дев'ять із десяти смертей від ішемічної хвороби серця пов'язані з факторами ризику, на які можна впливати. Найбільшу небезпеку становлять високий артеріальний тиск, нездорове харчування та підвищений рівень холестерину ([Букви](#)).

Про це свідчить дослідження, опубліковане в журналі JAMA Cardiology.

Ішемічна хвороба серця розвивається, коли в артеріях накопичуються жирові відкладення. Вони звужують судини та погіршують кровопостачання серця. Захворювання може призвести до інфаркту, порушення серцевого ритму та серцевої недостатності.

Автори дослідження проаналізували дані про смертність у США за період із 1990 до 2023 року. Вони оцінили вплив 12 факторів ризику, серед

яких високий тиск, підвищений рівень холестерину та цукру в крові, зайва вага, куріння, вживання алкоголю, недостатня фізична активність, нездорове харчування та забруднення повітря.

[Детальніше](#)

12.08.2026

Вчені знайшли спосіб керувати ростом кровоносних судин за допомогою магнітів

Джерело: [Science Alert](#)

Науковці з Массачусетського технологічного інституту (MIT) розробили новий спосіб вирощування кровоносних судин у лабораторії за допомогою магнітів. За словами дослідників, технологія дозволяє значно точніше контролювати ріст судин, що може наблизити створення повноцінних штучних органів і тканин для трансплантації ([Букви](#)).

Результати дослідження опублікували в журналі Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS).

[Детальніше](#)

06.08.2026

Борисіхіна К.

Страшні спогади у снах. Ліки на основі ТГК позбавили кошмарів понад третину пацієнтів із ПТСР – дослідження

Нічні кошмари залишаються одним із найвиснажливіших симптомів посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Це стану, що може виникнути після пережитої катастрофи, аварії, насильства чи бойових дій ([nv.ua](#)).

Стандартні методи лікування, такі як антидепресанти або препарати для зниження тиску, часто виявляються малоефективними у боротьбі з цими розладами сну.

Нове багатообіцяюче [дослідження](#) науковців із берлінської клініки Charité – Universitätsmedizin Berlin довело, що використання рецептурного препарату на основі тетрагідроканнабінолу (ТГК) здатне вирішити цю проблему. Результати роботи, опубліковані в журналі *Nature Medicine*, показали, що позитивний відгук на терапію спостерігався більше ніж у половини випробуваних, а понад третина пацієнтів повністю позбулася кошмарів.

[Детальніше](#)

14.08.2026

Рабченюк М.

НАУКОВЦІ РОЗРОБИЛИ ПЛАСТИР ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ СНУ

Науковці з Техаського університету в Остіні розробили м'який [пристрій у формі пластиру](#), який здатен покращувати фазу швидкого сну (REM-сон) без застосування медикаментів чи хірургічного втручання ([ukrinform.ua](#)).

Інноваційна розробка, що отримала назву NEUSLeeP, кріпиться безпосередньо до шкіри та поєднує м'яку ультразвукову стимуляцію з електродами, які в режимі реального часу відстежують електричну активність головного мозку.

Головною особливістю пристрою є його здатність неінвазивно впливати на глибокі структури мозку, які відповідають за регуляцію процесів сну, та одночасно фіксувати відповідну нейронну реакцію.

Під час випробувань за участю здорових добровольців стимуляція за допомогою NEUSLeeP дозволила збільшити тривалість фази швидкого сну та підвищити варіабельність серцевого ритму, що свідчить про покращення здатності організму протистояти стресу.

21.08.2028

Костюк Д.

Нічні мікропробудження. Нейробіологи знайшли спосіб виявляти схильність до Альцгеймера за особливостями сну

Науковці з Львівського університету виявили, що регулярні нічні мікропробудження у людей середнього віку можуть слугувати раннім сигналом схильності до [хвороби Альцгеймера](#) задовго до появи перших проблем із пам'яттю ([nv.ua](#)).

У розлогіму дослідженні, результати якого опубліковано у фаховому виданні [Sleep](#), біологи проаналізували показники сну понад пів тисячі здорових добровольців різного віку.

[Детальніше](#)

18.08.2026

Вауліна Ф.

КВАНТОВИЙ ІНТЕРНЕТ ПРОЙШОВ «НАЙСУВОРІШЕ» ВИПРОБУВАННЯ В РЕАЛЬНИХ УМОВАХ

Вчені з Національного інституту стандартів і технологій США (NIST) провели випробування квантового інтернету в реальних умовах. Їм вдалося передати фотони на відстань 62 кілометри, використовуючи вже існуючий мережевий кабель, повідомляє [Science Alert](#) ([ZN.UA](#)).

«Я б назвав це стрес-тестом квантових мережесистем. Ми піддали їх екстремальному випробуванню в дуже зашумленому середовищі. Дивно, але виявилось, що вони все ще працюють», – заявив фізик Ічен Ши з NIST.

Це не рекордна відстань, на яку вдалося передати фотони, але експеримент примітний через особливості установки. Більша частина оптоволоконних кабелів, використаних у експерименті, прокладалася над землею, а не під землею, між стовпами вздовж вулиць між NIST та Університетом Меріленда.

[Детальніше](#)

21.08.2028

Борисіхіна К.

15 хвилин замість років обчислень. Квантовий комп'ютер IBM розв'язав задачу, нерозв'язну класичними методами

Компанія IBM спільно з дослідниками з Чиказького університету оголосила про успішне виконання квантових обчислень, що відповідають ключовим критеріям квантової переваги ([nv.ua](#)).

Під час [експерименту](#) квантовий комп'ютер вирішив математичну задачу, яка вважалася практично нездійсненною за допомогою провідних класичних методів моделювання, усього за 15 хвилин. Повідомляється, що провідним класичним обчислювальним системам знадобився б значно довший проміжок часу.

[Детальніше](#)

07.08.2026

Наріжна В.

ТЕЛЕСКОП ЗРОБИВ НАЙДЕТАЛЬНІШІ ЗНІМКИ СОНЦЯ: ВЧЕНІ ВПЕРШЕ ПОБАЧИЛИ НЕВИДИМІ РАНІШЕ ВИХОРИ

Науковці отримали найдетальніші на сьогодні знімки поверхні Сонця за допомогою сонячного телескопа Іноуе (Inouye Solar Telescope). Нові спостереження дозволили вперше побачити дрібномасштабні вихори гарячого газу, які формують магнітні поля та впливають на космічну погоду, повідомляє [BBC \(ZN.UA\)](#).

Вихрові потоки гарячого газу, які скручують і переміщують магнітне поле нашої зорі, лежать в основі сонячних спалахів і корональних викидів маси, що формують космічну погоду. Такі явища можуть порушувати роботу супутників, енергомереж і систем зв'язку на Землі, а також становити небезпеку для космонавтів.

«Щоб розібратися в космічній погоді та зрештою передбачати її, нам потрібно зрозуміти фізику Сонця аж до найдрібніших масштабів», – зазначив

доктор Девід Бобольц із Національної сонячної обсерваторії США (The National Solar Observatory, NSO).

[Детальніше](#)

07.08.2026

Рабченюк М.

ВЧЕНІ НАДРУКУВАЛИ НА 3D-ПРИНТЕРІ ОДИН ІЗ НАЙТВЕРДІШИХ МАТЕРІАЛІВ У СВІТІ

Дослідники з Японії [розробили новий](#) метод 3D-друку твердого сплаву вольфраму з кобальтом. Технологія дозволяє зменшити витрати дорогих матеріалів, зберігаючи високу міцність і твердість продукту ([ukrinform.ua](#)).

Цей матеріал широко застосовують для виготовлення ріжучих інструментів, свердел та будівельного обладнання. Він дуже стійкий до зношування й великих навантажень, однак його виробництво дороге, адже потребує значної кількості вольфраму та кобальту.

Команда вчених запропонувала інший підхід: замість традиційного пресування та спікання порошків вони використали лазерний 3D-друк. Такий спосіб дає змогу наносити матеріал лише там, де він потрібен, що допомагає скоротити витрати дорогої сировини.

Матеріал не розплавляють, його лише достатньо нагрівають. Це допомагає зберегти структуру карбіду вольфраму, яка забезпечує йому твердість на рівні одного з найвищих показників серед промислових матеріалів, хоча він поступається алмазу.

07.08.2026

Рабченюк М.

МЕМБРАНА, ЯКА ОЧИЩУЄ МОРСЬКУ ВОДУ ВІД НАФТИ ТА ОПРІСНЮЄ ЇЇ ЗА ДОПОМОГОЮ СОНЦЯ

Вчені з Пусанського національного університету, Південна Корея, [розробили](#) гідрогелеву мембрану, яка одночасно відділяє нафту й опріснює воду сонячним теплом ([ukrinform.ua](#)).

Мембрана має структуру «Янус»: кожна сторона виконує свою функцію. Одна поверхня пропускає воду, блокуючи краплі нафти, а інша містить наночастинки оксиду міді у вуглецевій оболонці для опріснення води.

Під час випробувань мембрана видаляла понад 99,99% нафти із забрудненої морської води, зберігаючи стабільну ефективність незалежно від розміру крапель і кількості циклів. Швидкість випаровування сягала близько 0,05 галона на квадратний фут за годину – майже втричі більше, ніж у досі відомих пристроях.

14.08.2026

Рабченюк М.

КЛЕЙ, ЯКИЙ ТВЕРДІЄ ПІД ВОДОЮ ЗА 10 СЕКУНД

Вчені з Китаю розробили надміцний клей, який може склеювати поверхні під водою лише за 10 секунд. Матеріал витримував навантаження 2 кг понад три роки та допускає повторне використання (ukrinform.ua).

Клей має гідрофобні властивості, тому витісняє воду з поверхні, на яку його наносять. Це дозволяє матеріалу безпосередньо контактувати з поверхнею та швидко формувати міцне з'єднання.

Дослідники перевірили клей на різних матеріалах, зокрема кераміці, епоксидній смолі та пластику. Через 10 секунд затвердіння під водою міцність зчеплення досягла 1,1 паскаля.

Матеріал також показав високу довговічність. Під час випробування він утримував вантаж масою 2 кг у воді понад три роки. Окремий експеримент показав, що поверхню на клею можна від'єднати та знову прикріпити під водою до восьми разів, зберігаючи властивості зчеплення.

Розробка працює і в різних водних середовищах, зокрема кислих, лужних та солоних розчинах. Водночас за температури понад 70°C матеріал втрачає свої властивості.

Проблеми енергозбереження

13.08.2026

Енергоатом співпрацюватиме з Інститутом електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України

Керівник АТ «НАЕК «Енергоатом» Павло Ковтонюк та директор Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України Ігор Кривцун підписали угоду про науково-технічне співробітництво (Енергоатом).

Партнерство спрямоване на залучення наукового потенціалу, здійснення супроводу безпечної експлуатації енергоблоків АЕС та інших об'єктів ядерної енергетики, продовження ресурсу реакторних установок, обґрунтування та впровадження проєктів нових енергоблоків (зокрема технологій AP1000, малих модульних реакторів) тощо.

Як зазначив Павло Ковтонюк, Україна має досвідчених фахівців і наукові напрацювання високого рівня, тому важливо використовувати цю експертизу для розвитку сучасних технологій та посилення української енергонезалежності.

За словами Ігоря Кривцуна, підписана угода – можливість спільно знаходити рішення задля підвищення надійності й ефективності роботи атомних електростанцій, розвитку української атомної галузі та впровадження нових розробок.

05.08.2026

Енергонезалежність дослідницьких центрів: триває реалізація проєкту зі створення власних сонячних електростанцій

З 2024 року МОН системно розвиває власну генерацію електроенергії на об'єктах дослідницької інфраструктури. Уже збудовано і функціонує 39 сонячних електростанцій, які забезпечують роботу центрів колективного користування науковим обладнанням в університетах України ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Ще у 18 центрах колективного користування науковим обладнанням (ЦККНО), які у 2026 році отримали державну фінансову підтримку на розвиток матеріально-технічної бази, триває реалізація проєктів зі створення власних сонячних електростанцій.

[Докладніше див. додаток 23](#)

20.08.2026

Борисіхіна К.

Комфортно і помідорам, і людям. Дослідники закликають використовувати сонячні панелі для охолодження полів

Поєднання вирощування сільськогосподарських культур і генерації сонячної енергії на одній території, відоме як агровольтаїка, здатне ефективно вирішити проблему конкуренції за землі між енергетичним сектором і сферою продовольчого забезпечення ([nv.ua](#)).

Про це свідчать результати дослідження, [опубліковані](#) в науковому журналі Journal of Advances in Modeling Earth Systems.

Науковці розробили нову комплексну модель, яка детально відтворює мікроклімат під сонячними панелями. Симуляція враховує складну взаємодію між типом ґрунту, сільськогосподарськими культурами, рухом повітряних мас, випаровуванням води, поглинанням вуглекислого газу та тепловим навантаженням на працівників. Для перевірки точності моделі дослідники використали реальні дані вимірювань температури листя з Девіса (штат Каліфорнія) та показники температури ґрунту з Чикаго (штат Міннесота).

[Детальніше](#)

05.08.2026

Сонячні панелі замінить плівка тонша за волосину: як вона вироблятиме електроенергію

У Массачусетському технологічному інституті створили ультратонку сонячну плівку, яку можна наносити майже на будь-яку поверхню. Розробка значно легша за традиційні панелі та вирізняється високою ефективністю у співвідношенні виробленої енергії до власної ваги ([Новини.LIVE](#)).

Про те, як працює нова сонячна плівка та де її можна використовувати, пише редакція [Новини.LIVE](#) з посиланням на "[Главред](#)".

[Детальніше](#)

26.08.2026

Костюк Д.

Захист від затоплення. У Британії готують будівництво гігантської припливної електростанції

У Великій Британії розробляють проєкт найпотужнішої у світі припливної електростанції Mersey Tidal Power, яка зможе генерувати до одного гігавата чистої енергії та захистити Ліверпуль від затоплення ([nv.ua](#)).

Проєкт передбачає будівництво дамби на річці Мерсі з 28 турбінами потужністю 25 мегават кожна. Новий об'єкт утричі перевищить нинішнього світового лідера – станцію на озері Сіхва в Південній Кореї, а термін його експлуатації розрахований щонайменше на 120 років.

Про це пише видання [Eco News](#).

[Детальніше](#)

05.08.2026

Костюк Д.

Новий рівень безпеки. Китай почав тестувати квантові технології для захисту електромереж від аварій

Китай почав використовувати квантові технології для захисту власної електромережі від аварій та збоїв ([nv.ua](#)).

На одній із підстанцій вже вісімнадцять місяців тестують квантові сенсори, захищений зв'язок і обчислення для виявлення несправностей обладнання.

Про це [пише](#) Interesting Engineering.

Технологію розглядають як спосіб подолати слабкі місця звичайних мереж, серед яких запізніле виявлення несправностей, похибки вимірювань, ризики для безпеки даних.

[Детальніше](#)

Науково-організаційні заходи

28.08.2026

УКРАЇНСЬКА ЕКОНОМІКА В ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ Й ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ. ПРЕЗИДІЯ НАН УКРАЇНИ ПРОВЕЛА УРОЧИСТЕ ЗАСІДАННЯ ДО 35-РІЧЧЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Під головуванням Президента Національної академії наук України академіка НАН України Анатолія Загороднього відбулось урочисте засідання Президії НАН України, приурочене до майбутнього Дня Незалежності України ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Зі вступним словом до присутніх звернувся Президент НАН України академік НАН України Анатолій Загородній.

Далі учасники засідання заслухали дві наукові доповіді.

Із теми «Економіка України в координатах глобального розвитку» виступив академік-секретар Відділення економіки НАН України, директор Інституту економіки та прогнозування НАН України академік НАН України Валерій Геєць.

Далі про «Формування української ідентичності: історичний досвід та виклики сучасності» доповіла завідувачка відділу історичної регіоналістики Інституту історії України НАН України член-кореспондент НАН України Ярослава Верменич.

Насамкінець учасники засідання розглянули кілька поточних питань.

Читати за [посиланням](#).

31.08.2026

Конкурс на здобуття стипендій імені академіка НАН України Б.Є. Патона для молодих вчених Академії:

- ◆ кандидатів наук (докторів філософії) – віком до 35 років включно;
- ◆ докторів наук – віком до 40 років включно.

Стипендії призначаються на один рік із січня 2027 року (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Документи необхідно подати до 20 вересня 2026 року до відповідного відділення НАН України, а установам при Президії НАН України – до Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України.

Умови конкурсу, вимоги до претендентів та перелік необхідних документів – за посиланням 🖱

<https://www.nas.gov.ua/.../ogolosheno-konkurs-na...>

28.08.2026

ОГОЛОШЕНО КОНКУРСИ НА ЗДОБУТТЯ СТИПЕНДІЙ ДЛЯ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Оголошено конкурси на здобуття стипендій Президента України для молодих вчених та стипендій Національної академії наук України для молодих вчених ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Документи претендентів приймаються до 20 вересня 2026 року.

Стипендії Президента України для молодих вчених присуджуються на конкурсних засадах строком на два роки. Участь у конкурсі можуть взяти молоді вчені – співробітники науково-дослідних інститутів та інших наукових установ, організацій і підприємств НАН України.

Стипендії Національної академії наук України для молодих вчених присуджуються на конкурсних засадах строком до двох років із листопада 2026 року. У конкурсі можуть брати участь молоді вчені – співробітники наукових установ, організацій та підприємств НАН України.

Детальніше за [посиланням](#).

21.08.2026

НАПрН України виступила співорганізатором Всеукраїнської науково-практичної конференції «Незалежність України: тридцять п'ять років утвердження

20 серпня 2026 року в Інституті держави і права імені В. М. Корецького НАН України відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Незалежність України: тридцять п'ять років утвердження національної державності, верховенства права та демократії» ([Національна академія правових наук України](#)).

Організаторами конференції виступили Національна академія наук України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Національна академія правових наук України, Асоціація українських правників та Асоціація народних депутатів України.

У роботі конференції взяли участь провідні науковці з усієї України. У центрі обговорення були питання державотворчого процесу в Україні за тридцять п'ять років незалежності: конституційні засади, інституційний розвиток та історичні етапи становлення державності; захист незалежності, суверенітету й територіальної цілісності України, зокрема конституційно-правові та міжнародно-правові механізми в умовах сучасних безпекових викликів; повоєнне відновлення України, конституційно-правові засади модернізації державності, забезпечення національної стійкості та сталого демократичного розвитку.

[Детальніше](#)

22.08.2026

До 35-ти річчя Незалежності України представлено виставки «Становлення української державності та боротьба за незалежність» і фотовиставку

Відділом соціокультурної діяльності до 35-річчя незалежності України підготовлено тематичну книжково-документну та електронну виставки з однойменною назвою **«Становлення української державності та боротьба за незалежність»** ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Виставки знайомлять із витоками української державності, подіями національно-визвольної боротьби, процесами становлення незалежної України та викликами, які постали перед державою протягом останніх 35 років її новітньої історії.

Електронна виставка містить 120 видань, а книжково-документна експозиція – понад 150 примірників, серед яких історичні документи, наукові дослідження, монографії, збірники документів, спогади та інші видання, що розкривають основні етапи українського державотворення та боротьби за незалежність.

Ще одна тематична виставка – документально-художня: світлини, кожна з яких неодмінно приверне увагу. Представлені роботи митців Київської організації Національної спілки фотохудожників України до 35-ї річниці Незалежності – це візуальний літопис всенародного опору українського народу проти російської агресії. Головна мета виставки – засобами фотомистецтва зафіксувати історичну правду про героїзм сил оборони України, незламність цивільного населення, міцність українського тилу, і тим самим зберегти пам'ять про новітню історію держави для майбутніх поколінь.

[Детальніше](#)

31.08.2026

170 років від дня народження Івана Франка.

До ювілею письменника науковці Інституту Івана Франка НАН України | [Інститут Івана Франка НАН України](#) | підготували насичену програму наукових і культурних подій (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

У межах фестивалю «FRANKOFEST-170» в Івано-Франківську Інститут став співорганізатором Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої Іванові Франку та Василю Стефанику. Дводенна програма об'єднала шість дискусійних панелей та цикл презентацій. Дослідники Інституту говорили про світогляд і творчість Франка, його взаємини із сучасниками, маловідомі матеріали та нові прочитання його текстів.

Окремою частиною програми стала презентація нових франкознавчих видань Інституту. Частину книжок передали новоствореному Навчально-науковому центру франкознавства Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, а науковими виданнями Інституту поповнили фонди Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Івана Франка.

27 серпня, у день народження Івана Франка, науковці Інституту також долучилися до його вшанування у Львові.

А вже 24-26 вересня ювілейна програма продовжиться Міжнародним науковим конгресом «Лиш боротись значить жить...», одним зі співорганізаторів якого є Інститут Івана Франка НАН України.

Докладніше про ювілейні заходи – на сайті НАН України.

<https://www.nas.gov.ua/.../institut-ivana-franka-nan...>

31.08.2026

Під гаслом «Досліджуючи Землю, з'єднуючи світи» 17–21 серпня 2026 року в м. Стамбул (Туреччина) відбувся Міжнародний регіональний географічний конгрес, присвячений ролі географічної науки в розумінні глобальних природних і антропогенних процесів, подоланні сучасних викликів, обміну знаннями та розвитку міжнародної наукової співпраці ([Інститут географії НАН України](#)).

Більше інформації про захід за посиланням: <https://igu.org.ua/news/521>

14.08.2026

«Світові потрібна наука, а науці потрібні жінки»: розпочалося подання заявок на премію L'Oréal-UNESCO «Для жінок у науці»

L'Oréal Україна за патронату UNESCO, підтримки Національної академії наук України (НАНУ) та Міністерства освіти і науки України (МОН), а також за організаційної підтримки інноваційного парку UNIT.City, оголошує початок подання заявок на участь у восьмому сезоні премії L'Oréal-UNESCO «Для жінок у науці» (For Women in Science) ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Уже вісім років ця ініціатива відкриває світові імена українських дослідниць у сфері STEM, підтримує їхні сміливі наукові проєкти та доводить: українська наука заслуговує на визнання. Проєкт покликаний підтримати талановитих українських дослідниць, відкрити нові можливості для їхнього професійного зростання та популяризувати науку серед молоді.

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України
Джерело: <https://mon.gov.ua/>

[Детальніше](#)

14.08.2026

НАУКОВИЦЯ НАНУ – ЛАУРЕАТКА ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ПРЕМІЇ “WOMEN IN ARTS AWARD 2026. THE RESISTANCE”

В Міністерстві закордонних справ України провели захід «Women in Diplomacy and Arts», в межах якого відбулася сьома церемонія вручення «Women in Arts Award 2026. The Resistance» – щорічної всеукраїнської незалежної премії для українських жінок за визначні здобутки у сфері культури та мистецтва. Тема цього річної церемонії – надія [\(Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій\)](#).

Лауреаткою в номінації «Жінки у літературі» стала українська історикиня, письменниця й публіцистка, провідна наукова співробітниця відділу історії України другої половини XX століття Інституту історії України НАН України докторка історичних наук, професорка Олена Стяжкіна. Відзнаку їй присудили з формулюванням «за письменницьку та академічну роботу, що осмислює воєнний досвід і пам’ять, зокрема досвід окупованих територій, і представляє голос України на міжнародних майданчиках».

Щиро вітаємо нашу колегу пані Олену Стяжкіну з високим визнанням.

Читати за [посиланням](#).

20.08.2026

МІЖНАРОДНИЙ СЕМІНАР-ШКОЛА «ІСТОРІЯ ГОЛОКОСТУ: ВИВЧЕННЯ, ВИКЛАДАННЯ, ПАМ’ЯТЬ»

12-15 серпня 2026 року в Інституті політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України відбувся освітній семінар-школу «Історія Голокосту в Україні: вивчення, викладання, пам'ять», організований Українським центром вивчення історії Голокосту у партнерстві з Yad Vashem: World Holocaust Center, Jerusalem за підтримки нашого Інституту ([Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України](#)).

Семінар-школа проходив за фінансової підтримки Федерального міністерства закордонних справ Німеччини в межах програми «Розширення співпраці з громадянським суспільством у країнах Східного партнерства 2026», Асоціації єврейських організацій та общин України Ваад Україна, [Jüdische Gemeinde Düsseldorf](#), [Heritage Heroes / Вчимося пам'ятати](#)
[Детальніше](#)

07.08.2026

У КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКІЙ ЛАВРІ ПРЕЗЕНТУВАЛИ КАТАЛОГ «МАЗЕПІАНА У МУЗЕЙНИХ ЗІБРАННЯХ ТА ПРИВАТНИХ КОЛЕКЦІЯХ УКРАЇНИ»

До дня обрання Івана Мазепи гетьманом, відбулася презентація унікального [каталогу «Мазепіана у музейних зібраннях та приватних колекціях України»](#), що його випустив у світ Видавничий дім «Академперіодика» НАН України у співпраці з Національним заповідником «Києво-Печерська лавра» ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

До заходу долучилися представники музеїв, наукових установ, бібліотек і громадських організацій, які зберігають наукову, літературну й мистецьку мазепіану, працюють із культурною та історичною спадщиною України.

Учасники презентації обговорили результати виставкового проєкту та роботу над каталогом, а також оглянули пам'ятний знак Івану Мазепі біля Успенського собору.

Читати за [посиланням](#).

Цифрова трансформація суспільства, впровадження інноваційної моделі економіки

28.08.2026

МОН розпочинає перший державний проєкт спільних розробок із технологічним бізнесом

Міністерство освіти і науки України запускає експериментальний проєкт, який передбачає проведення першого в Україні конкурсу прикладних наукових досліджень і розробок на замовлення бізнесу та створення Агенції

прикладних досліджень для виконання завдань, пов'язаних із налагодженням взаємодії між наукою і бізнесом. Відповідну постанову ухвалив Кабінет Міністрів України. На програму у 2026 році вже передбачено **100 мільйонів гривень державного фінансування** ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Кошти можуть отримати державні заклади вищої освіти та наукові установи для реалізації спільних проєктів із малими, середніми та великими підприємствами.

[Докладніше див. додаток 24](#)

28.08.2026

Бізнес зможе замовляти дослідження українським науковцям

Уряд запускає нову модель співпраці науки та бізнесу. Компанії формуватимуть технологічні запити, наукові команди пропонуватимуть рішення, а держава покриватиме до 65% вартості проєктів ([Освіта і наука](#)).

...Паралельно створюють Агенцію прикладних досліджень на базі УкрІНТЕІ. Вона має стати посередником між бізнесом і науковими командами.

У матеріалі OIN розбираємо не лише новий механізм, а й головні питання: як оцінюватимуть його реальну ефективність і чи не стане нова Агенція ще одним адміністративним рівнем у системі науки.

Детальніше – на OIN | Освіта і наука: <https://www.oin.com.ua/naukovi-doslidzhennya-na.../>

**НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ
НА ЗАМОВЛЕННЯ БІЗНЕСУ:**
уряд запускає нову модель
співпраці науки та бізнесу

- ДЕРЖАВА ФІНАНСУЄ
ДО 65%
ВАРТОСТІ ПРОЄКТУ**
- СПІЛЬНІ ПРОЄКТИ
НАУКИ ТА БІЗНЕСУ**
- ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ:**
оборона, енергетика,
транспорт, нові матеріали,
агро, медицина,
IT та робототехніка
- 100 МЛН ГРН
НА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ
ПРОЄКТ У 2026 РОЦІ**

СТВОРЮЮТЬ АГЕНЦІЮ ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
Новий майданчик для взаємодії між наукою та бізнесом:
технологічні запити, пошук наукових команд, супровід
проєктів та інтелектуальної власності.

Джерело: <https://www.facebook.com/oin.com.ua>

03.08.2026

Університети зможуть створювати стартапи на основі власних розробок

Міністерство освіти і науки України [винесло на громадське обговорення](#) проєкт нового Закону «Про трансфер технологій», який має суттєво змінити підхід до комерціалізації наукових розробок. Одне з ключових нововведень – **університетські стартапи**, які державні заклади вищої освіти та наукові установи зможуть створювати на основі власних технологій ([Освіта і наука](#)).

[Докладніше див. додаток 25](#)

06.08.2026

Мережа стартап-шкіл – інкубаторів – акселераторів: підсумки експериментального проєкту

Сьогодні (6 серпня – Ред.) на засіданні уряду підбили підсумки експериментального проєкту МОН зі створення мережі стартап-шкіл – інкубаторів – акселераторів. За два роки експеримент довів свою ефективність: університети й наукові установи можуть бути місцем, де дослідження перетворюються на технологічні продукти, стартапи й рішення для економіки ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Експеримент започаткували для розвитку університетських інновацій та підтримки команд, які працюють над технологічними рішеннями. Йдеться про студентів, аспірантів, науковців, викладачів та команди при закладах вищої освіти і наукових установах, які потребують підтримки на шляху від ідеї до прототипу, інвесторів, перших впроваджень і масштабування.

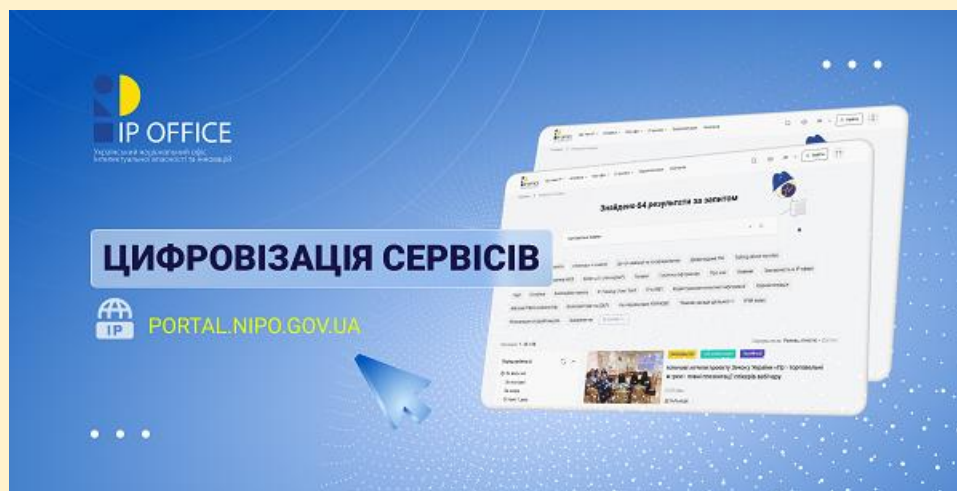
[Докладніше див. додаток 26](#)

07.08.2026

Цифрові інструменти вебпорталу УКРНОІВІ: як швидко знайти потрібну інформацію

Розвиток цифрових сервісів нового вебпорталу Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ/IP офіс) зробив пошук інформації зручнішим та інтуїтивно зрозумілим. Достатньо ввести ключове слово або фразу в пошуковому рядку – система миттєво знайде релевантні матеріали серед понад 100 сторінок порталу ([IP офіс](#)).

Завдяки сучасним механізмам пошуку користувачі можуть за лічені секунди отримати доступ до потрібних документів, новин, роз'яснень та інших інформаційних ресурсів/матеріалів.

Джерело: <https://nipo.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 27](#)

13.08.2026

Презентуємо інформаційну довідку щодо програм підтримки інновацій та ІР в Данії, Норвегії, Фінляндії, Ісландії

Фахівці Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ/ІР офіс) підготували аналітичну довідку, присвячену державним програмам підтримки інновацій та інтелектуальної власності в країнах Північної Європи: Королівстві Данія, Королівстві Норвегія, Республіці Фінляндія та Республіці Ісландія ([ІР офіс](#)).

Дослідження показує, як країни Північної Європи – лідери глобальних інноваційних рейтингів – поєднують значні державні інвестиції, потужні податкові стимули, розвинену систему захисту інтелектуальної власності та повноцінну інтеграцію в європейський дослідницький простір.

Інформаційна довідка буде корисною для:

- органів державної влади та регіональних адміністрацій;
- МСП, стартапів та інноваційних компаній;
- наукових установ, університетів та центрів трансферу технологій;
- інвесторів і міжнародних партнерів;
- експертів у сфері інтелектуальної власності.

Ознайомитись з аналітичними матеріалами можна за [посиланням](#)

07.08.2026

УКРНОІВІ презентує інформаційну довідку щодо підтримки інновацій і ІР в Чехії, Словенії та Хорватії

Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ/ІР офіс) продовжує публікацію серії аналітичних матеріалів щодо програм підтримки інновацій і ІР в країнах Центральної та Південно-Східної Європи ([ІР офіс](#)).

Цього разу фахівці українського ІР офісу презентують аналітично-інформаційну довідку, присвячену державним програмам підтримки інновацій та інтелектуальної власності в Чеській Республіці, Республіці Словенія та Республіці Хорватія.

Ці країни мають схожий історичний досвід трансформації економіки, але реалізують різні моделі розвитку інноваційних екосистем. У довідці проаналізовано:

- як держави поєднують інструменти ЄС,
- національні грантові програми,
- податкові стимули,
- підтримку комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності.

Довідка буде корисною для:

- органів державної влади та регіональних адміністрацій;
- МСП, стартапів та інноваційних компаній;
- наукових установ, університетів та центрів трансферу технологій;
- інвесторів і міжнародних партнерів;
- експертів у сфері інтелектуальної власності.

Ознайомитись з аналітичним матеріалом можна [за посиланням](#)

28.08.2026

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІР ОФІСІВ

Фахівці Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ/ІР офіс) підготували інформаційну довідку, присвячену цифровій трансформації ІР офісів країн розвинених технологій: Сінгапуру, Південної Кореї, Великої Британії, Австралії та Естонії ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

В документі основна увага зосереджена на тому, як саме цифрові технології змінюють роботу національних офісів інтелектуальної власності та які міжнародні практики можуть бути корисними для подальшого розвитку ІР системи в Україні. Проаналізовано різні моделі цифровізації системи інтелектуальної власності – від комплексної автоматизації експертизи та застосування штучного інтелекту до інтеграції ІР сервісів у загальнодержавні цифрові екосистеми. Сучасна цифровізація ІР офісів передбачає не лише онлайн-подання заявок, а й автоматизацію експертизи, використання ШІ, розвиток цифрових сервісів та інтеграцію з міжнародними

системами. Разом із тим, кожна країна формує власну модель цифрової трансформації залежно від інституційних особливостей і стратегічних пріоритетів.

Детальніше: <https://portal.nipo.gov.ua/files/uploads/Portal/News/2026/08/21/digitalization-IP-Offices-experience/dovidka-digitalization-IP-Offices-experience.pdf>, <https://portal.nipo.gov.ua/uk/news/digitalization-IP-Offices-experience>

Бібліотека в науковому процесі

С. Гарагуля,

кандидат наук із соціальних комунікацій, директор Інституту інформаційних технологій,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Наукові бібліотеки в інформаційному суспільстві: ключові тенденції та перспективи

Постановка проблеми. Парадигма інформаційного суспільства торує свій шлях в академічному дискурсі із 60-х років ХХ ст. У класичних працях із соціології та наукознавства починаючи з А. Тоффлера [21] та М. Кастельса [17] й сягаючи цьогорічної «Енциклопедії бібліотечної справи та інформаційних наук» [18] дефініція інформаційного суспільства видозмінювалася, і на поточному етапі осмислення означає тип суспільного розвитку, в якому виробництво, збереження, обробка та поширення інформації стають ключовими факторами економічного зростання, соціального прогресу та повсякденного життя людей. У такому суспільстві провідну роль відіграють інформаційні технології, цифрові комунікації та знання, а більшість соціальних та економічних процесів ґрунтуються на широкому використанні інформаційних ресурсів і доступі до них.

У сучасних умовах стрімкої цифрової трансформації суспільства роль наукових бібліотек також зазнає суттєвих змін. Інформаційне суспільство висуває нові вимоги до організації доступу до знань, швидкості їх оновлення, форм представлення та способів використання інформаційних ресурсів. Традиційна модель бібліотеки як переважно сховища друкованих фондів поступово втрачає домінантне значення, натомість зростає потреба в інтегрованих цифрових сервісах, віддаленому доступі, відкритих електронних колекціях і підтриманні високого рівня інформаційної культури фахівців бібліотек та їхніх користувачів.

Водночас процеси цифровізації супроводжуються низкою проблем і викликів, що потребують наукового осмислення. Зокрема, актуальною для наукових бібліотек є проблема збереження електронних ресурсів і

забезпечення їх довготривалої доступності. Невирішеним часто залишається питання стандартизації метаданих, інтероперабельності інформаційних систем та інтеграції різних платформ на локальному й глобальному рівнях. Особливого значення набуває також захист інтелектуальної власності та баланс між відкритістю наукової інформації й дотриманням правових норм.

Окрема група проблем пов'язана з трансформацією професійної діяльності бібліотекарів. Виникає потреба у нових компетентностях: управлінні цифровими даними, роботі з наукометричними інструментами, організації відкритого доступу, підтримці академічної доброчесності, опануванні навичок цифрової наукової комунікації. Попри наявність новітніх технологічних інструментів, не всі бібліотеки готові до їх ефективного впровадження через обмежені ресурси, недостатню технічну інфраструктуру чи нерівномірний рівень цифрової обізнаності персоналу.

У цьому контексті особливої актуальності набуває вивчення ключових тенденцій розвитку наукових бібліотек та визначення перспектив їх подальшої еволюції в умовах інформаційного суспільства. Потребує уточнення роль бібліотек у підтримці наукових комунікацій, формуванні інфраструктури відкритої науки, забезпеченні національної інформаційної безпеки та збереженні культурної спадщини в цифровому середовищі. Отже, постає завдання комплексного дослідження теоретичних і практичних аспектів функціонування наукової бібліотеки в епоху цифрових змін, окреслення проблемних зон і формування можливих стратегій розвитку, здатних забезпечити її конкурентоспроможність та суспільну значущість у майбутньому.

Огляд публікацій за темою дослідження. Енциклопедична стаття [18] так витлумачує роль бібліотекаря в інформаційному суспільстві, що неминуче змінилася протягом останніх років: забезпечення дотримання договірних, правових та етичних вимог щодо використання інформації, управління знаннями, які представлені дедалі складнішими технологічними форматами, організація навчання громади цифрових навичок, подолання цифрового розриву в суспільстві. Ключовими рисами бібліотекаря названо динамічність, інновативність, адаптивність, здатність оперувати новими інформаційними каналами.

У статті про глобальні тренди в бібліотечній справі [15] наголошено, що бібліотеки як сервісні установи зазнали чи не найбільше змін унаслідок технологічної революції. Їхня діяльність, процедури та послуги стають більш автоматизованими з розвитком технологій. Їхні внутрішні процеси, асортиментна матриця послуг та методи охоплення кінцевих користувачів значно зазнали впливу цифровізації, інструментів цифрової трансформації та технологій штучного інтелекту, хмарних обчислень, Інтернету речей та Великих даних, що позначилось на послугах, ресурсах і персоналі бібліотек. Цифрова еволюція бібліотечних та інформаційних послуг свідчить про гнучкість цих установ. Бібліотеки стали впізнаваними силами й динамічними центрами знань та інновацій, впроваджуючи нові технології та розширюючи

свої послуги, щоб задовольнити постійно мінливий інформаційний ландшафт та електронні потреби своїх користувачів. В епоху цифрових технологій бібліотеки залишаються ключовими у забезпеченні доступності інформації та знань для всіх.

Специфіка бібліотечної роботи в розвитку інформаційного суспільства та сприянні циркуляції знань у віртуальному середовищі розглядається, зокрема, в дослідженнях Робочої групи з питань відкритої науки у НАН України [1], А. Гуралюка, М. Ростоки, Н. Вараксіної [4], В. Копанєвої [8], К. Лобузіної [10], М. Макарової [11], Г. Шемаєвої [14], Я. Хіміч [19], Д. Бейкера [16] тощо.

Нові ролі та компетентності бібліотечних фахівців у контексті взаємодії з користувачами цифрової доби висвітлено в публікаціях О. Івашкевич [5], О. Каращук [6], Н. Кунанець [9], О. Матвієнко [12], М. Толмач [13], А. Oyelude [20], М. Zareef [22] тощо.

Працівники відділу наукового формування національних реферативних ресурсів Інституту інформаційних технологій НБУВ у 2025 р. підготували реферативний огляд «Наукова бібліотека в цифровому суспільстві: трансформація через інформаційні технології» (<https://tinyurl.com/yuh66hfs>), який узагальнив теоретико-методологічну базу досліджень взаємодії наукової бібліотеки та її користувачів на етапі високого рівня цифровізації суспільства. Розглянуто еволюцію інформаційних технологій, що застосовуються в бібліотечній сфері, включно з автоматизованими бібліотечно-інформаційними системами, цифровими репозитаріями, сервісами відкритої науки, інструментами семантичного пошуку та аналітики даних. Узагальнено досвід впровадження електронних ресурсів, цифрових сервісів обслуговування, технологій віддаленого доступу та інтеграції бібліотек у глобальні інформаційні платформи.

Метою нашого дослідження є аналіз актуальних тенденцій цифрових трансформацій наукових бібліотек на поточному етапі розвитку інформаційного суспільства та визначення перспектив подальшої взаємодії бібліотеки та її користувачів.

Виклад основного матеріалу. Цифрові трансформації бібліотек є системним процесом, що формується під впливом поєднання технологічних інновацій та соціокультурних змін, характерних для сучасного інформаційного суспільства. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій створив передумови для переходу бібліотек від традиційних форм діяльності до комплексних цифрових сервісів. Поширення високошвидкісного інтернету, мобільного доступу та хмарних сервісів забезпечує технічну основу для впровадження електронних каталогів, репозитаріїв, цифрових колекцій і віддалених послуг. Автоматизація основних бібліотечних процесів через сучасні інтегровані бібліотечні системи дає змогу підвищувати ефективність управління фондами, оптимізувати внутрішні процеси і створювати для користувача більш зручне та інклюзивне інформаційне середовище.

Особливої ваги набуває розвиток технологій штучного інтелекту, що відкриває можливості для персоналізації сервісів, удосконалення пошукових механізмів та автоматичної індексації контенту. Використання чат-ботів і рекомендаційних систем сприяє розширенню спектра електронних бібліотечних послуг і підвищує доступність інформації для різних груп населення. Паралельно з цим стрімко зростає значення технологій віртуальної та доповненої реальності, які дають бібліотекам змогу створювати нові формати культурно-освітніх продуктів, зокрема віртуальні виставки чи інтерактивні навчальні середовища. Водночас посилюється потреба в забезпеченні кібербезпеки та захисті персональних даних, що стає критично важливим у контексті зростання цифрових фондів і користувацьких онлайн-сервісів.

Технологічні зміни супроводжуються глибокими соціокультурними трансформаціями. Структура інформаційних потреб користувачів змінюється під впливом мобільності, мультимедійності та швидкості доступу до даних. Користувач прагне отримувати інформацію швидко, у зручному форматі та на будь-якому пристрої, що спонукає бібліотеки адаптувати свої послуги до нових моделей споживання. Зростання ролі соціальних мереж та інтерактивних платформ також висуває вимогу до бібліотек бути активними учасниками цифрової комунікації.

Одним із ключових соціокультурних чинників є необхідність підвищення цифрової грамотності (*digital literacy*) й – ширше – цифрової культури користувачів. Бібліотеки стають важливими центрами навчання, проводячи тренінги з медіаграмотності, онлайн-безпеки, роботи з цифровими сервісами. Наукові бібліотеки зосереджуються на впровадженні стандартів цифрової наукової комунікації, популяризації академічної культури, навчанні етичного застосування технологічних сервісів та інструментів е-науки. Також посилюється роль бібліотек у забезпеченні соціальної інклюзії та подоланні цифрової нерівності, адже значна частина населення досі потребує доступу до техніки, інтернету чи консультацій щодо використання цифрових ресурсів.

Глобалізаційні процеси, мережеві форми взаємодії та розвиток відкритої науки змінюють функціональну модель бібліотек, стимулюючи їхню участь у міжнародних цифрових проєктах, підтримку відкритих репозитаріїв та нових форматів наукової комунікації. Це зумовлює перехід від традиційного зберігання знань до активного управління інформаційними потоками, що відповідає потребам дослідників, студентів і ширшої аудиторії.

Узагальнюючи напрацювання колег-бібліотекознавців, можемо виокремити такі ключові тренди цифрових трансформацій наукових бібліотек в інформаційному суспільстві:

1. Масштабне оцифрування фондів та формування цифрових колекцій. Глобальні платформи, такі як Europeana (<https://www.europeana.eu/>) чи Цифрова публічна бібліотека Америки (<https://dp.la/>) з їхніми багатомільйонними віртуальними сховищами документів, сформували

тренд на об'єднання цифрових колекцій під єдиним інтерфейсом. Для України важливим на національному рівні є створення інтегрованого ресурсу НБУВ «Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини» (<http://www.nbuv.gov.ua/node/3506>), який акумулює цифрові гуманітарні колекції з докладним науковим апаратом, запобігаючи дисперсії знань і протидіючи водночас ворожим наративам щодо вторинності української культури.

2. Підтримка відкритої науки. Провідні бібліотеки світу залучені в ініціативу відкритої науки та є сьогодні повноцінним партнером у розвитку інтегрованих сервісів підтримки досліджень, систем дослідницької інформації, репозитаріїв відкритих публікацій тощо. Підтримка бібліотеками управління дослідницькими даними включає зберігання, опис, поширення та повторне використання наукових даних. Бібліотеки активно допомагають ученим з організацією даних, ліцензуванням і метаданими, що формує культуру відповідального управління науковою інформацією. Перехід до моделі цифрової відкритості вимагає від бібліотек нових компетентностей – у сферах управління даними, авторських прав, цифрової грамотності, побудови партнерства та роботи з дослідницькими інструментами. Це формує нову динамічну модель бібліотекаря як фахівця з наукової комунікації та цифрового посередника. Проєкти наукових бібліотек України, зокрема «Система “Наука”» (<https://nauka.gov.ua/>), Відкритий український індекс цитування (<https://ouci.dntb.gov.ua/>), Бібліотечний портал НАН України (<http://libnas.nbuv.gov.ua/>) тощо, консолідовано репрезентують дослідницьку інформацію на національному рівні, підтримують відкритість та зберігають результати досліджень, створюючи загальнодержавний масив наукових ресурсів. Це сприяє підвищенню цитованості вчених, зростанню імпакт-факторів видань, кращому позиціонуванню дослідницьких установ та інтеграції української науки у світовий контекст.

3. Використання семантичних технологій та пов'язаних даних. Семантичні технології дають змогу пов'язувати дані за змістовими ознаками, а не лише за формальними. Це відкриває можливість для глибшого аналізу даних, автоматичного зіставлення інформації та міжколекційного пошуку. Приклади Британської бібліотеки (<https://www.bl.uk/collection>) чи Національної бібліотеки Франції (<https://gallica.bnf.fr>) показують, як пов'язані дані допомагають будувати нові наукові сервіси. Такий підхід дає змогу створювати мережеві колекції, в яких дані з різних джерел працюють як єдине знання.

4. Штучний інтелект у бібліотечних сервісах. Штучний інтелект дає змогу автоматизувати роботу з великими масивами даних, що особливо важливо для наукових бібліотек. У закордонних установах, наприклад у бібліотеці Стенфордського університету (США) (<https://ai.stanford.edu/>), ШІ використовується для розпізнавання тексту, аналізу запитів і рекомендацій. Для бібліотек зростає можливість надавати персоналізовані послуги користувачам. В Україні наукові бібліотеки тестують чат-боти й системи

автоматичного пошуку. Це наближає бібліотеку до моделі інтелектуального сервісу, орієнтованого на потреби дослідника.

5. Цифрові гуманітарні проєкти (Digital Humanities). Відповідаючи сучасному тренду мультидисциплінарності досліджень, проєкти в царині цифрової гуманітаристики поєднують методологію гуманітарних дисциплін із інструментарієм інформаційних технологій. У наших статтях [2, 3] докладно аналізувалося впровадження науковими бібліотеками сервісів підтримки досліджень і залучення ІТ-інструментарію для аналітики та візуалізації даних досліджень, мапування, моделювання та репрезентації даних засобами е-науки.

6. Розвиток наукометричних і бібліометричних сервісів. Попри відомий скепсис щодо спроможності охопити внесок дослідників та наукових колективів низкою формальних ознак, як-от індекси та метрики, наукова аналітика стала ключовим елементом оцінювання досліджень, окремих учених, наукових установ, університетів. Світові гегемони на ринку наукових баз даних Scopus та Web of Science задають стандарти метрик, які вдосконалюються для кращої аналітичної діяльності. В Україні, як і в усьому світі, наукові та університетські бібліотеки стають важливими аналітичними центрами для наукових установ та аудиторів науки, створюючи власні сервіси, як-от «Бібліометрика української науки» (<https://nbuviar.gov.ua/bpnu/index.php>). Такі системи дають змогу відстежувати наукову активність та оцінювати вплив публікацій, а в ширшому контексті – слугують індикаторами включення установи в глобальні процеси цифрової наукової комунікації.

7. Навчальні сервіси та формування цифрової культури. Наукові бібліотеки вже певний час відіграють помітну роль у розвитку цифрової грамотності або *цифрової обізнаності (digital literacy)* та формуванні цифрової культури, перетворюючись на сучасні освітні хаби. Вони забезпечують дослідників, викладачів і студентів навичками роботи з електронними ресурсами, базами даних, цифровими інструментами та сервісами, необхідними для наукової діяльності. Навчальні програми наукових бібліотек світу охоплюють основи цифрової культури, роботу з хмарними сервісами, електронними каталогами та референс-менеджерами, цифрову безпеку, управління авторськими профілями дослідника, академічну доброчесність тощо. Особливу увагу приділено формуванню критичного мислення та відповідальної поведінки в інформаційному середовищі, що сприяє розвитку цифрової культури. Наукові бібліотеки проводять вебінари, воркшопи, консультації, онлайн-курси та сертифікаційні програми, у межах яких навчають користуватися інструментами наукової комунікації, платформами відкритої науки, цифровими архівами та репозитаріями. Такі навчальні ініціативи реалізують, зокрема, наукові бібліотеки провідних українських ЗБО, що активно навчають роботі зі Scopus, Web of Science, Google Scholar, ORCID, Zotero, Zenodo, FigShare, Open Journal Systems та іншими ресурсами. Через розвиток власних цифрових сервісів, партнерства з

університетами та ІТ-компаніями бібліотеки стають одним із ключових агентів цифрової трансформації науки, забезпечуючи доступ до знань, розвиток цифрових компетентностей та формування культури відповідального використання технологій.

8. Переорієнтація бібліотек на модель наукового мультисервісу. Перелічені вище тенденції можуть бути узагальнені терміном «науковий мультисервіс» [7], який означає перехід від традиційної функції зберігання та надання документів до комплексного супроводу всіх етапів науково-дослідницького процесу. У цій моделі бібліотека стає повноцінним сервісним центром, що поєднує консультаційну, освітню, технологічну та аналітичну підтримку науки. Вона пропонує широкий спектр інструментів – від допомоги у пошуку джерел та роботі з базами даних до підтримки публікаційної діяльності, управління дослідницькими даними, створення цифрової ідентичності й використання інструментів відкритої науки. Науковий мультисервіс бібліотек охоплює також навігацію у цифровому середовищі, навчання цифрової грамотності, підтримку у підготовці грантових заявок, консультації з академічної доброчесності, впровадження репозитаріїв, інституційних профілів, аналітичних платформ для оцінювання наукової продуктивності. Модель, що активно працює у країнах Європи, передбачає допомогу з ліцензіями, DOI, стандартами оформлення публікацій тощо. В Україні подібні функції розвиваються в бібліотеках ЗВО. Це робить бібліотеку ключовою ланкою наукової інфраструктури.

Науковці Інституту інформаційних технологій НБУВ у рамках виконання наукового проєкту «Інформаційні технології наукової бібліотеки в розвитку інфраструктури знань цифрового суспільства» досліджували сучасні моделі й технологічні рішення формування цифрової інфраструктури знань. Результати дослідження дають змогу концептуалізувати низку нових ролей, технологічних інновацій та форматів взаємодії з користувачами, що поступово набувають домінантного характеру в діяльності наукових бібліотек України, спонукаючи до переосмислення традиційних форм бібліотечного обслуговування.

До *нових ролей* наукової бібліотеки дослідники зараховують цифрове посередництво, підтримку дослідницької інфраструктури, формування цифрової культури користувачів, створення віртуальних дослідницьких лабораторій, популяризацію ініціатив відкритої науки в медіасередовищі.

Технологічні інновації, які трансформують бібліотечну діяльність, включають, але не обмежуються такими прикладами: інтегровані бібліотечні системи, використання хмарних технологій, застосунки штучного інтелекту (великих мовних моделей), аналітику науки.

Унаслідок технологічних інновацій змінюються й *формати взаємодії* наукової бібліотеки з користувачами, дедалі популярнішими стають віртуальні форми обслуговування: віртуальні читальні зали з віддаленим доступом до електронних колекцій; онлайн-довідка і чат-боти, що забезпечують миттєву підтримку користувачів з інтегрованими до

бібліотечних ресурсів рішеннями на основі штучного інтелекту; гібридні події: вебінари, онлайн-презентації, наукові відеоконференції; адаптовані до стрімко оновлюваних гаджетів мобільні додатки, які дають змогу користуватися усім функціоналом наукової бібліотеки у смартфоні.

Висновки. Наукова бібліотека в цифровому суспільстві відходить від концепції місця до моделі децентралізованого віртуального середовища, де зберігаються та продуктивно використовуються знання, генеруються ідеї, пропонуються інновації. Така трансформація пов'язана зі зміною самої сутності наукової інформації: вона дедалі частіше існує в цифровій формі, миттєво поширюється між дослідниками, інтегрується в глобальні бази даних і використовується у міждисциплінарних проєктах.

У децентралізованому цифровому середовищі бібліотека стає багаторівневим сервісним центром, який надає доступ до електронних ресурсів, репозитаріїв, цифрових колекцій, інструментів аналізу та візуалізації даних. Вона забезпечує безперервну присутність у просторі дослідницької діяльності, незалежно від місця перебування користувача, і надає можливість працювати з інформацією в режимі 24/7. Важливо, що бібліотека вже не обмежується функцією посередника між читачем і текстом: вона виступає простором для генерації нових знань через навчальні сервіси, консультації, цифрові лабораторії, медіацентри та інструменти відкритої науки. Саме тут формуються нові дослідницькі практики, відбувається колективне осмислення інформації, створюються інноваційні продукти – від наукових даних до цифрових проєктів.

У такій моделі бібліотека стає невід'ємною частиною глобальної наукової інфраструктури, поєднуючи локальні ресурси з міжнародними мережами знань. Вона допомагає інтегруватися у світовий дослідницький простір, забезпечує підтримку академічної мобільності та сприяє розвитку цифрової культури користувачів. Децентралізація дає змогу бібліотеці охопити ширшу аудиторію, забезпечити інклюзивність і створити умови для відкритої, прозорої та інноваційно орієнтованої науки. Отже, наукова бібліотека трансформується у динамічний цифровий простір, де відбувається не лише збереження, а й активне виробництво знань, що відповідає вимогам сучасного інформаційного суспільства.

У найближчі роки наукові бібліотеки продовжать активно трансформуватися, пристосовуючись до потреб цифрової науки, мережевої комунікації та глобального обміну знаннями. Їхні перспективи пов'язані насамперед із поглибленням інтеграції в наукову інфраструктуру та розвитком високотехнологічних сервісів. Очікується подальше посилення ролі бібліотек у керуванні дослідницькими даними: створення інституційних дата-центрів, підтримка FAIR-принципів, розвиток сервісів довготривалого збереження наукових даних та їх повторного використання. Значного поширення набудуть інструменти штучного інтелекту, які бібліотеки використовуватимуть для автоматизованої індексації документів,

семантичного пошуку, аналітики публікаційної активності, моделювання наукових трендів та персоналізованої підтримки дослідників.

Віртуальні бібліотечні середовища стануть більш інтерактивними: користувачі отримуватимуть доступ до наукових ресурсів через інтелектуальні платформи, мобільні застосунки, VR/AR-інтерфейси, цифрові лабораторії та хмарні середовища для спільної роботи. Наукові бібліотеки продовжать зміцнювати позиції як центри цифрової освіти, пропонуючи курси з цифрової грамотності, роботи з даними, наукової комунікації та управління дослідницькими проектами. Важливою стане функція бібліотек як медіаторів у сфері відкритої науки – від підтримки відкритих репозитаріїв до консультацій щодо відкритих ліцензій і публікаційних стратегій.

Зростатиме значення бібліотек як платформ для міждисциплінарної взаємодії: вони забезпечуватимуть інфраструктуру для цифрових гуманітарних проєктів, наукометричних досліджень, візуалізації даних і створення мультимедійних наукових продуктів. Очікується також активний розвиток партнерства з технологічними компаніями, університетами та міжнародними дослідницькими мережами з метою інтеграції в глобальну систему знань. У підсумку наукові бібліотеки еволюціонують у високотехнологічні, мережеві, інтелектуально орієнтовані центри, які формують підґрунтя для інновацій, аналітики та сталого розвитку наукової екосистеми.

Успішність трансформацій наукової бібліотеки залежить від здатності адаптуватися до технологічних змін, формувати нові компетентності персоналу та відповідати вимогам і викликам цифрової культури. Використання сучасних технологій, розуміння свого користувача й переорієнтація на його потреби, відкритість до змін дасть змогу бібліотекам залишатися актуальними і затребуваними інституціями у XXI столітті. Отже, інформаційна діяльність бібліотеки у суспільстві знань постає багатограним процесом, що охоплює цифровізацію ресурсів, розвиток нових інформаційних продуктів, формування критичної інформаційної компетентності громадян, впровадження технологічних інновацій та активну участь у науковій комунікації. Бібліотека стає динамічним елементом інформаційної екосистеми, який забезпечує не лише доступ до знань, а й умови для їх створення, поширення й усвідомленого використання. У цьому полягає її сучасна місія та стратегічне значення в подальшій розбудові інформаційного суспільства.

Список бібліографічних посилань

1. Відкрита наука: візія Національної академії наук України : кол. монографія / А. Г. Загородній (наук. ред.) та ін. Київ : Академперіодика, 2025. 202 с. <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.555.202>

2. Гарагуля С. С., Симоненко Т. В. Сервіси підтримки досліджень у цифровій гуманітаристиці: підходи, технології, інструментарій. *Рукописна та*

книжкова спадщина України. 2025. № 2. С. 189–203.
<https://doi.org/10.15407/rksu.37.189>

3. Гарагуля С. С. Цифрові інструменти розвитку бібліотечних колекцій джерел історико-культурної спадщини. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2025. № 4. С. 194–212. <https://doi.org/10.15407/rksu.39.194>

4. Гуралюк А., Ростока М., Вараксіна Н. Бібліотека в суспільстві знань. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія: Педагогіка*. 2020. Вип. 10 (19). [https://doi.org/10.33296/2707-0255-10\(19\)-10](https://doi.org/10.33296/2707-0255-10(19)-10)

5. Івашкевич О. Soft skills як вектор мейнстріму в бібліотечній галузі. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2023. Вип. 12. С. 56–66. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.12.2023.293571>

6. Карашук О. Бібліотеки як засіб протидії дезінформації в сучасному світі в контексті російської агресії щодо України. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2024. Вип. 73. С. 118–138. <https://doi.org/10.15407/nr.73.118>

7. Ключнікова О. В., Сандул О. Г. Інформаційна діяльність бібліотеки в парадигмі суспільства знань. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Пріоритети сьогодення та перспективи: в 2 т. : матеріали Міжнар. наук. конф. 1–3 жовт. 2025 р., НБУВ. Київ : НБУВ, 2025. Т. 1. С. 292–295. https://doi.org/10.15407/r_nbuuv.0005157*

8. Копанєва В. О. Бібліотека в середовищі цифрової науки: системно-інтеграційна взаємодія : монографія / наук. ред. О. С. Онищенко. Київ : Ліра-К, 2020. 316 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/365172535_Biblioteka_v_seredovisi_cifrovoi_nauki_sistemno-integracijsna_vzaemodia_monografiya (дата звернення: 20.08.2025).

9. Кунанець Н., Липак Г., Білоусова Р. Формування віртуальних просторів сучасних бібліотек: тенденції та виклики. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2024. Вип. 72. С. 246–273. <https://doi.org/10.15407/nr.72.246>

10. Лобузін К. В., Гарагуля С. С., Коновал Л. В., Лобузін І. В. Бібліотека цифрового суспільства в забезпеченні системної підтримки наукових досліджень. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 4. С. 5–12. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2020.227040>

11. Макарова М. Цифрові проекти у бібліотечній сфері України. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2024. Т. 7, № 1. С. 123–138. <https://doi.org/10.31866/2617-796X.7.1.2024.307014>

12. Матвієнко О., Цивін М. Цифрове кураторство як соціально-освітня діяльність бібліотечного фахівця. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. Вип. 9. С. 34–46. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.9.2022.259145>

13. Толмач М. Цифрова компетентність бібліотечних фахівців як чинник діяльності бібліотек в умовах цифрової трансформації. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. Вип. 9. С. 57–69. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.9.2022.259152>

14. Шемаєва Г., Прилуцька А. Нові бібліотечні ролі в системі наукових комунікацій у контексті відкритої науки. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 68. С. 301–315. <https://doi.org/10.15407/np.68.301>
15. Adeleke A., & Durodolu, O. Trends in Library and Information Services. In: *Encyclopedia of Libraries, Librarianship, and Information Science*, Academic Press, 2025, pp. 539–551. <https://doi.org/10.1016/B978-0-323-95689-5.00157-7>
16. Baker D. The Future of Libraries, Librarianship, and Information Services. In: *Encyclopedia of Libraries, Librarianship, and Information Science*, Academic Press, 2025, pp. 93–99. <https://doi.org/10.1016/B978-0-323-95689-5.00218-2>
17. Castells M. The Information Age: Economy, Society, and Culture: in 3 vols. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 1996–1998. URL: <https://research.sociology.cam.ac.uk/information-age-economy-society-and-culture> (дата звернення: 20.08.2025).
18. Issa A., Adeyemi O., & Oyedokun T. Libraries in the Information Society. In: *Encyclopedia of Libraries, Librarianship, and Information Science*, Academic Press, 2025, pp. 353–361. <https://doi.org/10.1016/B978-0-323-95689-5.00057-2>
19. Khimich Ya. Innovative activity and transformational processes in development of public libraries in Ukraine under the influence of world trends of digital society and current realities. *Library Science. Record Studies. Informology*, 2024, 20(1), pp. 70–75. <https://doi.org/10.63009/lrsri/1.2024.70>
20. Oyelude A. Technology trends for libraries in the AI era. *Library Hi Tech News*, 2024, Vol. 42, Issue 2, pp. 6–7. <https://doi.org/10.1108/LHTN-05-2025-0074>
21. Toffler A. The Third Wave. New York : Bantam Books, 1980. 448 p. URL: <https://ia903409.us.archive.org/14/items/AlvinTofflerTheThirdWavePdfTKRG/Alvin%20Toffler%20-%20The%20Third%20Wave%20-%20pdf%20%5BTKRG%5D.pdf> (дата звернення: 20.08.2025).
22. Zareef M. A systematic review of digital curation services in academic libraries: navigating policies, skills and challenges. *Digital Library Perspectives*. 2025. Vol. 41, issue 3, pp. 518–543. <https://doi.org/10.1108/DLP-10-2024-0158>
- (Джерело: Гарагуля С. Наукові бібліотеки в інформаційному суспільстві: ключові тенденції та перспективи / С. Гарагуля. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2025. Вип. 76. С. 46-64. doi: <https://doi.org/10.15407/np.76.046>).

16.08.2026

Користувачів бібліотеки очікують цікаві зміни у зв'язку з оновленням інтерфейсом веб-сайту НБУВ

У зв'язку з новими нормативними документами МОН України Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського запроваджує низку

змін для статей фахових журналів, зокрема формалізацію списку літератури та посилань, послідовності вказівок на авторів, написаних у співавторстві, підписи усіх авторів, визначення відповідального представника, який має основний внесок і який комунікуватиме з редакцією першим тощо. Для редакцій та рецензентів пропонується посилити увагу щодо виконання Закону України «Про академічну доброчесність» ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

[Докладніше див. додаток 28](#)

07.08.2026

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ДОЛУЧЕНА ДО СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЦИФРОВОГО РЕСУРСУ ПРО ГОЛОДОМОР-ГЕНОЦИД В УКРАЇНІ

Цього літа до Києва, зокрема й до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, завітала делегація із Канади – в межах реалізації Ініціативи «Спадщина Голодомору» (Holodomor Legacy Initiative), яку підтримують Канадсько-українська фундація (Canada-Ukraine Foundation) і канадська компанія [«Cowater International»](#). Основна мета [розпочатого торік проєкту](#) – підтримка Національного музею Голодомору-геноциду України у збереженні культурної ідентичності та зміцненні інституційної стійкості. На думку засновників проєкту, це досягається шляхом оцифрування історичних матеріалів, розроблення основних експозицій та міжнародної інформаційно-просвітницької роботи, що допомагатиме підвищувати рівень обізнаності громадськості про Голодомор, підтримувати академічні дослідження й забезпечувати довгострокову стійкість музеїв. Проєкт сприяє збереженню української спадщини, одночасно зміцнюючи цінності у сфері прав людини, інклюзивності й запобіганню геноциду ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Читати за [посиланням](#).

12.08.2026

Українські бібліотеки готові до розширення своєї ролі, однак для стабільного розвитку сфери потрібна і достатня кількість кадрів, і переосмислення культури дозвілля в суспільстві.

Ярослава Хіміч прийшла до Майстерні інформаційної стійкості за новими знаннями та інструментами, якими згодом зможе поділитися зі своїми слухачами й студентами ([Український інститут медіа та комунікації](#)).

В інтерв'ю ЖТА вона розповідає, чим вирізняється нинішнє покоління студентів-бібліотекарів, які теми з медіаграмотності даються їм

найскладніше та чому спеціальність В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» – значно ширша, ніж може здатися на перший погляд.

📖 Читайте інтерв'ю на сайті ЖТА: <https://cutt.ly/fyaKq895>

«Майстерня інформаційної стійкості» створена в межах проєкту з медіаграмотності для людей старшого віку (60+), який реалізує Український інститут медіа та комунікації в партнерстві з [DW Akademie](#) за фінансової підтримки Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ). Навчання відбувається у партнерстві з [Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association](#).

26.08.2026

У Києві впроваджують єдину електронну бібліотечну систему

У Києві впроваджують пілотний проєкт «Єдина електронна бібліотека» – цифрова система, яка об'єднає публічні бібліотеки міста в єдине інформаційне середовище. Вона має зробити бібліотечні послуги зручнішими для містян, а роботу бібліотек – більш ефективною. Про це повідомив заступник голови КМДА Валентин Мондриївський ([Офіційний портал Києва](#)).

«Ми продовжуємо цифровізувати міські послуги, і бібліотечна сфера – не виняток. Завдання «Єдиної електронної бібліотеки» – об'єднати бібліотеки Києва в одну систему, щоб і бібліотечним працівникам було зручніше користуватися ресурсами, і читачам було простіше отримувати послуги. У перспективі людина зможе мати один читацький квиток для бібліотек міста, бачити доступні книжки онлайн та бронювати потрібні видання», – підкреслив Валентин Мондриївський.

[Докладніше див. додаток 29](#)

21.08.2026

Долучайтесь до третьої Сесії співпраці – ELAN Collaboration Sessions – Pillar 3: Funding for Libraries, яка відбудеться онлайн 29 вересня 2026 року.

Сесія буде присвячена ключовому питанню: як бібліотеки можуть визначати, знаходити та ефективно використовувати різні можливості фінансування ([Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association](#)).

Джерело: <https://ula.org.ua/>

Сесії співпраці ELAN структуровані навколо «Семи стовпів» – основних складових розвитку та зміцнення потенціалу бібліотек і бібліотечних асоціацій у Європі. Третій стовп присвячено фінансуванню бібліотек. Стійке та диверсифіковане фінансування є необхідною умовою для розвитку нових послуг, реагування на потреби громад, посилення партнерств та зростання соціального й культурного впливу бібліотек.

[Докладніше див. додаток 30](#)

12.08.2026

Лагута Л.

«Бібліотека року»: сучасні практики, які варто наслідувати

В Україні щороку проводять престижний всеукраїнський конкурс «Бібліотека року». Ця ініціатива не лише заохочує бібліотеки до розвитку та впровадження інновацій, а й демонструє суспільству, наскільки потужним може бути потенціал модернізованих книгозбірень та згуртованість бібліотечних колективів. Переможці конкурсу стають справжніми флагманами галузі, на яких рівняються колеги з усіх куточків країни ([Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади](#)).

Прагнення до постійного розвитку та пошуку нових форм роботи робить український бібліотечний рух частиною загальноєвропейської родини. Адже прагнення створити відкритий, комфортний і технологічний простір об'єднує бібліотекарів у всьому світі.

Цікаво, що подібні ініціативи мають глибоке коріння в багатьох європейських країнах.

[Докладніше див. додаток 31](#)

Наукова комунікація

Т. Дубас,

кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач відділу,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Г. Булахова,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Журнали відкритого доступу: міжнародний міждисциплінарний журнал Emerging Science Journal у колекції Національної центральної бібліотеки Флоренції

Актуальність проблеми. Актуальність теми дослідження обумовлена її значущістю та своєчасністю на етапі розвитку інформаційного суспільства. Тема дослідження є важливою, затребуваною і відповідає вимогам часу, що робить її цінною для наукового співтовариства.

Сучасний етап розвитку суспільства, що характеризується інтенсивним розвитком інформаційних технологій і науки, робить проблему відкритого доступу до наукових досліджень надзвичайно актуальною. У світі цифрових технологій та інтернету інформація поширюється миттєво, а відкритий доступ до наукових матеріалів дає можливість дослідникам швидко знайомитися з результатами наукових досліджень, сприяє міжнародній співпраці та обміну знаннями. «Відкритий доступ забезпечує безперебійний, безплатний онлайн-доступ до наукової інформації, що є основою для відкритої науки. ВД слугує інструментом для прискорення обміну знаннями, розвитку науки, сприяє усуненню нерівності та допомагає вирішити низку глобальних проблем» [1, с. 155]. Забезпечення відкритого доступу до своїх наукових публікацій має кілька ключових переваг для авторів. «По-перше, це сприяє ширшому розповсюдженню їхніх висновків та допомагає зробити наукову інформацію доступною глобальній аудиторії. Відкритий доступ також підвищує цитованість публікацій, оскільки більше людей може легко звертатися до них. По-друге, це сприяє розвитку співпраці між науковцями та різними дослідницькими групами, сприяючи обміну ідеями та взаємному збагаченню знань. Крім того, відкритий доступ сприяє більшій прозорості в науковому процесі та допомагає підвищити рівень довіри до наукового співтовариства» [2].

Отже, публікація результатів наукових досліджень у журналах відкритого доступу є надзвичайно важливою, оскільки забезпечує необмежений доступ до наукових статей для широкої міжнародної аудиторії, дає можливість підтримувати співпрацю між науковцями, сприяючи більшій прозорості, обміну ідеями, досвідом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ухвалена в грудні 2001 р., підписана багатьма науковими організаціями з усього світу, а також дослідниками, видавцями, науковими товариствами та оприлюднена для громадськості в лютому 2002 р. Будапештська ініціатива відкритого доступу (Budapest Open Access Initiative's definition of Open Access) активізувала рух із забезпечення відкритого доступу до дослідницьких статей у всіх наукових галузях за допомогою ресурсів мережі «Інтернет». Отже, редакційна політика відкритого доступу журналів має бути розроблена на основі рекомендацій та стандартів Будапештської ініціативи відкритого доступу. У цьому документі зазначено, що «нові журнали більше не будуть використовувати авторське право для обмеження доступу та використання матеріалів, які вони публікують. Натомість вони використовуватимуть авторське право та інші інструменти для забезпечення постійного відкритого доступу до всіх статей, які вони публікують» [3].

Становлення та двадцятирічний розвиток Будапештської ініціативи відкритого доступу докладно розглянуто в доповіді З. Пономаренко на Міжнародній науковій конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг» (2022) [4].

Історію та сучасний стан журналів відкритого доступу з бібліотечно-інформаційної тематики висвітлювала І. Шульга, значну увагу приділено найбільшому в цій сфері електронному репозитарію E-LIS (E-prints in Library and Information Science), що добровільно підтримується міжнародною групою редакторів, журнальній службі – Electronic Journals Library, що була розроблена Університетською бібліотекою Регенсбурга та бібліотекою Технічного університету Мюнхена, порталу електронних журналів відкритого доступу – J-Gate, створеного компанією Informatics (Індія), а також DOAJ (Directory of Open Access Journals – Директорії часописів відкритого доступу). У своєму дослідженні вчена охарактеризувала українські журнали, які надають відкритий доступ до наукових матеріалів [5].

Е. Куайя, К. Занон, А. Віейра (Emilio Quaia, Chiara Zanon, Alberto Vieira) зауважують про переваги й певні недоліки відкритого доступу, підкреслюючи, що журнали з відкритим доступом повинні дотримуватися тих самих правил якості, що й будь-який науковий журнал. Учені акцентують увагу у своєму дослідженні, що не всі журнали відкритого доступу серйозно гарантують якість та цілісність досліджень через зростання кількості журналів-хижаків, які прагнуть лише фінансової вигоди, також відзначають деякі критерії для ідентифікації журналів-хижаків [6].

Ф. Момені, Ф. Майр, Н. Фрейзер (Fakhri Momeni & Philipp Mayr, Nicholas Fraser) аналізують, як перехід журналу на модель відкритого доступу впливає на майбутні обсяги публікацій журналу та цитування. Учені проаналізували два незалежні набори журналів, які перейшли на модель відкритого доступу: один – з Довідника журналів відкритого доступу (DOAJ), другий – з Довідника відкритого доступу (OAD), і порівняли їхній

розвиток із двома відповідними контрольними групами аналогічних журналів. Результати їхніх досліджень показують, що загалом журнали, які перейшли на модель відкритого доступу, збільшили обсяг публікацій порівняно з журналами, які залишилися закритими [7].

Питанням відкритого доступу до наукових досліджень, які фінансуються державою, присвятила свою статтю Л. Литвинова. Авторкою детально розглянуто ініціативу Plan S щодо публікацій у відкритому доступі, яка підтримується міжнародним консорціумом спонсорів cOAlition S, приділено увагу новій версії Керівництва з імплементації Plan S [8].

Оскільки особливості журналів відкритого доступу (Open Access), нового покоління видань, на сьогодні ще недостатньо досліджено, **мета статті** – висвітлити характерні особливості таких журналів, проаналізувати їх специфіку на прикладі журналу *Emerging Science Journal* (Журнал нових наук).

Методологічною основою статті є наукові методи: загальний аналіз (огляд наявної джерельної бази відповідно до тематики змісту), синтез (аналітико-синтетична переробка та створення в результаті синтезу інформації, отриманої на основі нашого дослідження потрібного контенту). Застосування цих наукових методів дало можливість ґрунтовно дослідити також особливості впливу відкритого доступу на якість наукових публікацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає Т. Ярошенко, «відкритий доступ упевнено стає дедалі популярнішим як засіб демократизації знань і максимізації впливу досліджень» [9, с. 41].

Специфіка журналів відкритого доступу полягає у вільному, безкоштовному, швидкому, постійному доступі до використання, передачі опублікованих праць для всіх користувачів, на відміну від традиційних видань за передплатою. Подаючи статтю в журнал відкритого доступу, автор сплачує публікаційний збір: витрати на подання рукопису, на рецензування, редакційний збір, за обробку рукопису, за публікацію матеріалів у кольорі, загалом авторський збір має включати всі збори, які можуть стягуватися з автора, від подання рукопису до публікації, а потім користувач уже має безкоштовний доступ до рецензованих наукових журналів із правом читати, завантажувати, копіювати, поширювати, роздруковувати та посилатися на повнотекстові видання. Статті зазвичай публікуються з використанням ліцензій *Creative Commons*, які дають можливість користувачам вільно читати, використовувати та поширювати дослідження. Підвищується цитованість публікацій; статті, опубліковані в журналах відкритого доступу, частіше цитуються порівняно з традиційними журналами. Публікація результатів своїх досліджень у журналах відкритого доступу дає змогу авторам максимально використовувати їхній потенціал, прискорює обмін знаннями, це можливість ознайомити більшу аудиторію зі своїми працями.

Всі журнали мають дотримуватися базових принципів, викладених у *Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing* (Принципи

прозорості та передова практика наукових публікацій), що значно збільшить довіру до журналу, його вплив [10].

Журнали відкритого доступу мають чимало переваг перед традиційними журналами (із закритим доступом): гарантується збереження авторських прав та можливість розпоряджатися власними розробками на особистий розсуд; з'являється можливість безкоштовно вивчити новітні результати досліджень у різних царинах науки на постійній основі, що робить наукові знання доступними для кожного дослідника і просто зацікавленого, хто інакше не мав би доступу до цієї інформації, наприклад, тому що не міг дозволити собі передплату на дорогий журнал. Відкритість важливої інформації сприяє прискоренню наукового прогресу, швидкому обміну відомостями між науковцями світу, можливістю знайти однодумців для проведення досліджень та написання наукової праці у співавторстві; підвищенню індексу цитування, упізнаваності вченого [11, с. 24].

Особливості редакційної політики журналів відкритого доступу включають безкоштовний доступ до контенту, дозвіл на вільне використання матеріалів (читання, копіювання, поширення, друк, пошук, посилання), прозорість процесу рецензування, обов'язкове рецензування статей перед публікацією та використання ліцензій *Creative Commons*, які дають можливість вільного використання матеріалів із зазначенням авторства.

Якщо журнали з відкритим доступом пропонують весь свій контент безкоштовно доступним для всіх, традиційні журнали мають обмежений доступ для передплатників. У традиційних журналах автори публікують свої статті безкоштовно, але доступ до них мають лише ті, хто оформив підписку на журнал, а це обмежує загалом доступ до наукових знань для дослідників, зменшує видимість їхніх досліджень та використання. Процес рецензування в журналах із закритим доступом значно довший і суворіший, що затримує публікацію статті і відповідно впливає на швидкість цитування, але він гарантує високу якість опублікованих досліджень.

Проте слід зауважити також і про недоліки журналів з відкритим доступом: можливий менш суворий процес рецензування, що призводить до неякісних публікацій, на відміну від традиційних журналів, які гарантують високу якість. Також до недоліків віднесемо і стягнення з авторів великої плати за публікацію.

Для нашого дослідження обрано журнали відкритого доступу з колекції національної бібліотеки Італії, країни, яка є прикладом солідарності її народу з українським народом у боротьбі з російським агресором, країни, яка надавала потужну підтримку Україні з перших днів війни. Італія підтримує на офіційному рівні територіальну цілісність України, а Київ та Флоренція – міста-побратими (Угоду про дальший розвиток дружніх зв'язків було укладено ще 1967 р.). Парламент Італії підтримав продовження військової допомоги Україні у 2025 р. та офіційно може підтримувати Україну й передавати озброєння до 31 грудня 2025 р. Як зауважує Р. Приходько, військова підтримка України з боку Італії не піддається широкому розголосу,

а більшість пакетів військової допомоги надходять без публічних виступів та пресрелізів [12].

Національна центральна бібліотека Флоренції зберігає та документує всю книжкову спадщину країни, отримує копії всіх видань, які опубліковано в Італії, за правом друку, відіграє центральну роль у каталогізації та документуванні знань як на національному, так і на міжнародному рівнях, пропонує публічний доступ для читання й навчання, надаючи відкритий доступ до інформації, «збирає, з метою створення Національного архіву італійської редакційної продукції, документи культурного інтересу, призначені для громадського використання, створені на будь-якому носії, включаючи комп'ютерні мережі, та отримані шляхом дарування, купівлі та обов'язкового депонування відповідно до положень закону від 15 квітня 2004 р.» [13]. Серед основних завдань Національної центральної бібліотеки Флоренції – «співпраця у зміцненні бібліотечної системи Італії», а також «розвиток міжнародного співробітництва, у тому числі шляхом участі в організаціях, проектах та конференціях» [13].

Як зазначив співголова міжпарламентської групи дружби Україна – Італія С. Алексеев, «у рамках євроінтеграційних процесів важливе місце посідає саме співпраця та взаємодія між громадами України та країн ЄС. Це суттєво посилює культурні та економічні зв'язки, що позитивно впливає і на міждержавні відносини. Особливо це притаманно Італії, де є велика українська громада» [14]. У свою чергу Надзвичайний та Повноважний Посол Італії в Україні Давіде Ла Чечіліа (2016–2021) наголошує: «Наші країни не є тільки географічно близькими, вони близькі й культурно, і ментально. Історія розвитку Італійської Республіки певним чином перегукується з певними історичними моментами історії України» [15].

Отже, публічна національна бібліотека у Флоренції, одна з двох центральних бібліотек Італії, разом з Національною центральною бібліотекою Риму (Biblioteca Nazionale Centrale of Rome) виконує функції центральної національної бібліотеки, є центром охорони й дослідження рукописів і рідкісних книг, надає відкритий доступ до інформації, становить значний інтерес для нашого дослідження. Це можливість вивчати європейський досвід і використовувати його позитивні особливості в подальшому для покращання роботи українських бібліотек. І з цього погляду журнали відкритого доступу, зібрані в Національній центральній бібліотеці Флоренції, становлять інтерес для наших наукових розвідок.

Emerging Science Journal – науковий дослідницький журнал відкритого доступу, він рецензується на міжнародному рівні подвійним сліпим способом, який не обмежується конкретними аспектами науки й техніки, а присвячений широкому колу природничих наук та інженерії. Головним завданням журналу є огляд та хроніка основних досягнень у науці, метою є просування наукових, технологічних, правових, соціально-економічних та політичних перспектив науки й техніки, поширення дослідницьких статей

для подальших досліджень, довідкових та навчальних цілей дослідниками, науковцями.

Журнал представляє велика професійна редакційна команда, до складу якої входить міжнародна редакційна колегія та редакційний персонал (виконавчий менеджер журналу, редактор англійських текстів, менеджер вебсайту). Очолюють видання головні редактори в особі професора з Італії К. Сантуллі та доктора Овід А. Яміні з Ірану. Це одна з вимог, редакційний процес, для включення журналу до авторитетної бази наукових журналів відкритого доступу – журнал повинен мати редактора та склад редакційної колегії, редколегія та імена й афіліації (місця роботи) всіх членів редколегії мають бути відображені на сайті журналу.

Журнал почав публікуватися у відкритому доступі у 2017 р., його видавці – видавництво *Ital Publication* та Європейська асоціація високих технологій та нових досліджень (EUHERA). Автори зберігають за собою необмежені авторські права та права на публікацію. Усі статті перевіряються на плагіат за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення, щоб запобігти порушенню авторського права. Дуже серйозний процес експертної оцінки, журнал використовує подвійне сліпе рецензування. Підготовка журналу триває у середньому 10 тижнів від подання до публікації.

Журнал використовує програмне забезпечення з відкритим кодом для керування та публікації. Для кращого відображення тем, з яких публікуються статті в журналі, редколегією було вирішено з грудня 2017 р. (Т. 1, № 4) змінити назву видання з «Італійський журнал науки та техніки» (ISSN: 2532-8603) на «Журнал нових наук» (ISSN: 2610-9182). Щоб забезпечити якомога ширше поширення та видимість досліджень, журнал *Emerging Science Journal* індексується в Довіднику журналів відкритого доступу (DOAJ) – міжнародно визнаному індексі, який сприяє публікації високоякісного, рецензованого контенту відкритого доступу [16]. Характерні риси журналу проявляються у рухливому розміщенні інформації щодо найбільш цитованих статей у випусках журналу в рубриці «Найбільш цитовані статті», яке супроводжується зміною положення, це динамічний контент, що оновлюється в режимі реального часу, роблячи журнал привабливішим та зручнішим для користувача [17].

Журнал *Emerging Science Journal* відповідає концепції відкритого доступу, дотримується міжнародних стандартів, таких як критерії DOAJ (Directory of Open Access Journals), що підкреслює їхню відповідальність за якість і доступність наукової інформації. Журнал стягує авторські гонорари, але плата за подання статті до журналу не стягується. Якщо рукопис уже прийнято до видання, автору буде запропоновано сплатити за публікацію статті, щоб покрити витрати. Існує політика відмови від сплати: автори з низькими доходами можуть бути звільнені від плати або надаватимуться знижки в кожному окремому випадку.

Характерні риси цього журналу проявляються і у вимогах до форматування статті, в інструкціях до авторів зазначено, що немає суворох

вимог до форматування, але всі рукописи повинні містити основні елементи, необхідні для передачі рукопису, наприклад анотацію, ключові слова, вступ, матеріали та методи, результати та обговорення, висновок, фінансування та подяку, а також конфлікт інтересів. Потрібно додати дублікати оригіналів ілюстрацій та таблиці з підписами.

Розкриваючи особливості цього журналу, треба відзначити процес експертної оцінки. Журнал використовує подвійне сліпе рецензування, яке здійснюється незалежними експертами. Цей процес, а також будь-які правила, пов'язані з процедурами рецензування журналу, чітко описано та опубліковано на вебсайті журналу ([https:// ijournalse.org/index.php/ESJ/peer-review-process](https://ijournalse.org/index.php/ESJ/peer-review-process)) [18]. Розміщено також схему детального процесу експертної оцінки. Журнал використовує високі стандарти рецензування, під час рецензування наукових публікацій рецензенти повинні дотримуватися основних принципів і стандартів, які містяться в Етичних рекомендаціях для рецензентів [19].

Додамо, що етична політика журналу *Emerging Science Journal* базується на рекомендаціях Комітету з етики публікацій (COPE) [20] та відповідає кодексам поведінки редакційної ради Міжнародного комітету ESJ. У рубриці «Обов'язки та відповідальність редакторів» опубліковано «Кодекс поведінки та рекомендації щодо найкращої практики для редакторів журналів» (Code of Conduct and Best Practice Guidelines for Journal Editors), документ, яким керуються редактори журналів [21].

У документі зазначено, що «редактори можуть бути не в змозі впровадити всі рекомендації щодо найкращої практики (які, отже, є добровільними), але ми сподіваємося, що наші пропозиції визначать аспекти політики та практики журналів, які слід переглянути та обговорити» [21].

Підкреслимо важливе в цьому документі – найкраща практика для редакторів охоплюватиме: прагнення визнати внесок рецензентів у журнал; заохочення академічних установ визнавати діяльність із рецензування як частину наукового процесу; моніторинг роботи рецензентів та вжиття заходів для забезпечення її високого рівня; розробку та ведення бази даних відповідних рецензентів та її оновлення на основі роботи рецензентів [21].

На вебсайті журналу в зручній формі розміщено інформацію щодо вихідних даних видання [22].

Вихідні дані журналу містять у собі необхідну інформацію для обліку, бібліографічного опису та використання видання: повна назва видання; попередня назва; скорочена назва ISO 4 (міжнародний стандарт, який визначає єдину систему скорочень [аббревіатур] назв журналів); ISSN [електронний]; дані про видавця; про афілійовані товариства; поштова адреса; редакційна команда; частота публікацій; носій публікації; вебсайт публікації; перший рік публікації; індексування баз даних.

Full Journal Title	Emerging Science Journal
Previous Title	Italian Journal of Science & Engineering
ISO4 Abbreviated Title	Emerg. Sci. J.
ISSN (electronic)	2610-9182
Publisher	ItalPublication
Affiliated Societies	European High-tech and Emerging Research Association (EUHERA)
Publisher Location	Italy
Postal Address	Via Reggio Campi, 23, 89126 Reggio Calabria RC, Italy
Editors	see: EditorialTeam
Publication Frequency	bi-monthly
Publication Medium	Electronic only
Publication Website	https://www.ijournalse.org
First Year Published	2017
Indexing Databases	see: Abstracting, Indexing and Membership

Джерело: <https://www.ijournalse.org/index.php/ESJ/imprint>

На цій самій сторінці вебсайту розміщено також метрики журналу, інформацію про швидкість огляду видання; періодичність; кількість томів; кількість випусків; кількість статей; кількість рецензентів; кількість учасників; країни-учасники; кількість цитувань WoS; кількість цитувань Scopus; кількість посилань Google; H-індекс Google; Google i10-індекс (кількість публікацій автора, які були процитовані щонайменше 10 разів); анотації. Ці показники допомагають ученим, видавцям оцінити цитування й вплив журналів у науковій сфері, звернути особливу увагу на якість результатів наукових досліджень. Додамо, що станом на травень 2023 р. кількість авторів, статті яких опубліковано в цьому журналі, становила 1394 із 83 країн.

Журнал дотримується всіх критеріїв, щоб відповідати визначенню відкритого доступу, вони доступні на сайті з будь-якого місця в мережі «Інтернет»: фокус та сфера діяльності; політика розділу; політика відкритого доступу; архівування; реферування, індексування та членство; звинувачення у неправомірних діях; штучний інтелект; заява про етику публікацій та неналежну практику; етичні принципи; виправлення та відкликання після публікації; процес експертної оцінки; політика цитування; політика інформованої згоди; політика щодо скарг та апеляцій; рекламна політика [23].

Відкритий доступ є джерелом для розвитку штучного інтелекту. Що стосується досвіду використання штучного інтелекту в журналі *Emerging Science Journal*, зазначимо, що використання інструментів генеративного штучного інтелекту, таких як ChatGPT та інших, потребує дотримання етичних стандартів для підтримки прозорості академічних текстів. Журнал дотримується рекомендацій Комітету з етики публікацій (COPE) щодо штучного інтелекту та авторства, «щоб забезпечити відповідальну та етичну інтеграцію штучного інтелекту в академічні публікації» [24].

Автори, використовуючи інструменти GenAI для планування досліджень, створення контенту, аналізу даних, мають розкрити це у своїх публікаціях, зокрема у розділі «Методи» детально описати, як інструмент GenAI використовувався в дослідницькому процесі, у розділі подяк зазначити інформацію про використаний інструмент GenAI, обов'язково його назву й версію. Слід зауважити, що використання інструментів GenAI виключно для редагування мови (граматики, орфографії, форматування) не потребує розкриття інформації.

Отже, *Emerging Science Journal* – журнал відкритого доступу, це означає, що весь контент вільно доступний для користувачів безкоштовно в момент отримання допуску. Серед характерних рис, що відрізняють його від решти журналів, можна виділити вимоги до авторів у рамках процесу подання роботи, які містять контрольний список підготовки до подання; інструкції до авторів; вимоги до форматування, про що вище вже було зазначено; інструкції щодо звітності – авторам наполегливо рекомендується використовувати відповідні інструкції зі звітності під час підготовки та подання рукописів, щоб максимізувати прозорість та відтворюваність, редакторам і рецензентам також рекомендується використовувати їх у процесі рецензування. Заповнені контрольні списки треба надавати у додаткових файлах після подання.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що розвиток відкритого доступу до наукової інформації дав би можливість дослідникам максимально використовувати потенціал своїх досліджень, сприяючи більшій прозорості в науковій сфері. Можна констатувати, що журнали відкритого доступу стають дедалі популярнішими серед науковців і дослідницьких установ, демонструючи важливість у сучасному науковому середовищі. Журнали відповідають концепції відкритого доступу, спрямованої на те, щоб зробити наукові знання доступними для всіх без обмежень. Політика відкритого доступу не становить загрози інтелектуальній власності, журнали відкритого доступу дають змогу авторам зберігати авторські права і права на публікації без обмежень. Дедалі більше дослідників обирають публікацію в журналах відкритого доступу, одночасно збільшується і їхня читацька аудиторія.

На нашу думку, саме бібліотеки відіграють ключову роль у підтримці та просуванні відкритого доступу, допомагаючи дослідникам у пошуку та розміщенні їхніх публікацій. Національна центральна бібліотека Флоренції активно розвиває цифрові колекції, створює умови для вільного доступу до

наукових публікацій. За результатами аналізу особливостей журналу відкритого доступу *Emerging Science Journal* (Журнал нових наук) визначено, що журнал підтримує принцип, згідно з яким вільний доступ до досліджень для громадськості сприяє більшому глобальному обміну знаннями, видання відповідає критеріям бази наукових журналів відкритого доступу DOAJ (Directory of Open Access Journals), дотримується принципів прозорості та кращої практики наукових публікацій.

Список бібліографічних посилань

1. Калюжна Н. Упровадження принципів відкритого доступу в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2023, 6(1), С. 149–159. <https://doi.org/10.31866/2617-796X.6.1.2023.283984>
2. Відкритий доступ до знань: революція в науковій спільноті. *АкадемПростір*. 27.01.2024. <https://www.akademprostir.com/l/vidkritij-dostup-do-znan-revolyuetsiya-v-naukovij-spilnoti/> (дата звернення: 15.08.2025).
3. Read the Declaration (2002, February 14). *BOAI. Budapest Open Access Initiative*. URL: <https://www.budapestopenaccessinitiative.org/read/> (дата звернення: 11.08.2025).
4. Пономаренко З. О. Будапештська ініціатива відкритого доступу: 20 років розвитку та досягнень. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг* : матеріали Міжнар. наук. конф. (4–6 жовт. 2022 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, відп. ред. О. М. Василенко. Київ, 2022. С. 79–81. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er%2D0004349.pdf (дата звернення: 11.08.2025).
5. Шульга І. О. Архіви та журнали відкритого доступу в галузі бібліотечної справи та інформаційних дисциплін. *Бібл. вісн.* 2006. № 5. С. 23–31. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0000001768> (дата звернення: 13.08.2025).
6. Quaia, E., Zanon, C., Vieira, A., Loewe C., & Marti-Bonmati L. Publishing in open access journals. *Insights Imaging*, 15, 212. 2024. <https://doi.org/10.1186/s13244-024-01794-6>
7. Momeni, F., Mayr, P., Fraser, N., & Peters, I. What happens when a journal converts to open access? A bibliometric analysis. *Scientometrics*. 2021. 126. 9811–9827. <https://doi.org/10.1007/s11192-021-03972-5>
8. Литвинова Л. Розширення відкритого доступу до результатів наукових досліджень, які фінансуються державою. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 56. С. 173–189. <https://doi.org/10.15407/nr.56.173>
9. Ярошенко Т., Ярошенко Я. Чи є майбутнє в наукових журналах? Зміни, виклики й тенденції в академічному видавництві. *Відкрита наука та інновації*. 2024. Т. 1, № 2. С. 36–50. <https://doi.org/10.62405/osi.2024.02.04>

10. Прозорість та найкращі практики. *DOAJ*. URL: <https://doaj.org/apply/transparency/> (дата звернення: 13.08.2025).
11. Відкриті наукові практики: навч. посіб. Львів, 2023. 559 с. URL: optima-wp3-handbook-redfull12012023v102.pdf (дата звернення: 13.08.2025).
12. Приходько Р. Італія продовжить військову допомогу Україні у 2025 році. 29 січ. 2025. URL: <https://military.com/uk/news/italiya-prodovzhyt-vijskovu-dopomogu-ukrayini-u-2025-rotsi/> (дата звернення: 13.08.2025).
13. Національна центральна бібліотека Флоренції. URL: <https://bncl.cultura.gov.it/biblioteca/chi-siamo/> (дата звернення: 25.07.2025).
14. Сергій Алексєєв: Київ та Флоренція зацікавлені у посиленні співпраці в різних сферах. 22 квіт. 2016. *Верховна Рада України* : офіц. вебпортал. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/129054.html> (дата звернення: 27.07.2025).
15. Григор'єва О. О., Нескромнюк Л. Ю. Міжпарламентська група дружби Україна – Італія. URL: <https://gerega.org.ua/vybortsiam/diialnist-u-verkhovnij-radi/mizhparlamentska-hrupa-druzhby-ukraina-italia-2> (дата звернення: 27.07.2025).
16. Open Access Policy. *Emerging Science Journal*. URL: <https://www.ijournalse.org/index.php/ESJ/open-access-policy> (дата звернення: 11.08.2025).
17. About Emerging Science Journal (ESJ). *Emerging Science Journal*. URL: <https://www.ijournalse.org/index.php/ESJ/index> (дата звернення: 11.08.2025).
18. Publication Ethics and Malpractice Statement. *Emerging Science Journal*. URL: <https://www.ijournalse.org/index.php/ESJ/publication-ethics-and-malpractice-state> (дата звернення: 15.08.2025).
19. Етичні рекомендації COPE для рецензентів. Версія 2, вересень 2017 р. <https://doi.org/10.24318/cope.2019.1.9>
20. Що таке COPE та як ця організація допомагає вирішувати питання публікаційної етики? *Technology Center*. 14 черв. 2024. URL: <https://www.entc.com.ua/uk/2221-shcho-take-cope-ta-iak-tsia-orhanizatsiia-dopomahaie-vyrishuvaty-pytannia-publikatsiinoi-etyky> (дата звернення: 11.08.2025).
21. Code of Conduct and Best Practice Guidelines for Journal Editors. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/code_of_conduct_for_journal_editors_mar11-1_0.pdf (дата звернення: 11.08.2025).
22. Journal Imprint. *Emerging Science Journal*. URL: <https://www.ijournalse.org/index.php/ESJ/imprint> (дата звернення: 11.08.2025).
23. Policies. *Emerging Science Journal*. URL: <https://www.ijournalse.org/index.php/ESJ/policies> (дата звернення: 11.08.2025).
24. Artificial Intelligence. *Emerging Science Journal*. URL: https://www.ijournalse.org/index.php/ESJ/artificial_intelligence (дата звернення: 11.08.2025).

(Джерело: Дубас Т. Журнали відкритого доступу: міжнародний міждисциплінарний журнал *Emerging Science Journal* у колекції Національної

центральної бібліотеки Флоренції / Т. Дубас, Г. Булахова. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2025. Вип. 75. С. 279-298. doi: <https://doi.org/10.15407/np.75.279>).

07.08.2026

МОН відкриває інтерактивний дашборд «Фахові видання України»

Міністерство освіти і науки України продовжує впроваджувати принципи відкритості та прозорості у сфері науки. Відтепер актуальна інформація про українські наукові фахові видання доступна у форматі інтерактивного дашборду «Фахові видання України» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Новий цифровий інструмент об'єднує в одному місці структуровані дані про наукові журнали, включені до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України, та дає змогу швидко знайти видання за потрібними параметрами.

[Докладніше див. додаток 32](#)

28.08.2026

Дослідницьке обладнання та метадані для відновлення дослідницької інфраструктури України: запрошуємо пройти опитування

У межах проєкту «**Metadata Mapping for Scientific Instruments in Ukraine**» проводиться опитування щодо наукових приладів / дослідницького обладнання та метаданих, пов'язаних із відновленням дослідницької інфраструктури України ([Національний фонд досліджень України](#)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

Проект реалізується **Open Science Lab ТІБ – Інформаційного центру науки і техніки та університетської бібліотеки імені Лейбніца** та підтримується **Ініціативою імені Філіпа Шварца**, що фінансується **Фондом Александра фон Гумбольдта**.

Мета опитування – з'ясувати, як наукові прилади та дослідницьке обладнання в Україні документуються, як забезпечується доступ до них, як здійснюється управління ними та як вони описуються за допомогою метаданих, зокрема в контексті відновлення дослідницької інфраструктури.

Що мається на увазі під «науковими приладами»

Під «науковими приладами / дослідницьким обладнанням» у межах цього опитування маються на увазі фізичне, цифрово-технічне, аналітичне, моніторингове, обчислювальне та вимірювальне обладнання, а також обладнання та інфраструктура, що генерують дані. Це не охоплює анкети, психологічні шкали чи інші «інструменти» для проведення опитувань або психометричних досліджень.

Опитування є анонімним, займає приблизно **15–20 хвилин** та передбачає відповіді на **40 запитань**.

Опитування доступне за [посиланням](#).

Контакти

З питань щодо опитування можна звертатися до д-р **Сабіни Аугунас**, стипендіатки Philipp Schwartz Initiative, Open Science Lab, ТІБ – Інформаційного центру науки і техніки та університетської бібліотеки імені Лейбніца: sabina.auhunas@tib.eu.

ДНТБ України долучається до міжнародного опитування щодо розвитку рамки відкритих метаданих

Державна науково-технічна бібліотека України долучилася до опитування, організованого Робочою групою з метаданих журнальних статей і книг у межах Барселонської декларації з відкритої дослідницької інформації. Результати опитування будуть використані для розроблення рамки відкритих метаданих наукових публікацій ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

[Докладніше див. додаток 33](#)

10.08.2026

ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТОЇ НАУКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В СУЧАСНІЙ АНАЛІТИЧНІЙ ОСВІТІ

У відкритому доступі опублікований матеріал, в якому містяться пропозиції щодо використання ресурсів та сервісів Національного

репозитарію академічних текстів для розвитку аналітичної освіти ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Показано, яким чином наявні можливості загальнонаціональної наукової платформи НРАТ можуть бути задіяні в повному циклі наукового пізнання під час роботи з даними, проведення дослідження, оприлюднення результатів у вигляді наукових публікацій, здійснення наукової експертизи, валоризації, повторного використання даних та продукування нових знань.

[Докладніше див. додаток 34](#)

Зарубіжний досвід наукової діяльності

24.08.2026

What is next for the next [#HorizonEurope](#) programme?

Єврокомісарка з питань стартапів, досліджень та інновацій Катерина Захарієва сподівається на швидке завершення переговорів щодо наступної програми «Горизонт Європа» та посилення ролі Європи у світовій науці ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

04.08.2026

MEPs have written to the European Commission to express concerns about what they suggested are design flaws in a consultation

Депутати Європейського парламенту висловили Європейській комісії занепокоєння щодо недоліків у проведенні консультації про фінансування публічно-публічних і публічно-приватних партнерств у межах наступної програми ЄС з досліджень та інновацій ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

13.08.2026

ЄВРОПА ШУКАЄ НОВІ МОДЕЛІ ФІНАНСУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДОСКОНАЛОСТІ

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю Яна Палмовського «Європейська ініціатива досконалості – складна, але інтригуюча ідея» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній розглядаються пропозиції щодо створення нового європейського механізму довгострокового фінансування провідних дослідницьких центрів та забезпечення співпраці між ними, а також аналізуються політичні, фінансові й організаційні проблеми, які необхідно буде подолати для його реалізації.

[Докладніше див. додаток 35](#)

17.08.2026

ФОНД SCALEUP EUROPE ПОЧИНАЄ ВИПISYВАТИ ЧЕКИ

Основні фінансисти та стартапери орієнтуються на Каліфорнію. Компанії, які могли б залишитися в Європі, продовжувати наймати тут працівників і сплачувати податки в ЄС, переїжджають до США ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Щоб протидіяти цьому відтоку Євросоюз запровадив власний інструмент Фонд Scaleup Europe вартістю 5 млрд євро. Шведська інвестиційна група EQT, під керівництвом якої знаходяться активи на суму 269 млрд євро, тепер спрямовує гроші інноваторам з цього фонду. Пріоритетами фонду наразі є цифрові системи, промислові системи та науки про життя, зокрема – розвиток штучного інтелекту, квантових обчислень, чистих технологій та біотехнологій. Раніше створений інструмент для підтримки інноваційних компаній EIC мав обмежені ресурси у розмірі 30 млн євро, тоді як новий фонд орієнтований на підтримку не стартапів на ранніх стадіях, а компаній, які вже довели перспективність своїх ідей і тепер потребують розширення. Комісар ЄС зі стартапів, досліджень та інновацій вважає запуск нового фонду ключовою зміною в інвестиційному ландшафті європейських технологічних компаній. Перші інвестиції від Фонду Scaleup Europe очікуються вже у серпні цього року.

Детальніше: <https://euperspectives.eu/2026/08/money-is-moving-scaleup-europe-fund-starts-writing-cheques>

04.08.2026

РОЗВИТОК ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ ДАНИХ

На офіційному порталі європейських даних European Data опублікований матеріал «Спільні європейські простори даних: розвиток єдиного європейського ринку даних» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ньому йдеться про забезпечення надійного обміну даними між різними секторами та різні підходи в реалізації.

[Докладніше див. додаток 36](#)

12.08.2026

Spending on R&D by EU governments has slightly outpaced GDP growth over the past 10 years, new data have revealed

Витрати урядів країн ЄС на НДДКР за останнє десятиліття зростали дещо швидше за ВВП ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

10.08.2026

Research cooperation between the EU and China has been limited to “basic research in targeted areas”

Дослідницька співпраця між ЄС та Китаєм обмежена «цільовими сферами», переговори про ширшу співпрацю у сфері досліджень та інновацій призупинені на невизначений час ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

06.08.2026

Europe needs its own scientific contract, one that protects academic freedom while doing more to turn [#research](#) into technological and industrial strength

Європі потрібен власний науковий контракт, який захищатиме академічну свободу, водночас перетворюючи наукові відкриття на технологічну та промислову силу, стверджує Кааре Нільсен, засновник данського аналітичного центру з питань науки та інновацій Pomus ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

24.08.2028

Wissenschaft gewinnt Vertrauen – wenn sie Unsicherheit offen anspricht

Чи повинна наука давати однозначні відповіді чи відкрито говорити про сумніви? Міжнародне оглядове дослідження, проведене Берлінсько-Бранденбурзькою та Австрійською академіями наук, дійшло несподіваного висновку: у більшості випадків прозорість щодо невизначеності зміцнює довіру до науки. Водночас вирішальне значення має те, як цю невизначеність пояснюють і подають у належному контексті ([Österreichische Akademie der Wissenschaften](#)).

[Детальніше](#)

03.08.2026

Funders are grappling with major shifts in research funding, assessment and publishing

Голова Нідерландської дослідницької ради: організації, що фінансують дослідження, мають адаптуватися до значних змін ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

19.08.2026

НІМЕЦЬКА РЕФОРМА ДОСЛІДНИЦЬКИХ КОНТРАКТІВ

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю Сехер Асаф «Мінімальна тривалість дослідницьких контрактів не вирішує системних проблем» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній ідеться про німецьку реформу, спрямовану на збільшення часу перших контрактів для докторантів і постдоків, яка наврядчи зможе усунути причини нестабільності наукової кар'єри.

[Докладніше див. додаток 37](#)

13.08.2026

New Finnish budget includes measures to strengthen research

Новий бюджет Фінляндії передбачає заходи для зміцнення наукових досліджень ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

27.08.2026

Ombudsmanka AV ČR Dana Plavcová: Jsem ráda, když se věci změní k lepšímu

Омбудсменка Академії наук Чеської Республіки Дана Плавцова обіймає посаду майже рік і за цей час отримала 31 звернення. Чого їй вдалося досягти та чому вона очікує, що надалі кількість справ, які доведеться розглядати, може зрости? ([Akademie věd České republiky](#)).

[Детальніше](#)

06.80.2026

Researchers should be prepared if political pressure on science spreads beyond the US

Американський громадський рух Stand Up for Science, що виник у відповідь на скасування грантів за часів адміністрації Трампа, відкриває офіс у Швейцарії. Його лідер закликає європейських науковців об'єднуватися вже зараз, наголошуючи, що дослідники мають бути готові, якщо політичний тиск на науку пошириться за межі США ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

31.08.2026

ІІІ ДОПОМАГАЄ ГОТУВАТИ ГРАНТОВІ ЗАЯВКИ, АЛЕ ЗВУЖУЄ РОЗМАЇТТЯ НАУКОВИХ ІДЕЙ

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю Розалінд Скіллен «Великі мовні моделі знижують оригінальність наукових пропозицій» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній йдеться про матеріали дослідження стосовно використання великих мовних моделей під час підготовки заявок на федеральне фінансування досліджень у США.

[Докладніше див. додаток 38](#)

24.08.2026

The crisis facing Aussie science

Президент Австралійської академії наук: хронічне недофінансування загрожуватиме майбутньому австралійської науки ([Australian Academy of Science](#)).

[Детальніше](#)

У критичному фокусі

12.08.2026

Луканська А.

Математична помилка: точну науку хочуть виключити з переліку обов'язкових на НМТ

Непослідовність та декларативність можуть стати головними проблемами нашої освітньої політики, здатними знищити будь-які сподівання на позитивні зміни. Не встигли 2021 року домогтися включення математики до переліку обов'язкових дисциплін для випускних та вступних іспитів (у нас вони – «два в одному»), як цьогоріч точній науці можуть знову повернути її напівмаргінальний статус ([Світ](#)).

На сайті Верховної Ради можна побачити кілька законопроектів зі схожою назвою – про внесення змін до деяких законів України щодо державної підсумкової атестації та вступної кампанії 2027 року. Зокрема, автори законопроекту № 15440-1 від 07.08.2026 року пропонують скоротити перелік обов'язкових предметів Національного мультипредметного тесту (НМТ) з трьох до двох дисциплін – виключити з нього математику.

[Докладніше див. додаток 39](#)

10.08.2026

Коли хороших критеріїв стає забагато

Останніми роками у світі активно реформують оцінювання науковців. Старий підхід, коли якість дослідника намагалися визначити за кількістю статей, цитувань та імпакт-факторами журналів, справедливо критикують. DORA, Leiden Manifesto, CoARA та інші ініціативи вже багато років пояснюють доволі очевидну річ – наукова робота значно складніша за кілька чисел у таблиці. Тому до оцінювання поступово додають інші речі: відкриту науку, суспільний вплив досліджень, міжнародну співпрацю, міждисциплінарність, наставництво, академічне лідерство, внесок у дослідницьку культуру тощо ([Пан Бібліотекар](#)).

[Докладніше див. додаток 40](#)

06.08.2026

Фабрики рецензій: нова проблема наукового рецензування

Останніми роками ми звикли говорити [про paper mills](#) – компанії, що продають готові наукові статті. Але, виглядає, поруч із ними формується ще один потворний феномен – *review mills*, або, якщо зовсім просто, «фабрики рецензій». Саме про це [велике журналістське розслідування цього тижня опублікував Nature](#) ([Пан Бібліотекар](#)).

[Докладніше див. додаток 41](#)

ДОДАТКИ

Додаток 1

03.08.2026

Новий етап інтеграції: українські учасники отримали доступ до конкурсів Європейського оборонного фонду

Важливо, що всі дії в межах проєктів EDF, включно з випробуваннями та тестуванням технологій, можуть проводитися на території України ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Крім того, Україна отримала можливість фінансування проєктів в обсязі до 260 млн євро в межах напрямку EDIP Industrial Reinforced Actions (IRA), який підтримується через Інструмент підтримки України. Ці кошти будуть спрямовані на реалізацію спільних проєктів, покликаних зміцнити оборонно-промислові спроможності як України, так і держав Європейського Союзу.

Розширення співпраці між Україною та ЄС у сфері оборонних технологій сприяє обміну знаннями, розвитку інновацій та посиленню колективної стійкості перед спільними безпековими викликами. Ключову роль у цьому процесі відіграє [Офіс оборонних інновацій ЄС \(European Union](#)

[Defence Innovation Office, EUDIO](#)) у Києві, який виступає платформою для взаємодії між оборонною промисловістю України та країн ЄС. Ініціативи EUDIO допомагають прискорювати впровадження інноваційних рішень, використовуючи унікальний досвід України та технології, перевірені в реальних бойових умовах.

У результаті такої співпраці Україна поглиблює інтеграцію до європейського оборонно-промислового простору, а Європейський Союз отримує доступ до передових розробок і практичного досвіду, що сприяє зміцненню спільної безпеки та обороноздатності України та Європи.

Докладніше [тут](#).
([вгору](#))

Додаток 2

06.08.2026

Смарт-пов'язки з комбучі: технології майбутнього у медицині

Науковці розробили технологію розумної пов'язки, яка здатна сигналізувати про стан рани через екран звичайного смартфона ([Національний фонд досліджень України](#)).

Від народних засобів до сучасних технологій

В основі розробки лежить добре відома культура комбучі, або, простіше, чайного гриба. Оцтовокислі бактерії, які в ній живуть, синтезують особливий полімер – бактеріальну целюлозу. Цей натуральний гідрогель є практично готовою пов'язкою: він зменшує біль, пригнічує розвиток патогенів і повністю повторює рельєф рани.

«У далекі 1950-ті роки натуральні гідрогелеві покриття успішно використовували у лікарнях саме з цією метою, – розповідає Наталія Козировська. – Мікроорганізми комбучі мають протимікробну дію і виробляють цінні метаболіти, що сприяють загоєнню ран. Проте з початком тріумфальної епохи фармації хімічні аналоги витіснили ці засоби з лікарень. А коли близько тридцяти років тому про бактеріальну целюлозу згадали знову, з неї почали видаляти корисні мікроорганізми. Через суворі правила контролю використання мікробних продуктів у контакті з людською шкірою було обмежено. Тому природні плівки почали знезаражувати й штучно вводити хімічні мікроциди».

Українські вчені вирішили використати унікальну тривимірну мережеву структуру бактеріальної целюлози, яка за своєю архітектурою подібна до шкіри людини. Нанорозмірні канали всередині цього полімеру стали ідеальним резервуаром для розумного наповнення ліками або біосенсорами.

Чорна бузина замість хімічних індикаторів

Головна особливість розробки київських біотехнологів – інтеграція в гідрогель природних біосенсорів, здатних відображати стан рани. На цю роль науковці обрали антоціани – натуральні рН-чутливі барвники, які виділяють

із поширених рослин, наприклад, із чорної бузини або червонокочанної капусти.

Ці речовини виконують подвійну функцію: мають природні ранозагоювальні властивості й водночас працюють як точні індикатори. Коли в рану потрапляє інфекція і починається запальний процес, рівень рН змінюється. Біосенсор миттєво реагує на це – і пов'язка змінює свій колір ще до того, як перші ознаки запалення зможе помітити людське око.

Щоб зчитати ці зміни, пацієнту чи медичному персоналу не потрібно проводити болісні процедури, робити зіскрібки чи брати матеріал на мікробіологічний аналіз. Достатньо звичайного смартфона. Спеціальний мобільний застосунок аналізує колір пов'язки та миттєво сигналізує, чи все в нормі, чи, навпаки, є ознаки зараження й потрібне втручання лікаря. Це дозволяє контролювати процес загоєння і значно зменшує витрати на госпіталізацію та антибіотикотерапію.

Безпечність та нетоксичність смарт-пов'язок уже офіційно доведено в доклінічних дослідженнях відповідно до міжнародних вимог OECD, проведених Центром превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки ім. Л.І. Медведя МОЗ України.

Коли наука йде в цех: виклики війни та бюрократії

Технологія створення лікувально-діагностичних пов'язок уже успішно пройшла апробацію на базі промислового партнера – фабрики ТОВ «СПРАГА ДІСТРІБ'ЮШН» (виробника функціональних напоїв із комбучі). Науковці разом із бізнесом пройшли складний шлях від лабораторної розробки до запуску пілотної промислової лінії. Результати перевірки технологічного регламенту підтвердили готовність технології до впровадження. Проте шлях інновацій до масового виробництва впирається у юридичні та адміністративні бар'єри.

«На жаль, шлях від лабораторії до промислового цеху займає роки, – каже пані Наталія. – І справа не в технології, а у високовартісних процедурах отримання дозволів та застарілих нормах управління в академічній науці. Бюджетні установи в Україні не можуть продавати патенти, тоді як бізнес може залучати розробки лише за ліцензією. Це не мотивує ані розробників, ані виробників. Потрібні зміни у законодавстві та запровадження преференцій для бізнесу, який випускає наукомістку продукцію, хоча б на період воєнного стану».

Війна додала й суто практичних викликів. Через обмежене фінансування команда не мала можливості залучити професійних технологів, частина співробітників виїхала за кордон. Ті співробітниці, які залишилися, були змушені швидко опановувати нові навички: працювати на виробництві, опрацьовувати технологічну документацію та адаптуватися до умов промислового підприємства.

Сьогодні технологія повністю готова до промислового виробництва гідрогелевих покриттів. Поява таких смарт-пов'язок на українському ринку перев'язувальних матеріалів – питання часу, фінансової підтримки та

регуляторних змін. Успішне завершення доклінічного етапу дає надію, що вже невдовзі ці інноваційні покриття стануть доступними для пацієнтів.

Інтерв'ю провела Світлана ГАЛАТА

([вгору](#))

Додаток 3

18.08.2026

Розумна зброя: вже понад 70 систем з ШІ і комп'ютерним зором уражають ворожі цілі

Штучний інтелект і комп'ютерний зір підвищують ефективність дронів

Впровадження цих технологій докорінно змінює принципи застосування безпілотних систем. Нині алгоритмам делегують важливі бойові завдання: від навігації та ідентифікації об'єктів до автономного ураження цілей. Однак фінальне рішення про вибір цілі та ураження ухвалює людина ([Міністерство оборони України](#)).

Це відбувається приблизно так:

- **Навігація без супутникових систем.** Алгоритми машинного зору аналізують рельєф місцевості та орієнтири під бортом, зіставляючи їх із завантаженими картами. Це забезпечує точне позиціювання без сигналу GPS як вдень, так і вночі.
- **Розпізнавання об'єктів.** Нейромережі аналізують візуальну інформацію, виявляючи техніку та живу силу противника.
- **Ураження цілі.** Завдяки комп'ютерному зору, коли дрон наближається до цілі, він захоплює ціль і продовжує рух до неї автономно. Це дозволяє уражати об'єкти навіть під час втрати зв'язку з оператором через активну роботу ворожих засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ).

Таким чином ШІ бере участь у всьому ланцюгу ураження (або kill chain, послідовність кроків від виявлення цілі до її знищення) – від ідентифікації до ураження і оцінки його ефективності.

Україна масштабує застосування ШІ на полі бою

Для ефективної роботи алгоритмів необхідні масиви верифікованих даних. Вони є, зокрема, в Brave1 Dataroom – захищеному середовищі, де розробники отримують доступ до структурованих наборів даних для валідації, тренування та фантйонінга AI-рішень у військовій сфері. У фокусі цієї платформи – перехоплення повітряних цілей.

Наразі [понад 100 українських компаній отримали доступ до Brave1 Dataroom](#) та використовують платформу для навчання моделей штучного інтелекту на основі реальних даних. У Dataroom представлені датасети з різними типами цілей, зібрані в різних погодних умовах, у різний час доби та з використанням різних сенсорів – зокрема візуальних і тепловізійних. Це

дозволяє тренувати моделі на максимально широкому спектрі реальних сценаріїв.

Крім того, Міноборони України [відкрило доступ українським оборонним компаніям до Avengers Labs](#). Це платформа для тренування ІІІ-моделей для безпілотних систем на основі реальних даних з поля бою.

Вона містить анотований датасет із 5 мільйонів кадрів, зібраних на полі бою.

Більшість цих матеріалів надходить безпосередньо з бойової системи DELTA та постійно доповнюється новими даними. Серед цілей: танки, артилерія, системи ППО, піхота, повітряні об'єкти, зокрема Shahed і розвідувальні безпілотники.

Avengers Labs виявляє 70% ворожої техніки на відеострімах у Vezha, модулі бойової системи DELTA. На те, щоб знайти одну одиницю техніки, [потрібно лише 2,2 секунди](#).

Також у березні [Міноборони запустило Центр штучного інтелекту «A1»](#) для системного впровадження штучного інтелекту в армію та Міністерство. Штучний інтелект аналізуватиме бойові дані, допоможе пришвидшити ланцюг ураження ворога та вдосконалювати бойові технології. Команда центру уже почала стратегічні проекти для побудови AI-driven армії, деякі рішення наразі тестуються підрозділами.

([вгору](#))

Додаток 4

26.08.2026

Horizon Europe: як нова стратегія НААН запускає системну координацію міжнародних грантових проєктів.

Навчально-методичну частину заходу провели запрошені фахівці Національного контактного пункту (НКП) програми — очільниця НКП за напрямом «Культура, креативність та інклюзивне суспільство», доктор економічних наук, професор Наталія Куцмус та експертка із супроводу проєктних заявок Ірина Назарова. У роботі семінару взяли участь Президент НААН, академік Ігор Гриник, віцепрезиденти НААН — академік Микола Патика та член-кореспондент НААН Анатолій Москаленко, керівниця відділу міжнародного співробітництва НААН, доктор економічних наук, професор Оксана Бялковська, академіки-секретарі відділень, співробітники апарату Президії НААН, а також керівники та науковці дослідних установ Академії ([Національна академія аграрних наук України](#)).

Зміна фінансової моделі та суспільна цінність наукових розробок

Під час обговорення перспектив галузі Президент НААН Ігор Гриник наголосив на необхідності більш гнучкого та збалансованого формування ресурсного потенціалу наукових установ. Орієнтуючись на сталу європейську практику, він підкреслив доцільність поступового виходу на модель, де поруч із базовим державним замовленням та цільовими

науковими програмами ключову роль відіграватиме саме залучений міжнародний грантовий ресурс.

Щоб Академія вийшла на цей рівень, за словами очільника НААН, потрібно вирішити два основні завдання. Перше — це мовна підготовка дослідників для вільного та прямого спілкування з європейськими партнерами без посередників. Друге — чітке фокусування наукових тем на подоланні реальних суспільно значущих та економічних проблем.

Як приклад масштабної ініціативи з високим суспільним ефектом, здатної зацікавити європейські фонди, Ігор Гриник запропонував пілотний проєкт із відновлення Поліського регіону. Сьогодні понад мільйон гектарів ґрунтів регіону виснажені або деградовані, зокрема й на території Чорнобильської зони відчуження. Подальший інтенсивний обробіток цих земель є економічно збитковим та шкідливим для довкілля. Натомість науковці НААН пропонують виводити такі масиви з ріллі, перетворювати їх на пасовища та луки. Це дасть змогу не лише відновити здатність ґрунтів накопичувати вуглець, а й створити потужну кормову базу для тваринництва. З огляду на те, що Україні доводиться імпортувати понад половину окремих видів тваринницької продукції, таке рішення має прямий стосунок до національної продовольчої безпеки. При цьому підсумком роботи вчених має стати не просто рекомендація, а підготовка конкретних пропозицій щодо змін до земельного та екологічного законодавства України.

Ще один напрям — подолання залежності від імпорту в насінництві технічних культур і тютюну, де частка іноземної сировини зараз сягає 90%. Розробки вчених-селекціонерів НААН дають змогу забезпечити переробну галузь якісною вітчизняною сировиною.

Ресурсний потенціал програми «Горизонт Європа» для України

Аналітичний огляд участі українських організацій у програмі представила керівниця НКП Наталія Куцмус. Вона нагадала, що загальний бюджет «Горизонт Європа» на 2021–2027 роки становить 93,5 млрд євро, а Україна з червня 2022 року має статус асоційованого члена, що надає вітчизняним організаціям право виступати не лише партнерами, а й координаторами міжнародних проєктів.

За п'ять років реалізації програми укладено понад 18 тисяч грантових угод на загальну суму 48,2 млрд євро із середнім бюджетом одного проєкту у 2,7 млн євро. Українські організації за цей час уже вибороли 86,2 млн євро для 479 проєктів, а рівень успішності українських заявок перебуває в межах 11,3–12,7%, що є високим показником на тлі середньоевропейських 15,3%. Основним майданчиком для аграріїв залишається Кластер 6 «Продовольство, біоекономіка, природні ресурси, сільське господарство і навколишнє середовище» із бюджетом 8,8 млрд євро, хоча чимало конкурсів перетинаються з суміжними кліматичними й енергетичними напрямками.

Логіка формування консорціуму та критерії оцінювання

Під час методичної частини представники НКП деталізували вимоги до створення успішної проєктної заявки. Якісний консорціум має поєднувати

чотири обов'язкові ланки: наукову базу (університети чи НДІ), управлінський компонент (органи влади або державні агентства), практичне впровадження (агробізнес, фермери) та комунікацію (громадські організації та медіа).

Оцінювання проєктних пропозицій здійснюється за 15-бальною шкалою за трьома критеріями (по 5 балів на кожен): наукова досконалість та інноваційність ідеї, рівень реального суспільно-економічного впливу та якість організації робіт разом із системою управління ризиками.

Використання штучного інтелекту під час підготовки заявок

Окремий блок виступу фахівчині НКП Ірини Назарової стосувався етичних норм використання штучного інтелекту в грантрайтингу відповідно до європейських рекомендацій *ERA Living Guidelines*. Вона підкреслила, що інструменти ШІ дозволено застосовувати лише як допоміжний засіб — для мовного редагування англomовного тексту, структурування графіків реалізації чи аналізу умов конкурсу. Натомість завантажувати в онлайн-сервіси непублічні наукові розробки категорично заборонено, а використання згенерованого тексту для написання самої наукової ідеї спричиняє негайне відхилення заявки під час експертизи.

Фінансові процедури та консультаційна підтримка

Наприкінці наради учасники обговорили практичні питання фінансового адміністрування: процедури зарахування валютних грантових коштів, специфіку оподаткування, використання системи фіксованих виплат (Lump Sum) та порядок реєстрації організацій у реєстрах ЄС. Експерти Національного контактного пункту підтвердили готовність надавати науковцям НААН постійний консультаційний супровід — від вибору конкурсів і пошуку європейських партнерів до перевірки готових заявок.

Наступним етапом цієї системної роботи стане аудит проєктних ідей наукових установ НААН та формування пулу перспективних заявок для участі в найближчих конкурсах Кластера 6 на 2027 рік. Президія закликає керівників інститутів переходити від теорії до формування робочих груп та підготовки драфтів проєктів.

Систематизація грантової роботи та посилення міжнародної співпраці дозволять науковим установам НААН не лише залучити додатковий фінансовий ресурс, а й інтегрувати вітчизняні аграрні розробки в єдиний європейський дослідницький простір.

([вгору](#))

Додаток 5

17.08.2026

Затверджено Програму діяльності КМУ на 2026–2027 роки: які зміни плануються у сфері освіти і науки

Підтримка педагогів і науковців

У 2026–2027 роках передбачено підвищення оплати праці педагогів і науковців та розширення можливостей для їхнього професійного розвитку ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Зокрема, планується:

- підвищити на 20% заробітну плату педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- підвищити оплату праці науковців — до 50% за результатами державної атестації;
- забезпечити виплату державних стипендій 2 650 науковим і науково-педагогічним працівникам у межах Національної системи дослідників;
- забезпечити підвищення кваліфікації 100 тисяч педагогів за принципом «гроші ходять за вчителем»;
- подати до Верховної Ради України законопроект щодо перегляду системи формування та збільшення заробітних плат педагогічних працівників.

<...>

Наука, інновації та європейська інтеграція

У 2026–2027 роках передбачено посилення результативного та конкурсного фінансування науки, розвиток інноваційної інфраструктури та подальшу інтеграцію України до Європейського освітнього і дослідницького просторів.

Зокрема, планується:

- збільшити до 30% частку базового фінансування наукових установ, що розподіляється за формулою з урахуванням результатів державної атестації;
- удвічі збільшити кількість наукових проєктів за державним замовленням для потреб національної безпеки й оборони, відновлення України та трансформації економіки;
- збільшити до 15% частку витрат підприємницького сектору на дослідження і розробки;
- розвивати наукові парки та трансфер технологій;
- запроваджувати ключові показники ефективності для керівників наукових установ;
- продовжити інтеграцію України до Європейського дослідницького простору;
- забезпечити виконання умов асоційованої участі України у програмі «Еразмус+» та на 50% збільшити кількість заявок українських учасників у межах відкритих конкурсів програми «Горизонт Європа».

([вгору](#))

24.08.2026

Національна система дослідників: декілька кроків для завершення верифікації, – МОН

[\(Урядовий портал\).](#)

З метою успішного завершення етапу верифікації та формування рейтингових списків у Національній системі дослідників України керівникам міжнародних проєктів необхідно надати окремі підтверджувальні матеріали.

Зокрема, це стосується таких програм і показників:

- **Програма НАТО «Наука заради миру та безпеки» (показники 30, 32):** перша сторінка заявки (Project Application) та лист-підтвердження від групи підтримки НАТО. У разі перемоги — лист офісу програми НАТО.
- **Рамкова програма «Горизонт Європа» (показники 30, 32):** перша сторінка заявки (Application Form), сторінки з розділом про роль дослідника (Role of researcher), остання сторінка з електронною квитанцією (eReceipt), а також підтвердження отримання фінансування (посилання на CORDIS або сторінки Grant Agreement).
- **Програма Erasmus+ (показник 33):** перша сторінка заявки (Application Form), сторінки розділу 2.1.3 зі списком команди, остання сторінка заявки з електронною квитанцією (eReceipt) та підтвердження отримання фінансування (сторінки Grant Agreement або посилання на портал).

Вимоги до оформлення та терміни

Усі документи за кожним проєктом необхідно сформувати в єдиний PDF-файл та прикріпити до відповідної картки проєкту в системі URIS.

20 серпня детальну інформацію було надіслано на електронні адреси, вказані в їхніх кабінетах дослідників, а також розміщено безпосередньо у самих кабінетах.

Матеріали необхідно надати до 30 серпня 2026 року. Якщо документи не будуть завантажені у визначений термін, відповідні показники не зможуть бути враховані під час обчислення рейтингу дослідника.

[\(вгору\)](#)

14.08.2026

МОН відкриває інтерактивний дашборд «PhD-дослідницькі проєкти»

Дашборд містить інформацію про 78 PhD-дослідницьких проєктів, відібраних серед 137 поданих заявок. Проєкти виконуватимуться у 34 закладах вищої освіти та наукових установах. Сукупний орієнтовний обсяг

фінансування, зазначений у заявках, становить майже 130 млн гривень ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Важливим задумом цього експериментального проєкту уряду було створення максимально сприятливих умов для того, щоб молодь обирала наукову кар'єру як основну професійну траєкторію та свідомо продовжувала її в аспірантурі після завершення магістратури. Медіанний вік потенційних здобувачів проєктної аспірантури становить 23 роки. Це підтверджує логіку експерименту та свідчить про те, що талановита молодь обирає наукову кар'єру вже на початку професійного шляху, зокрема в одній із найскладніших і найбільш кадрово дефіцитних галузей науки.

Проєкти виконуватимуться установами Києва та 12 областей України. Найбільше підтриманих досліджень припадає на місто Київ (41 проєкт), Львівську область (11 проєктів) та Харківську область (5 проєктів). Водночас карта дає змогу оцінити представленість наукових команд з різних регіонів і територіальну концентрацію державної підтримки.

Найбільше проєктів підтримано за спеціальностями «Хімія» — 19, «Біологія та біохімія» — 18 і «Математика» — 11. Серед пріоритетних напрямів найбільше представлені нові речовини і матеріали, науки про життя та фундаментальні наукові дослідження.

Дашборд стане корисним для молодих дослідників, які зможуть ознайомитися з актуальними напрямками досліджень, науковими командами та установами; закладам вищої освіти і науковим установам він допоможе аналізувати тематичну й регіональну структуру підтриманих проєктів; експертам і громадськості — отримувати відкриту інформацію про розподіл державної підтримки та пріоритети розвитку української науки.

Проєктна аспірантура передбачає, що здобувач не лише навчається за освітньо-науковою програмою, а від початку працює у складі дослідницької команди над конкретним науковим завданням. Проєкти можуть тривати до 48 місяців і охоплюють машинне навчання, Data Science, нові матеріали, біотехнології, регенеративну медицину, екологічну безпеку, критичні мінерали, технології для оборони та відновлення України.

([вгору](#))

Додаток 8

10.08.2026

МОН оновлює перелік експертів для проведення наукової та науково-технічної експертизи

Найбільше проєктів подано за інженерно-технологічним, суспільним та природничо-математичним напрямками ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Наступним етапом конкурсного відбору стане наукова та наукова технічна експертиза поданих проєктів. Для її проведення МОН паралельно [оновлює перелік залучених експертів](#).

Відповідно до [наказу МОН № 1347](#), наразі триває конкурсний відбір нових кандидатів в експерти та оцінювання роботи чинної експертної бази. Окрему увагу приділено науковому напрямку «Безпековий» — до експертизи проєктів і матеріалів з обмеженим доступом залучатимуть фахівців, які мають чинний допуск до державної таємниці за формою 2.

Оновлення переліку експертів відбуватиметься у два етапи. До 13 вересня 2026 року МОН спільно з Державною науково-технічною бібліотекою України проаналізує роботу чинних експертів і прийматиме анкети від нових кандидатів. За результатами аналізу робоча група сформує пропозиції щодо подальшої участі чинних експертів у роботі.

До 12 жовтня 2026 року за результатами конкурсного відбору нових кандидатів та оцінювання чинної експертної бази буде сформовано оновлений перелік експертів за відповідними науковими напрямами.

Взяти участь у відборі можуть наукові працівники та вчені — громадяни України. Для участі необхідно авторизуватися в системі NAUKA, перейти до анкети кандидата в експерти, заповнити її та подати відповідальній особі МОН. Детальна інструкція доступна на [порталі NAUKA](#). З 2025 року кожна завершена експертиза в системі МОН оплачується відповідно до [чинного законодавства](#).

([вгору](#))

Додаток 9

20.08.2026

МОН оголошує конкурс стипендій імені Героїв Небесної Сотні

21 серпня Міністерство освіти і науки України [розпочинає конкурс](#) на здобуття державних іменних стипендій для молодих учених, заснованих для вшанування подвигу Героїв України – Героїв Небесної Сотні та увічнення подій Революції гідності. Подати документи можна до 21 вересня 2026 року ([Міністерство освіти і науки України](#)).

За результатами конкурсу буде призначено 25 державних стипендій строком на один рік. Розмір кожної становить два прожиткові мінімуми для працездатних осіб, установлені на початок року. Виплата стипендій розпочнеться з 1 січня 2027 року.

Конкурс проводиться в п'яти номінаціях. У кожній буде призначено по п'ять стипендій:

- імені Дмитра Максимова;
- імені Назарія Войтовича;
- імені Романа Гурика;
- імені Устима Голоднюка;
- імені Юрія Поправки.

Претендувати на стипендію можуть молоді вчені віком до 35 років включно, які мають вищу освіту не нижче магістерського рівня, а також особи віком до 40 років включно, які мають науковий ступінь доктора наук.

Обов'язковою умовою участі є наявність вагомих наукових результатів за напрямом, у якому працює або навчається претендент. Зокрема, враховуються наукові статті, монографії, доповіді, охоронні документи на об'єкти інтелектуальної власності, науково-методичні документи та інші результати наукової діяльності. Окреме значення під час визначення стипендіатів має активна громадянська позиція щодо захисту демократичних цінностей, прав і свобод людини, національних інтересів України та її європейського вибору.

Документи для участі подаються в електронному форматі через Національну електронну науково-інформаційну систему URIS. Прийом заявок триватиме до 21 вересня 2026 року.

За результатами конкурсного добору переможців мають визначити до 30 жовтня 2026 року, а призначення державних іменних стипендій відбудеться до 20 листопада 2026 року.

Довідково

Державні іменні стипендії найкращим молодим ученим засновано для увічнення подій Революції гідності та вшанування подвигу Героїв України — Героїв Небесної Сотні. Стипендії щороку призначають до Дня Гідності та Свободи.

(вгору)

Додаток 10

31.08.2026

Павлів І.

Моршинська громада розробляє Стратегію розвитку до 2034 року у партнерстві з науковцями НАН України

Підписи під документом поставили Моршинський міський голова **Руслан Ільницький** та директор Інституту **Тарас Васильців**, повідомляє Моршинська міська рада (Район.ін.юа).

Співробітництво з науковцями та аналітиками Інституту спрямоване на науково-методичне й експертне забезпечення соціально-економічного розвитку громади. Завдяки залученню фахівців вдасться комплексно оцінити наявний потенціал Моршинщини, визначити її сильні сторони, виклики та пріоритети на найближчі роки.

Ключові напрями співпраці охоплюють:

- **Стратегічне планування:** розробку Стратегії розвитку Моршинської міської територіальної громади до 2034 року;
- **Економіку та інвестиції:** посилення спроможності громади до залучення інвестиційних ресурсів і грантів;
- **Просторовий розвиток:** планування відновлення, розбудови інфраструктури та сталого зростання;
- **Управління:** вдосконалення системи місцевого самоврядування та реалізацію перспективних проєктів.

Розробка документу передбачає відкритий діалог із жителями громади. До створення спільної візії майбутнього Моршинської громади залучать активних мешканців, представників локального бізнесу, волонтерів та громадські організації. Попереду – серія аналітичних досліджень, публічних обговорень і визначення чітких кроків розвитку.

Як зазначають у міській раді, започатковане партнерство стане міцним фундаментом для підвищення якості життя мешканців, зміцнення спроможності та сталого економічного зростання усієї громади.

([вгору](#))

Додаток 11

26.08.2026

Україна в Рамковій програмі «Горизонт Європа»: досягнуті результати, системні виклики та шляхи їх подолання – відбувся підсумковий захід «Офісу Горизонт Європа в Україні» НФДУ

Подію відкрив заступник Міністра освіти і науки України **Денис Курбатов**. У своїй промові він відзначив роботу «Офісу Горизонт Європа в Україні» та підкреслив велику відповідальність як його працівників, так і держави в цілому і Міністерства освіти і науки зокрема, у досягненні результатів ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

«Уже зараз точно можна сказати, що проєкт вдався і є успішним – є результат у цифрах... Маємо плюс 270% заявок і плюс 270% проєктів, плюс 155% фінансування, плюс 180% українських організацій-учасниць Програми «Горизонт Європа», порівнюючи дані кінця 2023 року, коли ми створювали Офіс разом із Європейською комісією, і станом на зараз», – зазначив Денис Курбатов.

Також учасників привітала голова Національного фонду досліджень України **Оксана Кісь**. У своїй промові вона відзначила успішну роботу «Офісу Горизонт Європа в Україні» і наголосила, що Національний фонд досліджень України разом з Офісом працює в одному напрямі, поділяючи цінності й розвиваючи академічну і грантову культуру, розвиваючи потенціал України у науці, інтелектуальний і творчий потенціали, які необхідно реалізувати на теренах Європейського Союзу.

Серед тих, хто доєднався до події, щоб підсумувати діяльність відділу «Офіс Горизонт Європа в Україні», був **Фредерік Сондергаард**, спеціаліст із питань політики відділу міжнародного співробітництва – Україна, Туреччина Генерального директорату з досліджень та інновацій Європейської комісії. Він підкреслив значні досягнення результатів працівниками Офісу та інформував, що завдяки успішній діяльності та значенню, яке він відіграв у помітному збільшенні присутності України у «Горизонті Європа» та на європейській науково-дослідницькій арені, роботу Офісу не припинено, а продовжено і буде профінансовано Європейською комісією в рамках «Горизонту Європа» у розмірі 1,5 млн євро на наступний термін у 3 роки.

Захід складався з трьох панельних дискусій, на яких учасники обговорили важливі для України питання. Спікерами першої панельної дискусії, присвяченої ролі Програми «Горизонт Європа» у відновленні України та інтеграції до ЄДП, стали голова Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій **Олександра Антонюк**, проректорка з науково-педагогічної роботи з питань гуманітарного розвитку та молодіжної політики КПІ ім. Ігоря Сікорського **Людмила Ганущак-Єфіменко**, генеральний директор директорату розвитку науки МОН **Григорій Мозолевич** та виконавча директорка Національного фонду досліджень України **Ольга Полоцька**. Модерував панель начальник відділу «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ **Ігор Таранов**.

Учасники говорили про грантове фінансування науки в Україні, участь вітчизняних установ у проєктах Програми «Горизонт Європа», значення участі для відбудови науково-інноваційного потенціалу України та її інтеграції до ЄДП, узгодження національного наукового законодавства із нормами та стандартами Європейського Союзу, визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень відповідно до ключових цілей ЄС. Окремим питанням розглянули діяльність «Офісу Горизонт Європа в Україні», що є проєктом ЄК, який з 2023 року функціонує на базі НФДУ, у контексті прискорення інтеграції України до ЄДП.

У розрізі панельної дискусії, присвяченої Україні у Програмі «Горизонт Європа», спікери говорили про шлях вітчизняних організацій від перших результатів до їх конкурентної участі, ділилися думками щодо ролі організацій різного типу у міжнародних консорціумах, власним практичним досвідом, окремими кейсами щодо труднощів і перешкод, з якими стикнулися, і як їх подолати, давали поради майбутнім аплікантам. Окремо говорили про системну й конкурентну участь України у Програмі та яку роль у цьому відіграв «Офіс Горизонт Європа в Україні».

Учасники дискусії – представники різних типів організацій, що є успішними у реалізації проєктів Програми: **Анастасія Бабінцева**, професорка кафедри педіатрії, неонатології та перинатальної медицини Буковинського державного медичного університету, **Іван Кульчицький**, президент ГО «Агенція європейських інновацій», представник України до Програмного комітету «Цифровізація, промисловість і космос», **Світлана Степаненко**, менеджерка з розвитку міжнародних проєктів та партнерств компанії YouControl та **Ігор Таранов**, начальник відділу «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ. Модерувала спеціалістка з комунікацій відділу «Офіс Горизонт Європа в Україні» **Юлія Кошик**.

Панельна дискусія, присвячена Україні в ЄДП та представництву інтересів на міжнародному рівні, яку модерувала заступниця начальника відділу «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ **Наталія Діденко**, була найбільш насиченою обговореннями. Учасники дискутували щодо пріоритетних кроків, які Україна має зробити найближчим часом для посилення своєї присутності та впливу в ЄДП та глибшої інтеграції до

європейських інноваційних екосистем, можливостей для представлення і відстоювання своїх наукових й інноваційних інтересів на міжнародному рівні.

Спікери: проректорка з наукової роботи та міжнародного співробітництва ХНЕУ ім. Семе́на Кузне́ця, що є НКП «Горизонту Європа» за напрямом «Європейський інститут інновацій і технологій» (ХНАДУ), **Віталі́на Бабе́нко**, генеральна директорка директорату інновацій та зв'язків науки з реальним сектором економіки МОН, представниця України до Програмного комітету «Європейська інноваційна рада та європейські інноваційні екосистеми» **Оксана Бережна**, контактна особа проєкту HEOinUA, директор «GUARD – Global promotion of UA R&D: Liaison office in Brussels for UA R&D community» **Михайло Гребенюк**, експерт з політичних питань у галузі науки та інновацій Делегації ЄС в Україні **Єгор Пивоваров**, співзасновниця ініціативи «Українська наукова діаспора», професорка ХНЕУ ім. Вадима Гетьмана, гостьова дослідниця Краківського економічного університету, запрошена дослідниця Portulans Institute та MIT **Євге́нія Поліщу́к**, доцентка кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі, що є НКП «Горизонту Європа» за напрямом «Нова європейська ініціатива Баугауз», **Оле́ся Скле́ренко** та деканка економічного факультету ЦНТУ і представниця України до Програмного комітету «Розширення участі та зміцнення Європейського дослідницького простору»; **Ната́лія Шалі́мова**, представниця України до Програмного комітету «Розширення участі та зміцнення Європейського дослідницького простору», деканка економічного факультету Центральноукраїнського національного технічного університету.

Підсумки заходу, а також діяльності «Офісу Горизонт Європа в Україні» як проєкту Програми «Горизонт Європа», який успішно реалізували на базі Національного фонду досліджень України, підбила його виконавча директорка **Ольга Полоцька**. Тож ми не зупиняємось на досягнутих результатах і продовжуємо працювати на користь України та її дослідницького й інноваційного потенціалу!

([вгору](#))

Додаток 12

04.08.2026

В Ізмаїлі обговорили участь України у морських ініціативах ЄС

Під час організації заходу Міністерство освіти і науки України виступило Національним координатором Спільного морського порядку денного ЄС для Чорного моря. Захід провів Національний хаб підтримки Спільного морського порядку денного ЄС в Україні на базі Ізмаїльського державного гуманітарного університету ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Під час заходу МОН представило результати координації участі України у реалізації Спільного морського порядку денного. Серед ключових досягнень — визначення українських пріоритетів у сфері морської політики, розвиток міжнародної співпраці щодо дослідження екологічних наслідків війни для Чорного моря, підтримка розвитку зелених портів, інноваційної транспортної інфраструктури та розширення можливостей для фінансування міжнародних проєктів.

Окрему увагу надали практичним результатам міжнародної співпраці. Зокрема, проведено міжнародний круглий стіл щодо впливу війни на екологічний стан Чорного моря, посилено взаємодію з партнерами Балтійського регіону з питань розмінування, розпочато реалізацію трьох нових проєктів спільно з чорноморськими країнами, а також подано п'ять спільних міжнародних проєктів на конкурс із партнерства зі сталої блакитної економіки.

Під час заходу також представили нові можливості, які відкривають для України Європейський океанічний пакт і нову стратегію Європейського Союзу для Чорноморського регіону. Йшлося про розширення участі українських науковців і закладів вищої освіти в міжнародних дослідницьких консорціумах, залучення грантового фінансування та розвиток партнерств у сфері морських досліджень і інновацій.

У межах заходу учасники також обговорили розвиток транскордонної співпраці в Чорноморському та Дунайському регіонах, представили успішні практики реалізації міжнародних проєктів та ознайомилися з діяльністю Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія».

Захід став майданчиком для визначення конкретних напрямів подальшої співпраці між органами державної влади, науковими установами, закладами освіти та міжнародними партнерами у межах Спільного морського порядку денного ЄС для Чорного моря.

[\(вгору\)](#)

Додаток 13

11.08.2026

ЕТАГ відкриває прийом заявок на гранти для підтримки міжнародної співпраці та інтеграції України до Європейського дослідницького простору

[\(Національний фонд досліджень України\).](#)

Мета грантової програми

Грантова програма має на меті:

- сприяти розвитку міжнародних дослідницьких партнерств та довгострокової естонсько-української співпраці;

- підтримувати підготовку проєктних заявок на конкурси Програми «Горизонт Європа» та заохочувати до спільної участі у відповідних конкурсах;
- посилювати спроможність українських закладів вищої освіти та наукових установ у сфері управління дослідженнями та підготовки грантових заявок.

На що можна використати грант?

Гранти надаються для:

1. **Участі в очних заходах із пошуку партнерів за Програмою «Горизонт Європа»**, які проводяться у державах – членах Програми та асоційованих до неї країнах.
2. **Короткострокових візитів до Естонії** з метою розробки спільної проєктної заявки та/або участі в міжнародному науковому заході, що проводиться в Естонії.

Короткострокові візити повинні:

- передбачати участь щонайменше однієї приймаючої естонської організації;
- включати порядок денний або робочий план;
- передбачати наявність листа-запрошення від приймаючої естонської організації.

Хто може подати заявку?

Заявки мають подавати **українські заклади вищої освіти та наукові установи** будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, які зареєстровані та здійснюють свою діяльність в Україні відповідно до національного законодавства.

Участь у програмі можуть брати:

- українські наукові працівники;
- працівники, залучені до підготовки проєктних заявок та реалізації відповідних проєктів в українських закладах вищої освіти або наукових установах.

Для участі у грантовій програмі представники обох категорій повинні бути працевлаштовані в українській установі, яка подала заявку, а також відповідати одній із таких вимог:

- бути громадянином України, який постійно проживає в Україні; або
- бути особою без громадянства чи громадянином іншої держави, крім України, який на законних підставах постійно проживає в Україні.

Заявником та отримувачем гранту є українська установа, яка подала заявку. З адміністративних причин ЕТАГ може відшкодовувати затверджені прийнятні витрати безпосередньо індивідуальному учаснику, зазначеному в заявці.

Розмір гранту та прийнятні витрати

Максимальний розмір гранту – **1 500 євро** на одного учасника.

Грант надається у формі відшкодування фактично понесених отримувачем та документально підтверджених прийнятних витрат.

До прийнятних витрат належать:

- авіаквитки (економ клас);
- залізничні та автобусні квитки (другий клас);
- місцевий транспорт;
- проживання;
- візові витрати (за потреби);
- туристичне страхування;
- реєстраційний або організаційний внесок за участь у заході (за потреби);
- добові – до **75 євро на день**.

Витрати, заявлені в межах цієї грантової програми, не можуть бути відшкодовані або профінансовані з інших джерел фінансування.

Витрати, які вже були відшкодовані або профінансовані з інших джерел, не підлягають відшкодуванню в межах цієї грантової програми.

Порядок подання заявки

Заявки розглядатимуться у порядку їх надходження до завершення періоду прийнятності або до вичерпання доступного фінансування.

Заявки подаються англійською мовою через [аплікаційну форму](#) та надсилаються електронною поштою на адресу etags@etags.ee.

Заявка має бути:

- підписана в електронній формі керівником установи або іншим уповноваженим представником установи-заявника;
- засвідчена кваліфікованим електронним підписом (QES), визнаним у країні заявника.

Грант може бути використаний лише для участі у прийнятних заходах, які відбудуться до **15 жовтня 2027 року**.

Оцінювання заявок та рішення про фінансування

Заявки оцінюватимуться за наступними критеріями:

- професійна релевантність та очікуваний вплив запропонованої участі або візиту;
- мотивація заявника;
- якість та здійсненність запланованих заходів;
- внесок запропонованої діяльності в інтеграцію українських дослідників та установ до Європейського дослідницького простору (ERA) та Програми «Горизонт Європа».

Заявники будуть поінформовані про рішення щодо фінансування протягом **30 календарних днів** з дати подання заявки.

Для участі в одному заході або здійснення одного короткострокового візиту може бути надано до **п'яти грантів**, при цьому **одна установа-заявник може отримати не більше одного гранту** на одну й ту саму діяльність. Водночас одна й та сама установа може подавати заявки на участь в інших заходах або майбутні візити за умови, що в них братимуть участь інші працівники установи.

Кожен індивідуальний учасник може отримати підтримку лише один раз для участі у заході з пошуку партнерів за Програмою «Горизонт Європа» та один раз для короткострокового візиту до Естонії. ETAG може у виняткових, належним чином обґрунтованих випадках відступити від цих обмежень за умови наявності відповідного фінансування.

Аплікаційні документи

- **Умови грантової програми**
- **Application Form** – аплікаційна форма;
- **Travel Claim Form** – форма для відшкодування витрат на відрядження;
- **Feedback Form** – форма зворотного зв'язку.

Офіційне оголошення на вебсайті ETAG: [ETAG launches a Travel and Collaboration Grant Scheme to Support Ukraine's integration into the ERA](#) – [ETAG](#)

Грантова програма реалізується в межах умов, затверджених Правлінням Естонської дослідницької ради (ETAG).

*Фінансування грантової програми здійснюється в межах проєкту «Естонська підтримка інтеграції України до Європейського дослідницького простору ([ESTERA-UA](#))», за фінансової підтримки **ESTDEV – Естонського центру міжнародного розвитку.***

([вгору](#))

Додаток 14

06.08.2026

Відкрито набір на онлайн-менторську програму для українських учасників Програми «Горизонт Європа»

На відміну від традиційних навчальних курсів, програма базується на **менторській підтримці та взаємному навчанні**. Кожна сесія буде присвячена визначеній тематичній сфері, а її зміст формуватиметься відповідно до професійних потреб учасників, їхніх запитань і практичних викликів. Ментори, які мають практичний досвід реалізації проєктів Програми «Горизонт Європа», ділитимуться власними напрацюваннями, модеруватимуть обговорення та заохочуватимуть учасників до обміну практичним досвідом. Формат сесій передбачає надання учасникам практичних рекомендацій, обговорення та аналіз реального досвіду, а також спільний пошук рішень, а не вичерпний виклад заздалегідь визначених тем ([Національний фонд досліджень України](#)).

Мета програми – посилити спроможність українських учасників успішно реалізовувати проєкти Програми «Горизонт Європа» шляхом розвитку практичних навичок управління проєктами, ефективної співпраці в міжнародних консорціумах, а також удосконалення компетентностей у сфері фінансового менеджменту, звітності, комунікації, забезпечення впливу та інших ключових аспектів реалізації проєктів.

До участі запрошуюються:

- працівники закладів вищої освіти та наукових установ України;
- фахівці, які займаються підготовкою проєктних заявок та/або реалізацією проєктів Програми «Горизонт Європа».

До участі допускаються працівники українських закладів вищої освіти та наукових установ незалежно від форми власності, за умови, що такі установи зареєстровані та здійснюють діяльність відповідно до законодавства України.

Орієнтовна тематика менторських сесій

Менторська програма складатиметься із **шести онлайн-сесій**, які проходитимуть протягом **жовтня–грудня 2026 року**. Програму розроблено як гнучкий навчальний курс, тому її тематика та акценти можуть бути уточнені з урахуванням досвіду й потреб відібраних учасників.

Програма охоплюватиме, зокрема, такі питання:

- практичні аспекти управління проєктами Програми «Горизонт Європа»: ролі, очікування та належні практики;
- планування робіт, підготовка результатів, звітність та управління ризиками;
- бюджетування, категорії витрат і фінансове управління;
- практичне впровадження пріоритетів Програми «Горизонт Європа»: дослідницька етика, відкрита наука, гендерна рівність та інклюзивність, комунікація та забезпечення впливу;
- співпраця в міжнародних консорціумах, вирішення конфліктів і міжкультурна взаємодія;
- обговорення практичних викликів та тем, запропонованих учасниками.

Формат програми та терміни проведення

- **Прийом заявок:** 6 серпня – 6 вересня 2026 року
- **Відбір учасників:** вересень 2026 року
- **Оголошення результатів:** до 25 вересня 2026 року
- **Менторські сесії:** шість інтерактивних онлайн-сесій (тривалістю близько 1,5 години кожна), які проходитимуть раз на два тижні протягом жовтня – грудня 2026 року
- **Групи:** заняття відбуватимуться у двох паралельних онлайн-групах чисельністю до 20 учасників кожна

Критерії прийнятності

Для участі у програмі кандидати повинні:

- відповідати одній із таких вимог: а) бути громадянином України, який постійно проживає в Україні; або б) бути особою без громадянства чи громадянином іншої держави, крім України, який на законних підставах постійно проживає в Україні;
- бути працевлаштованими в українському закладі вищої освіти або науковій установі;

- мати досвід підготовки та подання проєктних заявок на конкурси Програми «Горизонт Європа» або досвід реалізації проєктів Програми «Горизонт Європа»;
- виконувати наукову, управлінську або адміністративну роль у процесі підготовки заявок та/або реалізації проєктів Програми «Горизонт Європа»;
- володіти англійською мовою на рівні, достатньому для активної участі у програмі;
- бути готовими взяти участь щонайменше у п'яти із шести менторських сесій.

Критерії відбору

Подані заявки оцінюватимуться за такими критеріями:

- відповідність потреб заявника цілям менторської програми;
- мотивація та очікуваний вплив від участі у програмі;
- готовність до активної участі протягом усього періоду реалізації програми;
- забезпечення збалансованого представництва установ, регіонів України, гендерного балансу, наукових галузей, ролей у проєктах та професійних профілів учасників.

Як подати заявку?

Для участі у програмі необхідно заповнити онлайн-форму заявки до **23:59 ЕЕТ 6 вересня 2026 року**. Форма заявки доступна [за посиланням](#).

Просимо перед поданням заявки уважно ознайомитися з умовами програми [за посиланням](#).

Звертаємо увагу, що подання реєстраційної форми **не гарантує автоматичного зарахування до менторської програми**. Після завершення процедури відбору всі заявники будуть індивідуально поінформовані про результати.

Відібрані учасники отримають підтвердження участі до **25 вересня 2026 року**.

Контактна особа: Katrin Piller, Estonian Research Council: katrin.piller@etag.ee

*Персональні дані, подані через реєстраційну форму, оброблятимуться відповідно до **Загального регламенту про захист даних (ЄС) 2016/679** та Політики ETAG щодо обробки персональних даних.*

*Програму реалізовано за підтримки **ESTDEV – Естонського центру міжнародного розвитку в межах проєкту [Estonia's Support for Integrating Ukraine into the European Research Area](#) (Підтримка Естонією інтеграції України до Європейського дослідницького простору) (16.02.2026-30.11.2027).***

([вгору](#))

20.08.2026**Україна та Індонезія розпочинають спільні дослідження Антарктики й тропіків**

«Для української науки це партнерство відкриває нові можливості для досліджень у різних частинах планети та обміну науковою експертизою. Україна має багаторічний досвід роботи в Антарктиці, власну станцію та науково-дослідний криголам, а Індонезія має потужну дослідницьку базу в тропічних широтах. Об'єднання цих можливостей дає змогу нашим ученим працювати над спільними глобальними викликами — від зміни клімату до дослідження біорізноманіття та екстремальних екосистем», — зазначив заступник міністра освіти і науки України **Денис Курбатов** ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Співпраця охоплюватиме дослідження глобальних взаємозв'язків між атмосферою Антарктики, Південним океаном, тропіками та зміною клімату Землі. Також учені вивчатимуть геологічну будову регіонів з активною тектонікою, біорізноманіття та адаптацію організмів до екстремальних умов довкілля, космічну погоду.

Окремим напрямом стане біопроспектинг — пошук і дослідження біологічно активних речовин та перспективних для біотехнологій генів у організмів, пристосованих до екстремальних умов.

Для Індонезії, яка у 2025 році задекларувала намір приєднатися до Договору про Антарктику, співпраця створює можливості для проведення досліджень у регіоні. Зокрема, індонезійські вчені зможуть долучитися до спільних польових робіт на українській антарктичній станції «Академік Вернадський» та науково-дослідному криголамі «Ноосфера».

Для України партнерство відкриває доступ до наукової інфраструктури та експертизи BRIN для проведення досліджень у тропічних регіонах. Це дасть змогу українським ученим порівнювати процеси, що відбуваються в полярних та екваторіальних екосистемах, а також досліджувати їхні глобальні взаємозв'язки.

Перші спільні антарктичні дослідження розпочнуться вже у грудні 2026 року. Індонезійські вчені працюватимуть на станції «Академік Вернадський» та криголамі «Ноосфера».

[\(вгору\)](#)**28.08.2026****Україна і Польща відкрили на горі Піп Іван Міжнародний центр колективного користування науковим обладнанням**

Центр розмістили у відбудованій обсерваторії 1938 року, яку знають як «Білий слон». Об'єкт розташований на висоті 2028 метрів, на третій за висотою вершині Українських Карпат ([Міністерство освіти і науки України](#)).

У куполі обсерваторії встановили телескоп для астрономічних спостережень. Наступний етап — встановлення роботизованого комплексу, який дасть змогу керувати телескопом дистанційно.

Обладнання працюватиме за принципом колективного користування. Його спільно використовуватимуть Карпатський національний університет імені Василя Стефаника та польські університети-партнери, а подати заявку на проведення досліджень зможе будь-яка наукова команда — на договірних умовах.

Астрономія — не єдиний напрям роботи центру. Розташування на високогір'ї дозволяє проводити тут метеорологічні спостереження, а також дослідження екосистем, флори, клімату та екології Чорногірського масиву. Частину приміщень обсерваторії займає найвища в Україні високогірна рятувальна станція ДСНС.

«Обсерваторію на Піп Івані збудували у 1938 році, і вона пропрацювала лише рік. Після Другої світової війни радянська влада вирішила її не відновлювати — з будівлі вивезли все, навіть мідний дах, і десятиліттями на вершині стояла руїна. Сьогодні українці й поляки відновили її разом, і тут знову працює наукове обладнання, відкрите для дослідників з різних країн. За цим проєктом — понад десять років спільної роботи України і Польщі», — зазначив Андрій Бутенко.

Підписана декларація передбачає розвиток Карпатського макрорегіону як відкритого простору для науки, вищої освіти та інновацій. Сторони домовилися розвивати співпрацю у сфері STEM-освіти, спільні дослідницькі проєкти та дослідницьку інфраструктуру, а також підтримувати Collegium Carpathicum — міжнародну університетську мережу, що об'єднує заклади України, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та Чехії. Окремий напрям — програми академічної мобільності й підтримка молодих дослідників і дослідниць.

«Відбудова України — це не лише відновлення інфраструктури, а й інвестиція в людський капітал: освіту, науку та інновації. Немає сильної держави без міцних осередків освіти й науки. Відкриття цього центру важливе для науки і водночас символічне для польсько-української співпраці», — наголосив Марцін Куласек.

На відкритті центру були присутні студенти — стипендіати Фонду Президента України з підтримки освіти, науки та спорту. Обсерваторія відкрита для студентських досліджень і практик за напрямками астрономії, метеорології, біології, географії та екології.

Довідково

Обсерваторію на горі Піп Іван будували у 1936–1938 роках, ввели в експлуатацію 29 липня 1938 року. Астрономічний відділ був філією астрономічної обсерваторії Варшавського університету, метеорологічний

підпорядковувався Національному інституту метеорології у Варшаві. Будівля має п'ять поверхів і 43 приміщення, товщина стін — 1,5 метра.

Обсерваторія пропрацювала близько року. У вересні 1939 року, після початку Другої світової війни, персонал залишив об'єкт. Наступні десятиліття будівля стояла зруйнованою.

Сучасну концепцію відбудови розробили Карпатський (Прикарпатський) національний університет імені Василя Стефаника та Варшавський університет. Роботи розпочалися у 2012 році: 4 вересня на вершину підняли перший будівельний вантаж. З 2017 року в приміщенні обсерваторії постійно працює пошуково-рятувальний пост ДСНС.

([вгору](#))

Додаток 17

04.08.2026

Борисіхіна К.

Нова загроза від кліщів. У США поширюється рідкісний вірус Бурбон

Перший випадок у регіоні виявили дослідники з Університету Стоуні-Брук на Лонг-Айленді. У межах наукової роботи вони проаналізували зразки крові 107 пацієнтів, які скаржилися на лихоманку та мали підозру на кліщові інфекції. У двох обстежених виявили нейтралізуючі антитіла до вірусу Бурбон, що свідчило про попередній контакт імунної системи з цим мікроорганізмом. В одного з пацієнтів спостерігалось різке восьмикратне зростання титру антитіл протягом місяця — це вказувало на гостру активну фазу інфекції. Людина мала важкий перебіг хвороби та була госпіталізована ([nv.ua](#)).

Провідний автор дослідження та професор Медичної школи Ренесанс Луїс Маркос зазначив, що симптоми вірусу Бурбон надзвичайно схожі на хворобу Лайма. Пацієнти зазвичай скаржаться на сильну втому, біль у тілі, виснажливий головний біль та озноб. Через це госпіталізованому пацієнту спочатку призначили курс антибіотиків, і лише після відсутності покращення лікарі провели поглиблену діагностику, яка й допомогла встановити правильний діагноз.

Уперше вірус Бурбон (*Thogotovirus bourbonense*) виявили у 2014 році в окрузі Бурбон, штат Канзас. Першою жертвою став раніше здоровий 50-річний фермер, який заразився під час роботи на свіжому повітрі. Чоловік помер лише через два тижні після появи нудоти, слабкості та діареї. Відтоді вірус знаходили в різних регіонах Середнього Заходу, Східного узбережжя та Півдня США.

Основним переносником вірусу є кліщ виду *Amblyomma americanum*. Науковці пояснюють, що висока щільність популяції цих кліщів у північно-східних штатах створює сприятливі умови для поширення інфекції. Крім того, ареал проживання цих комах постійно розширюється через потепління

клімату, м'якші зими та зростання чисельності білохвостих оленей, якими вони харчуються.

Ситуація викликає особливе занепокоєння через те, що на сьогодні не існує ні затверджених тестів для швидкої діагностики вірусу Бурбон, ні специфічного лікування чи вакцини. Науковці, які [опублікували](#) результати роботи в *American Journal of Tropical Medicine and Hygiene*, закликають розширити системи вірусного нагляду та якнайшвидше розробити ефективні методи клінічного тестування.

Правова інформація. Ця стаття містить загальні відомості довідкового характеру і не повинна розглядатися як альтернатива рекомендаціям лікаря. NV не несе відповідальності за будь-який діагноз, поставлений читачем на основі матеріалів сайту. NV також не несе відповідальності за зміст інших інтернет-ресурсів, посилання на які присутні в цій статті. Якщо вас турбує стан вашого здоров'я, зверніться до лікаря.

([вгору](#))

Додаток 18

12.08.2026

Росте, мов на дріжджах. Як отримати паливо з відходів та здешевити ліки

«Ще в X-VI тисячолітті до нашої ери за їхньою допомогою виготовляли пиво, вино та випікали хліб. Сьогодні ж за допомогою дріжджів отримують кормові препарати, біопаливо, компоненти біорозкладного пластику, органічні кислоти, цукри, вітаміни, антибіотики, вакцини та багато іншого», — розповідає науковець ([Світ](#)).

Ці одноклітинні мікроорганізми широко використовують як модельний об'єкт у біології та в біотехнологіях. «Дріжджі поєднують високу швидкість росту, дешеві середовища для культивування, стійкість до суворих умов, — нагадує дослідник. — Вони здатні продукувати чужорідні білки, зокрема й людські». Завдяки цьому дріжджі стали ефективною платформою для отримання широкого спектру цільових продуктів.

«Ми використовуємо підходи метаболічної інженерії — цілеспрямовано змінюємо метаболічні шляхи в клітині, перенаправляючи потоки речовини для продукції потрібних нам сполук», — розповідає Костянтин Дмитрук. І саме в такий спосіб науковці знайшли альтернативу традиційному шляху отримання спирту для промислових потреб.

Біоетанол з соломи

За класичною технологією спирт отримують шляхом ферментації цукровмісних чи крохмалевмісних культур. Виробництво етанолу у світі зростає й сьогодні перевищує 120 мільярдів літрів на рік. Значна його частка використовується для додавання до бензину — задля підвищення октанового числа, зменшення шкідливих викидів від вихлопних газів та залежності

людства від невідновлювальних природних вуглеводнів. Тому актуальним завданням залишається вироблення етанолу з дешевих нехарчових субстратів.

В Інституті біології клітини знайшли спосіб отримувати біоетанол практично зі сміття – з тирси, соломи та інших відходів сільськогосподарського й деревообробного виробництва. Для цього використали неконвенційні дріжджі *Ogataea polymorpha*. Науковці «навчили» їх розщеплювати п'ятивуглецеві цукри – пентози, що вивільняються в процесі гідролізу рослинної біомаси. Фактично в Інституті створили нові штами дріжджів – продуцентів біоетанолу.

«На відміну від традиційних хлібопекарських дріжджів, *Ogataea polymorpha* природньо здатні зброджувати пентози, до того ж, при підвищеній температурі – 45-48 °C. Це дуже корисна ознака, оскільки гідроліз полімерів рослинної біомаси відбувається при високій температурі, – пояснює Костянтин Дмитрук. – Завдяки цьому можна поєднати в одному резервуарі використання наших дріжджів в технології одночасного гідролізу полімерів до цукрів з подальшим зброджуванням вивільнених цукрів до етанолу».

Отже, при гідролізі (розщепленні) полімерів рослинної біомаси вивільнюються цукри. Один з основних – ксилоза. Для тримання етанолу, ксилозу піддають алкогольній ферментації, тобто зброджують, за допомогою дріжджів *Ogataea polymorpha*.

Щоб підвищити ефективність ферментації, вчені модифікували клітину дріжджів за допомогою метаболічної інженерії. «Ми ввели низку генів, відповідальних за перетворення ксилози до етанолу, а також ідентифікували, модифікували та експресували білок, який забезпечує поглинання субстрату клітиною. Крім того, виключили гени, які негативно регулюють цей процес. У результаті продукцію етанолу з ксилози вдалося підвищити більш ніж у 30 разів!», – підсумовує науковець.

Від вітамінів до антибіотиків

Ще одна сфера наукових зацікавлень Костянтина Дмитрука — створення дріжджів-продуцентів біологічно активних сполук медичного призначення – зокрема, вітаміну B2 (рибофлавіну).

До речі, світовий ринок вітамінів зростає, рибофлавін виробляють у великих обсягах і використовують не тільки в медицині, а й у сільському господарстві та харчовій промисловості. Його додають до кормів для тварин, а також до багатьох знайомих нам продуктів і напоїв. Між іншим, саме завдяки цьому вітаміну «Фанта» отримала свій яскравий колір!

Завдяки генетичній та метаболічній інженерії науковцям Інституту біології клітини вдалося значно збільшити продукцію рибофлавіну штамами жовтих дріжджів *Candida famata*. «Важливо, що ми розширили коло субстратів для продукції цього вітаміну», зазначає Костянтин Дмитрук. Дослідники «навчили» жовті дріжджі створювати рибофлавін фактично з відходів виробництва – гідролізатів багаси, тобто стебел цукрової тростини,

що залишаються після вилучення соку, а також з молочної сироватки – побічного продукту виробництва сирів.

Ще одна важлива тема, над якою працювали науковці, – продукція антибіотика розеофлавін, що є структурним аналогом вітаміну B2.

Розеофлавін вперше описали японські вчені ще 1974 року. У природі цей антибіотик продукується в невеликих кількостях бактеріями *Streptomyces davaonensis*, що живуть у ґрунті. Українські науковці розробили ефективніший метод його створення – на основі дріжджів, шляхом перенесення бактерійних генів у геном продуцента рибофлавіну.

«Сконструйовані нами дріжджі продукують у десять разів більше розеофлавіну в порівнянні з найкращими рекомбінантними стрептоміцетами, – наголошує Костянтин Дмитрук. – Крім того, отримання продуцентів розеофлавіну на основі дріжджів має низку інших переваг – зокрема, дріжджі потребують значно дешевших середовищ для культивування».

Така робота мала ще один цілком прикладний результат. «Отримання продуцентів розеофлавіну дало нам змогу селекціонувати штами хлібопекарських дріжджів з підвищеним вмістом вітаміну B2. Як вихідні, ми використовували штами Львівських дріжджів компанії «Ензим» та застосовували підхід так званої адаптивної лабораторії еволюції», розповідає дослідник.

Хліб, виготовлений на основі поліпшених дослідниками дріжджів, містив на 50 відсотків більше вітаміну B2! Напрацювання наших науковців дають змогу використовувати дріжджі й для розроблення ефективних знезаражувальних засобів, що діятимуть проти багатьох антибіотикорезистентних штамів.

«Було створено дріжджові продуценти глюкозооксидази. Це фермент, який генерує антисептик – пероксид водню – у присутності глюкози, що міститься в плазмі крові. За його допомогою можемо знезаражувати поверхню рани, – зазначає дослідник. – Фермент (глюкозооксидазу) стабілізували шляхом його іммобілізації, тобто закріплення, на поверхні наночастинок».

Як з'ясувалося під час досліджень, створені в такий спосіб композитні препарати сприяють прискоренню загоєння ран, інфікованих синегнійною паличкою.

Масштаб – глобальний

Розроблення вакцин – це ще один перспективний напрям використання дріжджів. Під час останньої пандемії науковці Інституту біології клітини НАН України разом з міжнародними партнерами отримали прототип пероральної вакцини проти COVID-19. Її створили на основі дріжджів *Komagataella phaffii* з рецепторзв'язувальним доменом Spike-білка вірусу SARS-CoV-2, іммобілізованого на поверхні дріжджової клітини.

Новинку протестували на мишах. «Сироватка імунізованих тварин містила підвищені титри антитіл, які виявляли високу нейтралізуючу активність – 93 %. Таким чином було створено прототип пероральної

вакцини проти SARS-CoV-2 і вцілому платформу для розробки вакцин такого типу», каже науковець.

Схожі підходи використали і для створення за допомогою дріжджів доступного аналогу відомого і досить дорогого препарату для пришвидшення загоєння ран та опіків – гранулоцитарно-макрофагального колонієстимулюючого фактору.

Наймасштабніші дослідження наші науковці виконували у колаборації із закордонними науковими інституціями – Жешувським університетом з Польщі, Технічним університетом Чалмерса зі Швеції, Віденським аграрним університетом з Австрії, а також у співпраці з американською компанією ADM та міжнародною компанією AB Mauri.

Результати роботи за згаданими напрямками опубліковано у 39 статтях високореєтингових міжнародних наукових журналів та захищено п'ятнадцятьма патентами (зокрема, чотирма у США та трьома – в Європейському Союзі).

На жаль, через недостатнє фінансування вітчизняної науки (війна ситуацію тільки загострила!) та складнощі з комерціалізацією розробок правовласниками патентів є здебільшого закордонні учасники спільних з українцями дослідницьких проєктів. Проте навіть за цих неймовірно складних часів нашим науковцям вдалося зробити вагомий внесок у глобальну науку.

Анна ЛУКАНСЬКА.

([вгору](#))

Додаток 19

27.08.2026

СТІЙКІСТЬ ПОЗА ІНСТРУКЦІЯМИ: як вчені допомагають відновлювати газотранспортну систему під час війни

Про те, як науковці вчать стару систему жити за новими правилами, про підземну діагностику, водень у трубах та унікальні ремонти без зупинки прокачування газу, розповідає один із авторів роботи, провідний науковий співробітник Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України, доктор технічних наук Олексій Міленін ([Світ](#)).

Коли старі інструкції не працюють

Газотранспортна система України – об'єкт стратегічний не лише для нас, а й для усієї Європи. Та водночас це надзвичайно зарегульована галузь. До повномасштабного вторгнення всі регламенти її експлуатації базувалися на нормах, написаних ще в минулому столітті. Ці норми були розраховані під стабільну роботу, стандартний тиск і спокійний графік ремонту.

«Коли почалася повномасштабна війна і обстріли критичної інфраструктури стали майже щоденними, виявилось, що в межах наявних норм нові проблеми розв'язати практично неможливо», – пояснює Олексій Міленін.

З'явилися інші проблеми і задачі, з якими також складно справитися в межах наявних норм. Наприклад, при будівництві газогонів передбачалося, що по них транспортуватимуть природний газ. Але транспортувати газогоном можна й водень, тим більше, що українська ГТС готується до транспортування водню, а точніше, його сумішей із газом у межах європейського «зеленого курсу». Документи ж, розроблені для природного газу, нічого не кажуть про безпечне транспортування водню. (Цю тему досліджує, зокрема, Ольга Звірко, завідувачка відділу діагностики корозійно-водневої деградації матеріалів Фізико-механічного інституту ім. Карпенка.)

Інший приклад – реверс. Газогони будувалися з розрахунком, що тиск іде з одного боку, а газ рухається, умовно кажучи, в Європу. Просто «розвернути» потік не можна – потрібно переосмислювати стратегію використання всієї системи.

І звісно, найбільший виклик – воєнний. Ворог нон-стоп б'є по компресорних станціях із охолоджувальними комплексами, які розташовані на поверхні, підземних сховищах газу, магістральних та технологічних трубопроводах. Після обстрілів потрібно дуже швидко оцінювати технічний стан системи й розуміти, що ремонтувати першочергово, щоб уникнути аварійної зупинки. І орієнтуватися вже не на «томи інструкцій, складених ще в минулому столітті», а на реальний стан справ.

Від оцінки до технології

...Дослідження, які до початку війни йшли, образно кажучи, паралельними шляхами, науковці об'єднали в єдину мультидисциплінарну роботу. Очолив проєкт заступник директора Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона, член-кореспондент НАН України Сергій Максимов, під керівництвом якого науковці систематизували свої розробки у чотири ключові напрями.

Перший напрям – аналіз роботи всієї газотранспортної системи як єдиного цілого, а не окремо трубопроводів, компресорних станцій, підземних сховищ чи технологічних ліній. Тут враховують і умови реверсу, й аварійні зупинки станцій, і те, що зниження тиску в системі впливає на ефективність транспортування загалом. Методи оцінки такої «командної роботи» елементів системи розробили в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу – ректор Ігор Чудик і завідувач кафедри транспортування й зберігання енергоносіїв Василь Запукляк.

Другий напрям – дослідження того, як матеріал реагує на зовнішні впливи: деградація властивостей, воднева крихкість, зародження дефектів, руйнування загалом. Тут працюють, зокрема, Ольга Звірко з Фізико-механічного інституту та завідувачка відділу зварювання газонафтопровідних труб Інституту електрозварювання Людмила Ниркова. Йдеться не лише про теоретичні дослідження, а й про цілком конкретне розуміння, як поведеться той чи інший елемент системи в конкретних умовах і як його відремонтувати без зупинення експлуатації.

Третій напрям – експертиза технічного стану: детальний аналіз кожного конкретного випадку й рекомендації, що з ним робити.

Четвертий – технології ремонту й відновлення, зокрема інноваційні методи зварювання трубопроводів без виведення їх з експлуатації. У цій частині науковці Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона тісно співпрацювали з інженерами-практиками «Укртрансгазу» (зокрема зі співавтором роботи, віцепрезидентом компанії Володимиром Рудком).

Олексій Міленін спеціалізується на математичному моделюванні й аналізує стан матеріалу за різних видів пошкоджень. «Ми розвинули новий напрям оцінки надійності матеріалів у найрізноманітніших ситуаціях та прогнозування впливів при ремонті й специфічних умовах експлуатації», – каже науковець.

Деякі ділянки суцільно «червоні»

Основна частина газопроводу пролягає під землею. Як дізнатися, у якому стані труба, не зупиняючи газогін?

«Для цього розумні люди вигадали дефектоскопи внутрішньотрубної діагностики, – з усмішкою розповідає науковець. – Це спеціальні прилади, які досить швидко рухаються всередині труби разом із газом чи нафтою. Бувають дефектоскопи, які важать декілька тонн! Перед ними йде спеціальний очисник, який згрібає сажу та бруд, за ним – прилад, що вимірює геометрію труби, аби дефектоскоп не застряг. І вже далі рухаються самі дефектоскопи, які збирають величезний масив даних за допомогою магнітних чи ультразвукових методів».

Інженер потім аналізує ці дані, і місця аномалій позначаються червоними крапками. У новому трубопроводі таких крапок може бути з десяток на сто кілометрів. Але українським трубам уже чимало років, вони зазнали впливу корозії, механічних навантажень, обстрілів.

«У нашому випадку воно все червоне! Уся стокілометрова ділянка між компресорними станціями – це тисячі дефектів різного типу, – розповідає Олексій Міленін. – Інженер бачить ці червоні цятки й думає: що з цим робити? Зупинка газогону означає величезні збитки. А класичні стандарти оцінки технічного стану дуже консервативні й передбачають зупинку газогону за сумою факторів. Втім, якщо норматив каже, що дефект «неприпустимий», це не означає, що завтра станеться аварія. Це означає, що експерт бачить старі інструкції, не розуміє, що буде далі, і перестраховується».

В умовах війни така надлишкова перестраховка небезпечна для економіки: якщо слідувати їй сліпо, доведеться безкінечно зупиняти й ремонтувати систему.

Є й ділянки, куди дефектоскоп не потрапляє, – наприклад, круті згини труби («коліна») або повітряні переходи над річками, які не витримують кількох тонн обладнання. Такі місця перевіряють люди – над водою, під водою, на згинах.

Внутрішньотрубні перевірки проводять приблизно раз на два роки, залежно від результатів попередньої. Але в умовах війни й сильної деградації трубопроводів виникають ситуації, які взагалі не передбачені жодними стандартами.

«На вчора» і без паніки

Щоб не помилитися з рішенням, зупиняти газогін чи ні, і водночас не перестрахуватися надмірно, потрібні додаткові інструменти аналізу. Тому команда розробила наукові підходи, які пов'язують між собою всі технологічні фактори – наявність зварних з'єднань, ремонти, різні типи деградації в умовах змінного навантаження тощо.

Олексій Міленін пояснює логіку на простому прикладі: «Розірвати звичайну скріпку дуже важко, але якщо її багато разів зігнути, вона легко зламається». Тобто важливо розрізняти одноразове навантаження на трубу і багаторазове циклічне, і саме повторювані впливи часто недооцінюють.

Ще один елемент підходу – врахування невизначеності. Якщо науковці точно не знають, які процеси відбуваються просто зараз у трубі в «підземному царстві», потрібно чесно це визнати, а не автоматично брати за основу найгірший сценарій. Для цього вчені розробили окремі критерії, що базуються на сучасних принципах ризик-аналізу.

За словами Олексія Міленіна, вже були ситуації, коли після виявлення значних пошкоджень трубопроводів, за старими інструкціями систему потрібно було зупиняти. Але оцінивши реальний стан труби за новими методиками, фахівці переконалися: газогін витримає. Трубопровід продовжив працював, а ремонти виконали пізніше.

Дуже часто рішення щодо несподіваної ситуації потрібно ухвалювати негайно. «Але, щоб терміново «дістати з кишені» рішення, його спочатку потрібно туди покласти», – каже науковець. Роль вчених, за його словами, саме в тому, щоб мати напрацьовані рішення для екстремальної, несподіваної ситуації ще до того, як вона станеться.

«До нас часто приходять з бізнесу, з промисловості, і кажуть: у нас проблема! І, звісно, ніхто не приходить заздалегідь і не каже — давайте вирішимо проблему, яка буде за десять років. Кажуть: треба на вчора, а краще на позавчора». Рішення, які пропонують вчені на той чи інший запит, завжди спираються на багаторічну копітку роботи.

Заварити, не зупиняючи

Окрема, надзвичайно відповідальна частина роботи – це ремонт без зупинки газогону.

Класичний капітальний ремонт коштує дуже дорого: потрібно зупинити ділянку, вирізати пошкоджений шматок труби, привезти новий і замінити, а ще подумати, куди подіти залишок газу в трубі і як не допустити екологічної катастрофи через його потрапляння в атмосферу. Тому науковці розвивають технології, які дозволяють ремонтувати ділянку локально й швидко, без зупинки.

В Україні ці технології ускладнюються тим, що газопровід може перебувати під тиском до 70–75 атмосфер, а на пошкоджених ділянках корозія подекуди «з'їла» половину товщини стінки труби. Коли вчені пропонують відремонтувати такий проблемний вузол без зупинки газогону, інженери запитують: а ви впевнені, що так можна? Може, краще зупинити систему і замінити ділянку?

За словами співрозмовника, ризик очевидний: під час зварювання метал плавиться, а газ під шаленим тиском теоретично може вибухнути. Тому рішення про ремонт без зупинки – це величезна відповідальність, і саме для таких рішень команда розробила і нові критерії вибору безпечних умов ремонту, й інноваційні технологічні методи.

Одним із методів ремонту є наплавлення. У місці, де метал з'їдений корозією, наносять новий шар металу, шліфують, фарбують – і газогін продовжує роботу. Подібні стандартизовані методи використовують у США й Норвегії, і, звісно, їх використовували в Україні ще до війни. Але саме в рамках цього дослідження їх розвинули далі – додали рекомендації для глибоких пошкоджень і складних випадків. Наприклад, за якої температури вести зварювання, як уникнути перегріву, як охолоджуватиметься наплавлена ділянка (і чи не з'являться після цього тріщини).

Звісно, відремонтована ділянка матиме іншу структуру металу, інші властивості й залишкові напруження, й потрібно розуміти, чи буде вона такою ж надійною, як і решта труби. «Це не масове виробництво, – наголошує Олексій Міленін, – це рішення й технології для конкретних ситуацій».

На ослаблених ділянках і там, де дефекти складніші, ставлять підсилювальні конструкції – хомути, муфти. Ці складні інноваційні підсилювальні конструкції розроблені в Інституті електрозварювання. Вчені обґрунтовують, у яких випадках вона буде ефективною, які режими зварювання й порядок монтажу потрібні.

А для ділянок, які проходять водою, розробили технології підводного ремонтного зварювання. Зварювальна дуга має величезну температуру, вона миттєво випаровує воду, створюючи навколо точки зварювання газовий «пухир». Спеціально розроблені матеріали й режими ремонту дозволяють надійно заварювати пошкодження навіть на дні річок.

Про масштаб і цифри

Робота над цими дослідженнями триває орієнтовно десять років. За цей час опубліковано дев'ять монографій, підручники, посібники, отримано 11 патентів на винахід, 21 патент на корисну модель та авторські свідоцтва.

Але, вважає науковець, унікальність роботи саме в масштабному впровадженні: офіційно зафіксовано близько тисячі випадків використання нових технологій – переважно це ремонти складних ділянок в екстремальних умовах, – хоча насправді таких випадків значно більше.

Щоб мати змогу проводити таку експертизу, довелося розвинути нові підходи механіки суцільних середовищ із урахуванням технологічних

особливостей. Раніше цього ніхто не робив. Так само створювали й нові методи ремонтно-відновлювальних робіт, яких до цього просто не існувало.

На запитання: «Як це працює на практиці?», співрозмовник відповів, що спершу команда проводить фундаментальні теоретичні дослідження, потім створює прототип рішення й демонструє його виробникам, зокрема фахівцям «Укртрансгазу». «Якщо прототип отримує схвальну оцінку, перше, про що просять практики, надати нормативний документ. Щоб технологію можна було офіційно застосовувати, потрібно її регламентувати», – продовжує розповідь вчений.

Це ціла процедура. Один із результатів такої роботи – документ «Магістральні газопроводи. Ремонт дуговим зварюванням в умовах експлуатації», який дослідник демонструє під час розмови. Нині цей документ входить до галузових норм.

Спираючись на нього, інженер може обрати конкретну ремонтну конструкцію для відновлення пошкодженої ділянки.

До слова, до пошуку рішень активно залучали й представників експлуатаційних організацій – віцепрезидент ПАТ «Укртрансгаз», кандидат технічних наук Володимир Рудко увійшов до команди авторів роботи. За словами Олексія Міленіна, практики переконалися, що пропонувані рішення справді працюють, і почали використовувати їх у щоденній роботі. На сьогодні зафіксовано сотні актів про впровадження, які підтверджують, що наука й практика працюють разом.

Підсумовуючи, можна сказати, що робота «Стійкість та відновлення об'єктів зберігання та транспортування природного газу» – про те, як не дати системі зупинитися тоді, коли зупинятися не можна.

За словами Олексія Міленіна, попереду чимало роботи, адже список нестандартних ситуацій, з якими стикається ГТС, не скорочується. Тож дослідження триватиме і, сподіваємось, наступні його частини будуть присвячені відновленню системи після війни та пошуку нових рішень для транспортування енергоносіїв майбутнього.

Підготувала Світлана ГАЛАТА

([вгору](#))

Додаток 20

09.08.2026

Науковці показали, як окупанти нищили кургани Херсонщини

Наразі вчені вже обстежили 13 із 31 кургану. За їхніми словами, на більшості пам'яток зафіксували бліндажі, вирви від снарядів, кругові окопи та великі капоніри для військової техніки. На окремих [курганах](#) важка техніка настільки пошкодила верхівки, що це добре видно навіть на супутникових знімках ([Інтент](#)).

Паралельно науковці досліджують вплив війни на степові екосистеми. Цього року вони вивчили понад 20 вирв від снарядів, щоб оцінити зміни

ґрунтів, рівень хімічного забруднення та швидкість відновлення рослинності. За словами дослідників, невеликі вирви можуть зарости природною рослинністю за кілька років, тоді як бліндажі та капоніри без рекультивації практично не відновлюються.

Ще одним напрямом роботи стало дослідження вербового лісу, який сформувався на дні Каховського водосховища після підриву росіянами Каховської ГЕС. За оцінками вчених, нині це найбільший рівновіковий заплавної ліс у Європі площею близько 65 тисяч гектарів, який продовжує активно розвиватися.

Раніше Інтернет писав, Одеська, Миколаївська та Херсонська області опинились в десятці регіонів, в яких через агресію РФ найбільше постраждали [пам'ятки культурної спадщини](#).

Станом на січень 2025 року пошкоджено 1096 об'єктів культурної спадщини.

З них 121 об'єкт має національне значення, 892 – місцеве, а 83 – нещодавно виявлені.

Так, у Харківській області пошкоджено 314 об'єктів, [Херсонській](#) – 150, Донецькій – 125, [Одеській](#) – 116, Чернігівській – 69, Київській та м. Київ – 69, Запорізькій – 49, [Миколаївській](#) – 45, Дніпропетровській – 39, Львівській – 36, Луганській – 31, Сумській – 27, Хмельницькій – 10, Полтавській – 6, Вінницькій – 4, Житомирській – 4, Кіровоградській – 1, Черкаській – 1.

Андрій Колісниченко
([вгору](#))

Додаток 21

05.08.2026

У Миколаєві дослідили стародавнє городище «Дикий Сад»: археологи зробили низку важливих висновків

"За роки війни на "Дикому Саду" нам вдалося дослідити новий об'єкт - так зване приміщення №23, яке розташоване у ближньому передмісті. Також цього року почали вивчати ділянку між дальнім і ближнім передмістями. І тепер можемо припустити, що саме в цьому місці знаходився третій рів, який розділяв ближнє та дальнє передмістя", - розповів відомий археолог, дослідник городища "Дикий Сад", старший викладач кафедри історії Чорноморського національного університету імені Петра Могили Кирило Горбенко ([ukrinform.ua](#)).

За його словами, хоча останнім часом було знайдено менше артефактів, водночас вдалося по-новому подивитися і переосмислити окремі знахідки та всю архітектурну структуру поселення. Саме це дало змогу зробити низку важливих висновків.

"Однією з ознак розвитку "Дикого Саду" було соціальне та майнове розшарування суспільства. Воно, зокрема, проявлялося і в тому, де саме

мешкали представники різних соціальних груп. А рови городища виконували не лише оборонну функцію, а й розділяли різні прошарки його мешканців", - наголосив Горбенко.

Він зазначив, що у цитаделі проживала еліта, частина якої була майстрами високого рівня і володіла технологіями виготовлення бронзових та рогових виробів, кераміки тощо.

У ближньому передмісті також селилися ремісники. [Археологи](#) знайшли тут будинок майстра з обробки рогу та кістки, а неподалік — будинок майстра-ливарника. На думку дослідників, саме ці фахівці становили своєрідний «середній клас».

У дальньому передмісті жили прості мешканці городища, а посад заселяв найменш заможний люд.

Читайте також: [У Дубенському замку завершилася археологічна експедиція - що знайшли \(вгору\)](#)

Додаток 22

14.08.2026

НОВИЙ ВИМІР МОНІТОРИНГУ ЕКГ

Перших пацієнтів, що підлягають кардіологічному моніторингу в межах цього проекту, прийняла директор Ржищівського міського центру первинної медико-санітарної допомоги, лікар-терапевт вищої категорії Я.О.Тихомирова, завдяки якій пацієнти Ржищівської громади отримали додаткову діагностичну можливість перевірки свого стану за допомогою цієї інноваційної технології моніторингу ЕКГ ([Academ.City](#)).

Співпраця між громадою та науковцями стала можливою через підписання Меморандуму про співпрацю та партнерство між Інститутом Кібернетики ім.В.М.Глушкова, Київським академічним університетом, Центром інноваційних технологій охорони здоров'я та Ржищівським міським центром первинної медико-санітарної допомоги, про яку було анонсовано під час проведення Демо дня “НАУКА - БІЗНЕС” 9 липня 2026 року.

Що саме і які переваги отримують мешканці громади завдяки реалізації цього проекту?

Очікуваний ефект від впровадження пілотного проекту - поліпшення системи первинної та вторинної профілактики, підвищення рівня суспільного здоров'я та зниження витрат держави на страхові медичні виплати.

Також прогнозуються позитивні результати у об'єктивній діагностиці психоемоційного статусу пацієнтів та можливої корекції цього стану в домашніх умовах за допомогою біологічного зворотного зв'язку (наприклад, дихання, кероване з огляду на індивідуальну частоту серцевих скорочень).

На прийомі у лікаря вимірюватимуть не тільки показники ЕКГ, а ще й функціональний потенціал (резерв) організму кожного пацієнта, що підлягає

моніторингу, та оцінюється його психоемоційний стан на основі аналізу варіабельності ритму серцевих скорочень.

Після отримання даних про функціональний резерв організму (запасу здоров'я) на момент вимірювання, пацієнт не тільки одержує більш детальну консультацію та поради лікаря, а й самостійно аналізує причини (немедичні) погіршення чи покращення стану. Таким чином, додатковий інструмент контролю змін здоров'я дозволяє пацієнтам контролювати свій стан та нести відповідальність за рішення та дії, що впливають на стан здоров'я.

У подальшому планується розширення проекту на інші територіальні громади усіх областей України.

Academ.city запрошує до співпраці усіх зацікавлених лікарів первинних центрів медико-санітарної допомоги інших регіонів України та готовий надати консультативну, наукову та практичну допомогу у втіленні проекту на допомогу українським лікарям та пацієнтам.

([вгору](#))

Додаток 23

05.08.2026

Енергонезалежність дослідницьких центрів: триває реалізація проекту зі створення власних сонячних електростанцій

Також МОН проводить роботу з іноземними партнерами щодо залучення фінансування для забезпечення енергонезалежності інших наукових центрів. Зокрема, вже залучено підтримку Благодійного фонду «Wilhelm und Else Heraeus-Stiftung» (Німеччина) для закупівлі відповідного обладнання для ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут» та Інституту монокристалів НАН України обсягом майже 100 тисяч доларів США ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Відбір центрів для отримання фінансової підтримки](#) Міністерство освіти і науки України оголосило навесні 2026 року. За його результатами МОН затвердило третю хвилю ЦККНО, створених на базі закладів вищої освіти та наукових установ із фінансуванням понад 30 мільйонів гривень.

Наразі виконання нових договорів на побудову СЕС перебуває на різних етапах. Заклади розробляють проектно-кошторисну документацію, проводять закупівлі, отримують обладнання та укладають договори з підрядними організаціями для монтажу і введення сонячних електростанцій в експлуатацію. Низка університетів, зокрема Вінницький національний технічний університет, Житомирський державний університет імені Івана Франка та Сумський державний університет, уже успішно завершили тендерні процедури та перейшли до етапу монтажних робіт.

ЦККНО відіграють роль спільної наукової бази, де дослідницькі групи можуть працювати з унікальним обладнанням, яке потребує належного обслуговування та стабільного енергопостачання. Створення власних сонячних електростанцій дасть змогу підвищити енергетичну стійкість

центрів і забезпечити безперервне проведення досліджень навіть в умовах перебоїв з електропостачанням.

«Ми постійно перебуваємо на зв'язку із закладами та відстежуємо стан реалізації кожного проєкту. Напередодні осінньо-зимового періоду для нас важливо, щоб дослідницькі центри були максимально готові до можливих перебоїв з електропостачанням. Стабільна робота наукового обладнання безпосередньо впливає на можливість продовжувати дослідження, проводити експерименти та зберігати їхні результати», — зазначив заступник міністра освіти і науки України **Денис Курбатов**.

МОН продовжує супроводжувати реалізацію договорів та відстежувати виконання запланованих етапів.

([вгору](#))

Додаток 24

28.08.2026

МОН розпочинає перший державний проєкт спільних розробок із технологічним бізнесом

Український бізнес визначатиме конкретну технологічну або науково-виробничу потребу, а наукові команди пропонуватимуть рішення — від розробки, дослідження і випробування технології до створення прототипу та підготовки продукту до впровадження ([Міністерство освіти і науки України](#)).

«Ми створюємо умови, за яких бізнес і наука працюватимуть над спільним результатом — уперше через конкретний інструмент на засадах співфінансування. Компанія формує технологічний запит, наукові команди пропонують рішення, а держава бере на себе частину витрат і ризиків. Для науки це найкоротший шлях до найзатребуваніших тематик досліджень і створення реального наукового продукту, а для бізнесу — доступ до найсучасніших українських розробок, лабораторій і технологій», — зазначив міністр освіти і науки України **Андрій Бутенко**.

Як працюватиме конкурс

Долучитися до програми можна буде у двох форматах. Якщо компанія має технічне завдання, але ще не знайшла виконавця, вона подасть технологічний запит з описом проблеми, вимог до рішення, очікуваного результату та готовності до співфінансування. Після відбору буде оголошено конкурс для державних університетів і наукових установ, які запропонують спосіб його вирішення.

Якщо бізнес і наукова команда вже мають спільну ідею або попередні напрацювання, вони зможуть одразу подати спільну заявку. Це можуть бути проєкти, для яких потрібно провести додаткові дослідження, випробувати технологію, створити прототип або максимально підготувати розробку до виробництва.

Заявки подаватимуть через Національну електронну науково-інформаційну систему — URIS. Кожен проєкт проходитиме наукову та

науково-технічну експертизу із залученням бізнесу та Ради інновацій. Фінансова підтримка надаватиметься на строк до 18 місяців.

Під час відбору враховуватимуть науковий рівень та унікальність рішення, його технологічну готовність, можливість комерціалізації та очікуваний економічний ефект для України. Пріоритетними стануть розробки у сферах безпеки й оборони, енергетики, транспорту, нових матеріалів, агропромислового комплексу, медицини й фармацевтики, чистого виробництва, інформаційних технологій та робототехніки.

Держава покриватиме до 65% вартості

Обов'язковою умовою участі буде співфінансування з боку компанії. Максимальна частка державної підтримки становитиме:

- **до 65% вартості проєкту** — для проєктів, що реалізуються спільно з малим бізнесом;
- **до 60%** — для проєктів, що реалізуються спільно з середнім бізнесом;
- **до 50%** — для проєктів, що реалізуються спільно з великим бізнесом.

Решту витрат покриватиме компанія-замовник. Така модель дає змогу розподілити ризики дослідницького етапу та спрямувати бюджетні кошти на розробки, які вже мають потенційного замовника і перспективу практичного використання.

Агенція прикладних досліджень допомагатиме знаходити партнерів

На базі Українського інституту науково-технічної експертизи та інформації створять Агенцію прикладних досліджень. Вона стане постійною інституційною точкою взаємодії між бізнесом, університетами та науковими установами.

Агенція збиратиме технологічні запити бізнесу, допомагатиме формувати технічні завдання, шукати наукові команди та готувати спільні заявки. Також вона супроводжуватиме виконання проєктів, створення прототипів, питання інтелектуальної власності, ліцензування і трансферу технологій та аналізуватиме фактичне впровадження розробок.

([вгору](#))

Додаток 25

03.08.2026

Університети зможуть створювати стартапи на основі власних розробок

Законопроект передбачає, що державні університети та наукові установи отримають право бути засновниками або співзасновниками стартапів і спін-оф компаній, діяльність яких спрямована на впровадження наукових розробок у виробництво. При цьому вони зможуть формувати статутний капітал таких компаній, вносячи до нього майнові права на власні технології ([Освіта і наука](#)).

Документ також дозволяє закладам освіти ліцензувати свої технології, отримувати ліцензійні платежі, дивіденди та інші доходи від комерціалізації розробок. Отримані кошти пропонується спрямовувати на розвиток наукової діяльності, виплату винагород авторам технологій і фахівцям, які займаються їх трансфером.

Окрім цього, законопроект пропонує створити сучасну інфраструктуру трансферу технологій. Зокрема, йдеться про розвиток офісів трансферу технологій, бізнес-інкубаторів, регіональних центрів підтримки інновацій, а також цифрової платформи й баз даних, які допоможуть науковцям знаходити потенційних партнерів та інвесторів.

Для підтримки інновацій документ передбачає запровадження грантового фінансування, інноваційних ваучерів, державної підтримки патентування технологій в Україні та за кордоном, а також спеціальних регуляторних режимів для тестування нових технологій. Передбачається також фінансування спільних проєктів університетів і бізнесу, спрямованих на створення високотехнологічних виробництв.

У МОН зазначають, що новий закон має усунути бюрократичні бар'єри, які сьогодні заважають українським науковим розробкам доходити до реального виробництва, а також наблизити українське законодавство до європейських підходів у сфері трансферу технологій та комерціалізації результатів наукових досліджень. Законопроект уже винесено на громадське обговорення.

([вгору](#))

Додаток 26

06.08.2026

Мережа стартап-шкіл – інкубаторів – акселераторів: підсумки експериментального проєкту

Учасники працювали над рішеннями у сферах енергетики, агротехнологій, штучного інтелекту, медицини, оборонних технологій, екології та освіти. Підтримку проєктів забезпечували МОН і Фонд розвитку інновацій, зокрема через Український фонд стартапів ([Міністерство освіти і науки України](#)).

За час реалізації експерименту:

- 63 проєкти реалізовано в межах мережі стартап-шкіл;
- 76 стартапів створено за участю здобувачів освіти, наукових і науково-педагогічних працівників;
- понад 17 млн грн інвестицій залучили стартапи, яким надавалася підтримка;
- 168 стартапів з мережі отримали фінансову та іншу підтримку;
- 13 стартапів комерціалізували інноваційну продукцію;
- 148 популяризаційних та освітніх заходів проведено для розвитку культури інноваційного підприємництва .

«Цей експеримент показав, що університети і наукові установи можуть бути не лише місцем навчання чи досліджень, а й середовищем, де народжуються нові технологічні продукти. Важливо не зупинятися на пілотному форматі. МОН уже розробило зміни в законодавство для масштабування таких інструментів, посилення зв'язку науки з бізнесом і створення можливостей для команд, які готові перетворювати дослідження на рішення для економіки, безпеки та відновлення країни», — зазначив заступник міністра освіти і науки України **Денис Курбатов**.

Експериментальний проект започаткувало МОН як інструмент підтримки інноваційної діяльності закладів вищої освіти та наукових установ. Його мета полягає в розвитку стартапів за участю студентів, молодих дослідників, науковців і викладачів.

Підтримка команд охоплювала різні етапи розвитку стартапу: формування ідеї, створення MVP, підготовку до виходу на ринок, пошук партнерів та залучення інвестицій. Учасники отримували фінансову, менторську, освітню та консультаційну підтримку.

Фінансування здійснювалося за кошти спеціального фонду державного бюджету в межах зовнішнього інструменту допомоги Європейського Союзу для виконання зобов'язань України за програмою «Горизонт 2020».

У межах проекту проведено конкурсний добір науково-технічних проєктів. За його результатами визначено переможців: 5 закладів вищої освіти та 1 наукову установу, з якими укладено договори про фінансову підтримку реалізації проєктів протягом 2024, 2025 та 2026 років.

Мережу офіційно запущено у травні 2025 року. Вона об'єднала шість переможців конкурсного добору та 17 стартап-шкіл, створених коштом і з ініціативи університетів.

За результатами дворічного експериментального проекту спільними зусиллями Українського фонду стартапів, Міністерства освіти і науки України, YEP Accelerator та агенції MASONS було створено [каталог Національної мережі стартап-шкіл — інкубаторів — акселераторів на базі закладів вищої освіти і наукових установ](#). На сторінках каталогу зібрано інформацію про всі 23 стартап-школи мережі, їхні програми, галузі технологічних ідей та проєктів, дослідницьку інфраструктуру, успішні кейси й ключові потреби для подальшого розвитку.

Експеримент підтвердив ефективність такого підходу. Показники діяльності мережі стартап-шкіл — інкубаторів — акселераторів перевищили заплановані, що свідчить про потенціал університетської інноваційної екосистеми як інструменту розвитку науки, технологій і підприємництва.

МОН спільно з партнерами продовжить розвиток інноваційної інфраструктури у закладах вищої освіти та наукових установах, а також створення умов для зростання українських стартап команд.

([вгору](#))

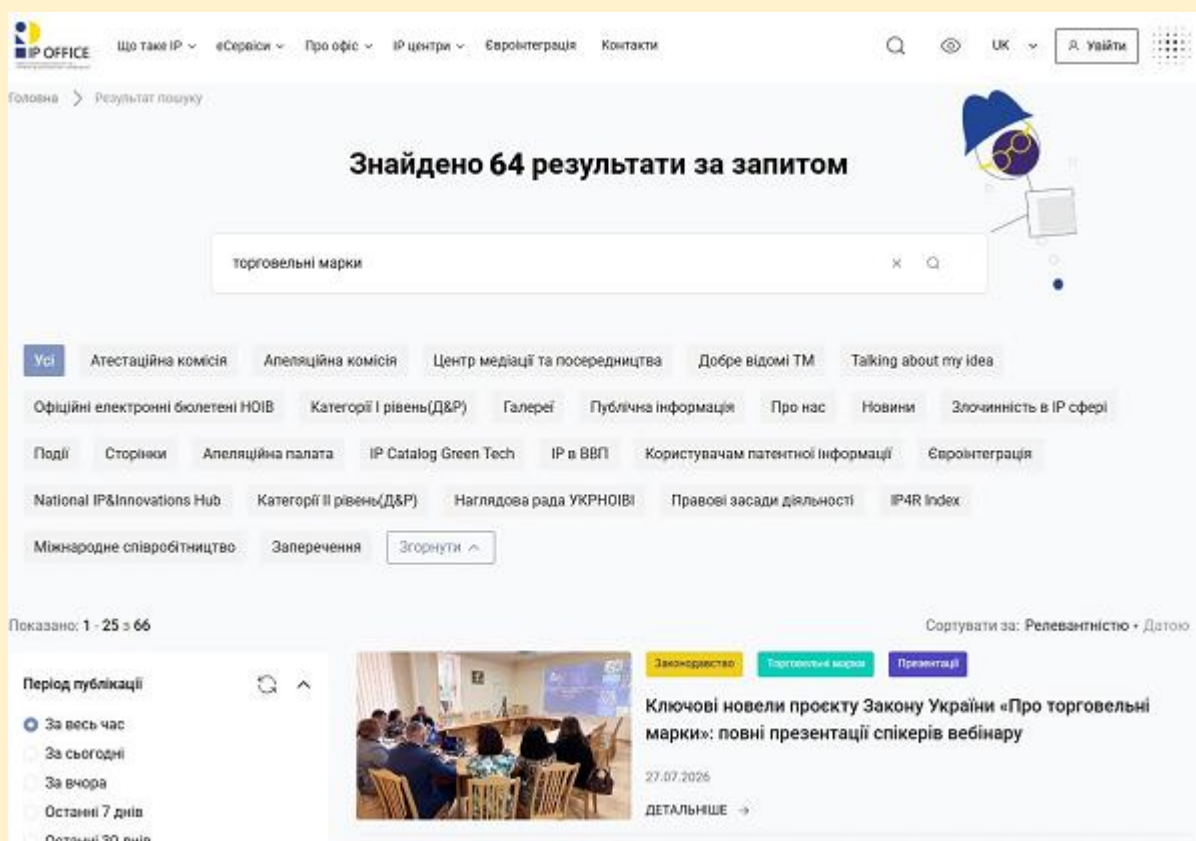
07.08.2026

Цифрові інструменти вебпорталу УКРНОІВІ: як швидко знайти потрібну інформацію

Пошуковий механізм є одним із ключових цифрових сервісів нового вебпорталу, створеного для забезпечення швидкого та зручного доступу до інформації у сфері інтелектуальної власності ([IP офіс](#)).

Пошук здійснюється одночасно за заголовками та вмістом сторінок вебпорталу, а результати впорядковуються за релевантністю, щоб користувач одразу бачив найбільш відповідні матеріали. За потреби результати пошуку можна також відсортувати за датою публікації, що дозволяє швидко знаходити найактуальнішу або, навпаки, архівну інформацію.

Пошук доступний, зокрема, серед об'єктів ІР права, новин, документів, послуг УКРНОІВІ, офіційних електронних бюлетенів, матеріалів Центру спостереження з питань порушень ІР прав, Центру медіації та посередництва, National IP&Innovations Hub, колегіальних органів, розділів міжнародного співробітництва, аналітики, креативних індустрій та інших тематичних категорій.

Джерело: <https://nipo.gov.ua/>

Результати пошуку містять перелік знайдених матеріалів із назвами та посиланнями на відповідні сторінки вебпорталу. А для точнішого пошуку

користувач може обрати одну або кілька категорій, у яких здійснюватиметься пошук, як перед виконанням пошукового запиту, так і після отримання результатів для їх уточнення та фільтрації.

Крім того, для швидкого уточнення результатів передбачено фільтрацію за періодом публікації. Можна переглянути матеріали:

- за весь час;
- за сьогодні;
- за вчора;
- за останні 7 днів;
- за останні 30 днів;
- за минулий рік;
- або обрати власний часовий проміжок.

Користувач також може самостійно налаштувати кількість результатів, що відображатимуться на сторінці. Доступні варіанти: 10, 25, 50 або 100 записів, що дозволяє обрати найбільш комфортний формат перегляду залежно від потреб та обсягу знайденої інформації.

Якщо за введеним запитом нічого не знайдено, портал повідомить про це та запропонує скоригувати фільтри. При цьому введений пошуковий запит зберігається, тому користувачу його не потрібно вводити повторно, що робить пошук інформації ще швидшим і зручнішим.

Зокрема, для продовження пошуку користувач може:

- перевірити правильність написання запитуваних слів або фраз, введених у пошуковому рядку;
- перевірити наявність спеціальних символів;
- спробувати альтернативний пошуковий запит.

Окрему увагу під час оновлення вебпорталу приділено вдосконаленню пошуку корисної інформації в новинах. Про ці та інші можливості – читайте в наступних публікаціях.

Довідково:

Новий вебпортал УКРНОІВІ запрацював 7 липня 2026 року. Його створено як сучасний цифровий простір із оновленою архітектурою контенту, зручною навігацією та новими сервісами для користувачів. Серія матеріалів знайомить із можливостями порталу та допомагає ефективно користуватися його функціоналом.

([вгору](#))

Додаток 28

16.08.2026

Користувачів бібліотеки очікують цікаві зміни у зв'язку з оновленим інтерфейсом веб-сайту НБУВ

13 серпня 2026 року відбулось чергове засідання Вченої ради Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Його провела

генеральний директор НБУВ [Любов Андріївна Дубровіна](#) ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Було заслухано доповідь заступника генерального директора НБУВ з наукової роботи [Юлії Миколаївни Половинчак](#) про єдину політику вимог до авторів у наукових виданнях НБУВ. У зв'язку з новими нормативними документами МОН України Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського запроваджує низку змін для статей фахових журналів, зокрема, формалізацію списку літератури та посилань, послідовності вказівок на авторів, написаних у співавторстві, підписи усіх авторів, визначення відповідального представника має основний внесок і який комунікуватиме з редакцією першим тощо. Для редакцій та рецензентів пропонується посилити увагу щодо виконання Закону України «Про академічну доброчесність» тощо. Ішлося також про необхідність дотримання вимог щодо оригінальності тексту, пояснення у разі використання штучного інтелекту, відсутності подвійного подання до публікації, конфлікту інтересів, пов'язаного з представленим дослідженням. Наголошувалося також на особливостях декларування етичних аспектів, зокрема, використання матеріалів опитування чи анкетування, котрі мають бути підкріплені відповідними дозволами на їхнє опрацювання, а також підтвердженням поінформованості про мету дослідження, водночас необхідно дотримуватися повної конфіденційності джерела використаних даних, та ін.

Особливу увагу слід приділяти також коректності декларування завдань, делегованих ІІІ. Науковій спільноті запропоновано стандартизовану мову для фіксації того, які саме процеси виконувала нейромережа, – зазначила [Юлія Миколаївна Половинчак](#).

Про результати атестації НБУВ за відомостями інтерактивного дашборду Міністерства освіти і науки України доповіли вчений секретар НБУВ [Вікторія Володимирівна Горєва](#) та директор Інституту інформаційних технологій НБУВ [Сергій Сергійович Гарагуля](#).

[В. В. Горєва](#) повідомила, що результати державної атестації наукових установ, зокрема НБУВ, відтепер доступні у форматі інтерактивного дашборду на сайті МОН. Відкрито не лише підсумкові результати атестації, а й верифіковані дані, на основі яких вони сформовані. Кожна наукова установа та університет тепер можуть побачити свої результати в межах відповідного наукового напрямку, порівняти показники з медіанними значеннями та зрозуміти, в чому сильні сторони їхньої діяльності, а де потрібні зміни та посилення.

Такий інструмент не лише дає оцінку, а й сприяє розвитку: він допомагає керівникам визначати пріоритети, планувати посилення наукових команд та інфраструктури, формувати стратегії розвитку й краще готуватися до наступної атестації. Атестаційна оцінка сформована як сума кількісної класифікаційної оцінки з якісною експертною оцінкою описів впливів на науку, економіку, суспільство та інші сфери.

Було піддано аналізу загальний результат НБУВ за результатами базової державної атестації. Він складається з нормованої зваженої сумарної оцінки – 52,2, атестаційної оцінки – 52,0, експертної оцінки – 7,5. Детальніше розкрили доповідачі 37 показників оцінювання, які в цифровому відношенні представлені різними індикаторами, тож проаналізовано різні блоки показників. Так, відзначено, що в розділі оцінювання експертів за описи впливу НБУВ має середній бал експертів 7,57 з 10, що є одним з найвищих за напрямом. Саме тут Бібліотека продемонструвала результати, які важко відтворити іншій науковій установі: збереження, науковий опис, дослідження, цифровізація та забезпечення доступу до унікальних документальних ресурсів. Разом з тим конкретніше зупинились промовці на проблемах, які ще належить подолати для підвищення ефективності роботи відповідно до вимог державної атестації наукових установ Міністерством освіти і науки України. Але, як підкреслили доповідачі, деякі результати і показники реально не відповідають сучасному стану, хоча й були внесені у матеріали атестації, але не були враховані.

Члени Вченої ради схвалили заслуханий звіт.

[С. С. Гарагуля](#) також зробив наступну доповідь на засіданні – «Про підготовку оновленого інтерфейсу офіційного веб-сайту Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського».

Є підстави констатувати, що користувачів і читачів НБУВ завдяки оновленому інтерфейсу очікують прогресивні зміни. Ці зміни характеризуються слоганом «Бібліотека – на відстані одного кліку». Отже, в оновленому інтерфейсі пропонується нова послуга: створити особистий Е-кабінет користувача. І це дасть йому змогу отримати низку послуг онлайн. Зареєструвавшись у такому кабінеті і прив'язавши до нього читацький квиток, користувач знаходить потрібну книгу чи інше видання, замовляє його або до читальної зали, щоб скоротити час очікування на отримання, або ж скан-копію онлайн. Е-кабінет також дає можливість відстежувати історію своїх замовлень, нові надходження, навіть можна завдяки чату в особистому кабінеті отримати допомогу віртуального помічника.

Ті ж самі можливості пропонуються користувачам у мобільному застосунку.

Доповідь [С.С. Гарагулі](#) було схвалено. Тож зовсім скоро користувачі можуть скористатися всіма перевагами оновленого інтерфейсу веб-сайту НБУВ.

Члени Вченої ради розглянули питання про включення наукового журналу «Рукописна та книжкова спадщина України» до Програми підтримки журналів НАН України на 2027 рік.

[В.В. Горєва](#) запропонувала Вченій раді НБУВ на підставі розпорядження Національної академії наук України № 462 від 16.09.2021 року розглянути можливість участі журналу «Рукописна та книжкова спадщина України. Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів» у Програмі підтримки журналів НАН України на 2027 рік.

Прийнято рішення підготувати подання для участі цього видання в конкурсному відборі журналів НАН України для підготовки та випуску видавничої продукції НАН України за бюджетні кошти в межах Програми підтримки журналів НАН України на 2027 рік.

([вгору](#))

Додаток 29

26.08.2026

У Києві впроваджують єдину електронну бібліотечну систему

Наразі бібліотеки працюють із застарілими інформаційними системами, що ускладнює обмін даними та взаємодію між закладами. Перехід до єдиного інформаційного середовища дозволить централізовано вести базу бібліотечних ресурсів, каталогізувати книжки та автоматизувати основні процеси обслуговування читачів ([Офіційний портал Києва](#)).

«До цього бібліотеки користувалися інформаційними продуктами, які фактично не оновлювалися з 2014 року, і значна частина цього програмного забезпечення мала російське походження. Тому для нас було принципово важливо створити власну муніципальну систему, яка відповідатиме сучасним потребам київських бібліотек і користувачів. Зараз ми тестуємо пілотний проєкт на базі дитячих бібліотек», – зазначив директор Департаменту культури КМДА Сергій Анжияк.

За його словами, це дозволить перевірити всі процеси на практиці, допрацювати функціонал і надалі масштабувати систему на всю мережу публічних бібліотек Києва.

«Для бібліотекарів це насамперед спрощення щоденної роботи, автоматизація процесів і можливість працювати з єдиною базою даних. Водночас ми бачимо цю систему і як додатковий сервіс для читачів та інших користувачів бібліотек. Такий підхід до цифровізації бібліотечної мережі давно застосовують в інших країнах, і ми також створюємо власне сучасне рішення для Києва», – пояснив директор Департаменту.

Ще одна важлива перевага системи – можливість формувати консолідовану статистику та аналітику. Зокрема, бібліотеки зможуть бачити динаміку видачі книжок, популярність окремих видань, активність користувачів та інші показники, необхідні для оцінки роботи всієї бібліотечної мережі.

Однією з ключових можливостей для читачів стане єдиний читацький квиток. Після одноразової реєстрації в одній із підключених бібліотек його можна буде використовувати в інших закладах, які працюють у системі.

Наразі до «Єдиної електронної бібліотеки» підключені три дитячі бібліотеки Києва – Центральну бібліотеку імені Т. Г. Шевченка для дітей міста Києва, Бібліотеку № 2 для дітей Деснянського району та Бібліотеку № 119 для дітей Деснянського району. Відтак читацький квиток, оформлений в одній із цих бібліотек, є спільним для всіх трьох.

Підключення інших дитячих бібліотек міста триває.

«Наступним етапом стане інтеграція системи з Київ Цифровий та Порталом послуг Києва. У перспективі користувачі зможуть мати особистий читацький кабінет, переглядати єдиний електронний каталог підключених бібліотек, шукати книжки та бронювати видання для себе і своїх дітей. Відповідний функціонал наразі перебуває в розробці», – поінформувала директорка Департаменту інформаційно-комунікаційних технологій КМДА Вікторія Іцкович.

([вгору](#))

Додаток 30

21.08.2026

Долучайтесь до третьої Сесії співпраці – ELAN Collaboration Sessions – Pillar 3: Funding for Libraries, яка відбудеться онлайн 29 вересня 2026 року.

([Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association](#)).

Дата: 29 вересня 2026

Час: 10:00 – 11:30

Формат: онлайн (попередня реєстрація обов'язкова)

Реєстрація: <https://events.teams.microsoft.com/.../2d515e47-84bb-4568...>

Будуть представлені програми Erasmus+, CERV, Creative Europe, European Cultural Foundation та інші.

Учасники матимуть змогу ознайомитися з різними джерелами фінансування, обговорити спільні виклики та поділитися досвідом своїх організацій і країн. Формат сесії передбачає короткі експертні виступи, інтерактивні завдання та пленарні дискусії.

Особливу увагу буде приділено питанням:

як перейти від ідеї до проєкту, що може отримати фінансування;

як визначати відповідні програми та партнерів;

як поєднувати можливості фінансування зі стратегічними пріоритетами та реальними потребами бібліотек і громад.

Хто може взяти участь:

Представники національних та регіональних бібліотечних асоціацій

Фахівці публічних, академічних та спеціальних бібліотек

Керівники бібліотек та координатори проєктів

Працівники, відповідальні за фандрейзинг, партнерства чи програмний розвиток

Учасники ELAN та члени робочих груп

Усі, хто зацікавлений у зміцненні фінансової стійкості та розвитку проєктної спроможності бібліотек

Докладніше: <https://eblida.org/.../elan-collaboration-sessions.../...>

([вгору](#))

12.08.2026

Лагута Л.

«Бібліотека року»: сучасні практики, які варто наслідувати
[\(Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади\).](#)

Так, у **Великій Британії** The Bookseller — Library of the Year відзначає державні, муніципальні чи спеціалізовані бібліотеки (а також мобільні та пенітенціарні бібліотечні сервіси) за особливі досягнення в популяризації читання, залученні громадськості та реалізації креативних проєктів. Журі конкурсу ретельно оцінює те, як бібліотеки реагують на соціальні виклики, долають обмежені бюджети та стають справжніми центрами емпатії й підтримки для своїх локальних спільнот.

Національна премія, яку Міністерство культури **Чехії** щорічно присуджує з 2003 року, має кілька категорій — зокрема, для публічних бібліотек у невеликих населених пунктах та за видатні проєкти з надання інформаційних послуг. Премія спрямована на підтримку розвитку бібліотечної справи на рівні невеликих громад та регіонів, заохочуючи сільські й селищні бібліотеки впроваджувати інновації.

Масштабний національний конкурс, організований за підтримки Міністерства культури та Національної бібліотеки **Угорщини** має на меті стимулювати публічні бібліотеки до активної роботи з читачами, збільшення кількості відвідувачів та цифровізації послуг. Переможців визначають не лише за суб'єктивними оцінками журі, а й за реальним статистичним зростанням (збільшення кількості активних читачів, видачі книг, дитячої аудиторії тощо), а також нагороджують у спеціальних номінаціях за креативні кампанії.

У **Фінляндії** — країні з однією з найефективніших освітніх та культурних систем — щорічне визнання найкращої бібліотеки року є важливою національною традицією. Зупинимось детальніше.

Vuoden kirjasto — це загальнонаціональний конкурс, покликаний знайти публічну бібліотеку, яка протягом попереднього року продемонструвала **особливо якісну, суспільно значущу та інноваційну роботу**.

Конкурс організовує **Suomen Kirjastoseura** — **Фінська бібліотечна асоціація** спільно з **Kuntaliitto** — **Асоціацією фінських муніципалітетів**.

Конкурс проводиться **раз на два роки**.

Початково конкурс був задуманий для пошуку бібліотеки, яка:

- має **значний суспільний вплив**;

- є важливим осередком громади;
- створює **бібліотеку майбутнього**;
- активно реагує на потреби мешканців;
- розвиває нові послуги;
- залучає людей до бібліотеки;
- сприяє читанню, грамотності, навчанню та культурній участі.

До конкурсу долучаються як великі центральні бібліотеки так і невеликі місцеві бібліотеки. Тобто розмір бібліотеки або муніципалітету сам по собі **не є критерієм переваги**.

У 2026 році організатори спеціально посилили увагу до **lukutaitotyö — роботи з грамотністю / читацькою та інформаційною грамотністю**.

Фінська бібліотечна асоціація при оголошенні конкурсу у 2026 році закликала бібліотеки показати:

- як вони сприяють читанню;
- як розвивають грамотність;
- як працюють із різними віковими групами;
- як здійснюють книжкові рекомендації;
- які конкретні результати дає ця робота;
- як бібліотека залучає до читання людей, які раніше читали мало.

Тому цьогогоріч конкурс був значною мірою присвячений питанню: **«Як бібліотека реально впливає на грамотність і читання у своїй громаді?»**

У 2026 році заявка складалася з:

- двох текстів різного обсягу;
- кількох фотографій бібліотеки;
- опису діяльності та досягнень;
- прикладів роботи з грамотністю, читанням і рекомендаціями;
- інформації про співпрацю та вплив бібліотеки на громаду.

Переможця визначало журі, сформоване **Фінською бібліотечною асоціацією**. Журі оцінювало статистику, аналізувало якість і зміст роботи бібліотеки, її вплив, співпрацю, нові практики та здатність розвиватися.

У 2026 році фіналістами стали 4 бібліотеки.

Фіналістів представляли через інформаційні та соціальні канали Suomen Kirjastoseura.

У 2026 році організатори також запропонували фіналістам **залучати своїх читачів та користувачів**, щоб вони розповідали про власний досвід користування бібліотекою, зокрема в соціальних мережах.

Це цікавий момент: оцінюється не тільки те, **що бібліотека сама розповідає про себе**, а й те, яке місце вона займає в житті місцевої громади.

У 2026 році переможець отримав 2 000 євро. Для Фінляндії це радше символічний приз. Основна цінність нагороди полягає у **національному професійному визнанні**, публічності та можливості представити власну модель роботи іншим бібліотекам.

Яка ж бібліотека перемогла?

Звання «Бібліотека року 2026» у Фінляндії (*Vuoden kirjasto 2026*) здобула бібліотека муніципалітету Лімінка (*Limingan kirjasto*). Переможця офіційно оголосили 4 червня 2026 року на загальнонаціональних Фінських днях бібліотек (*Kirjastopäivät*) в Оулу.

Джерело: <https://oth.nlu.org.ua/>

Чому перемогла Лімінгська бібліотека?

◆ Лімінка вийшла на перше місце в усій Фінляндії за кількістю виданих книг на одного жителя у співвідношенні до чисельності населення. Середній показник становив понад **27 книжок на рік на кожного мешканця громади** (при загальнонаціональному середньому порозі близько 15,6 книжок). При цьому понад 60% усіх видач припадає саме на дітей та молодь.

◆ Журі конкурсу окремо відзначило надзвичайно цілеспрямовану, позитивну та інноваційну роботу бібліотеки з розвитку навичок читання. Бібліотека не чекає на читачів у стінах, а активно «виходить у народ» (*jalkautuu*).

◆ Бібліотека розробила яскраві локальні проєкти. Серед них особливо виділяється дитячий літературний фестиваль «**LimmiFest**», у межах якого вручається спеціальна премія *Limmi-palkinto* — її володаря серед нових фінських книжок обирають самі діти.

◆ Бібліотека інтегрована в життя громади, адже тісно співпрацює з дитячими садками, школами, медичними центрами. Серед багатьох проєктів бібліотека реалізовує спільно з дитячими консультаціями-неуволами проєкт «Паспорт казок». «Паспорт казок» призначений для **4–5-річних дітей та їхніх батьків/опікунів**. Дитина разом із мамою, татом або іншим близьким дорослим **читає або слухає 8 книжок**. Після кожної книжки дитина **розфарбовує зірочку у своєму паспорті**. У паспорті є рекомендовані бібліотекарями книжки, але сім'я може обирати й будь-які інші. Коли всі завдання виконані, паспорт показують у бібліотеці; дитина

отримує **невелику винагороду** і бере участь у розіграші книжок. Сам паспорт можна отримати **і в бібліотеці, і в дитячій консультації neuvola**.

Ця практика **дуже придатна для адаптації українськими публічними бібліотеками**, оскільки вона майже не потребує великих фінансових витрат. Найцінніше тут не сам барвистий паспорт, а канал його поширення: бібліотека співпрацює з установою, **через яку проходить практично кожна сім'я з маленькою дитиною**.

***Довідка. Неувол**— це унікальна фінська система загальнодоступних дитячих і материнських консультацій. Це місце, куди обов'язково приходить кожна родина з новонародженою дитиною та малюками дошкільного віку для планових медичних оглядів, щеплень і моніторингу розвитку.*

Перемога Лімінки яскраво демонструє європейську тенденцію: сучасна сільська чи районна бібліотека завдяки енергійній команді, любов'ю до своєї справи та сучасним сервісам може стати справжнім національним лідером і головним центром притягання для всієї громади.

Повертаючись до українських реалій, варто зазначити, що вітчизняні книгозбірні також мають можливість продемонструвати свої досягнення на національному рівні. Наразі триває прийом заяв на здобуття престижної премії «Бібліотека року 2026». Конкурсні заявки приймаються в електронній формі за допомогою Google-форми до **18:00 31 серпня 2026** року: <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfBNbmKfc75bKmv5mW8n4AAlGBKkzoY72S6XTSoilRYtrTg/viewform>

Цей конкурс є чудовою нагодою для кожної української бібліотеки заявити про свої інновації, поділитися унікальним досвідом та стати орієнтиром для колег з усієї країни.

([вгору](#))

Додаток 32

07.08.2026

МОН відкриває інтерактивний дашборд «Фахові видання України»

Наразі дашборд містить інформацію про 1302 видання категорії «Б» від 502 засновників з можливістю аналізувати їх за кластерами та спеціальностями, періодичністю виходу, моделлю доступу, зокрема наявністю діамантового відкритого доступу, можливістю безоплатної публікації для вчених та окремо для аспірантів, а також включенням до Directory of Open Access Journals ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Пошук конкретного видання можна здійснювати за його назвою, кластером, спеціальністю, засновником або ISSN із отриманням актуального покликання на сайт журналу. Крім інформації про видання, дашборд містить відомості про понад 19 тисяч членів редакційних колегій наукових фахових видань. Це дає змогу користувачам отримати комплексне уявлення не лише про тематичну спрямованість наукового видання, а й про якість його редакційного та наукового середовища.

Створення дашборду стало черговим етапом оновлення системи наукових фахових видань. У 2026 році підходи до формування категорії «Б» Переліку було суттєво оновлено: посилено вимоги до академічної доброчесності, прозорості редакційної політики, публікаційної етики, рецензування, відкритості інформації про діяльність видань та дотримання сучасних стандартів наукової комунікації.

«Ми прагнемо, щоб інформація про наукові періодичні видання України була максимально відкритою, зрозумілою та зручною для використання. Вчений має мати можливість в одному місці знайти журнал за своєю спеціальністю, перевірити його статус, модель доступу, умови публікації та інформацію про редакційну колегію. Водночас відкритість таких даних створює додатковий стимул для самих видань розвивати редакційні практики, підвищувати якість і працювати за сучасними міжнародними стандартами. Це ще один крок до прозорішого та якіснішого дослідницького середовища в Україні», — зазначив заступник міністра освіти і науки України **Денис Курбатов**.

Дашборд «Фахові видання України» надалі розвиватиметься та доповнюватиметься новими масивами даних. Наступним етапом стане інтеграція інформації про наукові фахові видання категорії «А», відомості про які наразі не представлені в URIS у необхідному для відображення в дашборді обсязі. МОН планує зібрати та верифікувати відповідну інформацію у засновників таких видань і надалі інтегрувати її до дашборду.

Також невдовзі засновники видань категорії «Б» зможуть через систему URIS актуалізувати інформацію про свої видання, зокрема щодо зміни назви або складу засновників, складу редакційної колегії, включення до міжнародних наукометричних та інших баз даних, моделі фінансування, періодичності виходу та інших характеристик. Це дасть змогу підтримувати дані дашборду в актуальному стані та поступово сформувати єдине інформаційне середовище щодо наукових фахових видань України.

МОН і надалі розвиватиме цифрові інструменти у сфері науки та розширюватиме обсяг відкритих даних. Інформація в дашборді оновлюватиметься відповідно до змін у Переліку наукових фахових видань України та актуалізації відомостей у системі URIS.

Переглянути дашборд «Фахові видання України» можна за [посиланням](#).
([вгору](#))

Додаток 33

ДНТБ України долучається до міжнародного опитування щодо розвитку рамки відкритих метаданих

Барселонська декларація з відкритої дослідницької інформації об'єднує представників наукових установ, дослідницьких організацій, фінансувальників, інфраструктур та інших учасників дослідницької

екосистеми, які працюють над розвитком відкритої дослідницької інформації ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Одним із напрямів цієї роботи є формування спільних підходів до **метаданих наукових публікацій**. Саме з цією метою Робоча група з метаданих журнальних статей і книг проводить [міжнародне опитування](#), результати якого мають допомогти визначити пріоритетність ключових елементів метаданих та бар'єри, пов'язані з їх використанням.

Учасникам пропонується оцінити основні поля метаданих за чотирма параметрами: **важливість, охоплення спільноти, складність реалізації та можливість верифікації**. Отримані результати будуть враховані під час подальшої розробки рамки відкритих метаданих, яка має бути корисною як для робочих груп Барселонської декларації, так і для ширшої дослідницької спільноти.

Для ДНТБ України питання якості та інтероперабельності метаданих є безпосередньо пов'язаним із розвитком національної дослідницької інформаційної інфраструктури.

ДНТБ України координує **Національний консорціум ORCID Україна**, діяльність якого спрямована, зокрема, на ширше впровадження постійних ідентифікаторів дослідників та інтеграцію ORCID з інформаційними системами українських закладів освіти і наукових установ.

У практичній роботі з дослідницькою інформацією метадані забезпечують зв'язок між дослідниками, публікаціями, організаціями, проєктами та іншими результатами наукової діяльності. Використання стандартизованих метаданих і постійних ідентифікаторів, таких як ORCID iD та DOI, сприяє зменшенню дублювання інформації, підвищенню її якості та забезпеченню обміну даними між різними інформаційними системами.

Саме тому участь українських фахівців у міжнародних обговореннях стандартів та практик роботи з метаданими є важливою для подальшої інтеграції української дослідницької інформаційної інфраструктури до європейського дослідницького простору.

Barcelona Declaration також запрошує представників дослідницької спільноти долучитися до **конференції Barcelona Declaration on Open Research Information**, яка відбудеться **24–25 листопада 2026 року в Берліні в офлайн та онлайн форматах**.

Наразі відкритий [Call for Proposals](#) для конференції. Подати пропозицію можна до **1 вересня 2026 року**.

([вгору](#))

Додаток 34

10.08.2026

ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТОЇ НАУКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В СУЧАСНІЙ АНАЛІТИЧНІЙ ОСВІТІ

([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Цей комплексний системний підхід відрізняється від фрагментарного, коли у процесі навчання студент працює лише з публікаціями як короткими публічними повідомленнями про отримані у процесі дослідження результатами, будучи фактично відстороненим від практики дослідницької роботи. Завдяки НРАТ усі охочі можуть отримати доступ до об'єктів наукової діяльності і самостійно — на реальних, а не спеціально підготовлених навчальних матеріалах — вивчати, як формуються гіпотези, робляться наукові висновки, на яких даних вони засновані, як відбувається експертиза, якою має бути етична наукова дискусія. Продемонстровано, як саме відкриті наукові тексти, відкриті дані, відкрите рецензування та інструменти популяризації наукових розробок можуть використовуватися для формування аналітичного мислення, дослідницьких навичок й доказової культури здобувачів освіти. На відміну від публікацій, зосереджених на окремих елементах відкритої науки (репозитарії, відкриті набори даних, відкрите рецензування), пропонується розглядати їхній потенціал у комплексі, ефективно інтегруючи у процес аналітичної освіти на всіх стадіях та рівнях навчання — від бакалаврату до аспірантури й докторантури. У цьому контексті вебпортал і сервіси НРАТ розглядаються не просто як елементи цифрової інфраструктури, а як дієвий інструмент аналітичного мислення.

КРИТИКО-АНАЛІТИЧНИЙ			СИСТЕМО-ПРОГНОСТИЧНИЙ		КОМУНІКАТИВНИЙ		ДОСЛІДНИЦЬКИЙ	РЕФЛЕКСИВНИЙ
Критичне мислення	Аналіз та синтез інформації	Цифрова і дата грамотність	Системне мислення	Узагальнення рівень	Аргументація та доказові міркування	Комунікаційна аналітичність результатів	Дослідницька компетентність	Рефлексія та метабізнання
Здатність критично оцінювати інформацію, аргументи та джерела для формування обґрунтованих суджень	Здатність здійснювати пошук, відбір, структурування, аналіз та інтеграцію інформації для отримання нових знань та висновків	Здатність ефективно працювати з даними, цифровими інструментами та алгоритмічними системами для аналізу й інтерпретації інформації	Здатність виявляти взаємні зв'язки між явищами, враховувати контекст та аналізувати наслідки процесів і рішень	Здатність приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності на основі аналізу даних, порівняння альтернатив та оцінювання ризиків	Здатність формулювати, обґрунтовувати й відстоювати дробні висновки	Здатність ефективно представляти, пояснювати та обговорювати результати аналізу з урахуванням особливостей аудиторії	Здатність застосовувати принципи й методи наукового дослідження для постановки та вирішення проблематичних завдань	Здатність усвідомлювати, оцінювати й вдосконалювати власні способи мислення, навчання і прийняття рішень
✓ розрізняти факти, інтерпретації та оціночні судження; ✓ виявляти логічні помилки, неспівпадіння та суперечності в мовному матеріалі; ✓ перевіряти надійність і достовірність джерел; ✓ порівнювати різні погляди; ✓ формулювати в уточненні питання	✓ здійснювати пошук та відбір релевантної інформації; ✓ структурувати та систематизувати матеріал; ✓ виявляти взаємні зв'язки між фактами, явищами та даними; ✓ інтегрувати інформацію із різних джерел; ✓ узагальнювати результати аналізу	✓ розуміти принципи роботи з даними; ✓ застосовувати базові статистичні методи; ✓ інтерпретувати кількісні дані; ✓ читати й аналізувати аналітичні візуалізації; ✓ розуміти принципи роботи алгоритмів і цифрових платформ; ✓ оцінювати можливості та обмеження систем штучного інтелекту й алгоритмічних рішень	✓ розуміти причинно-наслідкові зв'язки та аналізувати взаємодію різних чинників; ✓ враховувати історичний, соціальний та інституційний контекст; ✓ розглядати об'єкт як елемент ширшої системи; ✓ оцінювати довгострокові ефекти процесів і рішень	✓ представляти в умовах невизначеності та неповноти інформації; ✓ оцінювати ризики та обмеження; ✓ порівнювати альтернативні варіанти дій; ✓ обирати критерії оцінювання альтернатив; ✓ приймати рішення на основі даних, аргументів та прогнозованих наслідків	✓ будувати логічну послідовну аргументацію; ✓ використовувати докази, дані та авторитетні джерела; ✓ обґрунтовувати висновки; ✓ критично оцінювати аргументи учасників дискусії; ✓ захищати власну позицію на раціональному засаді	✓ пояснювати складні ідеї зрозумілою мовою; ✓ представляти результати аналізу в усній та письмовій формі; ✓ візуалізувати дані та висновки; ✓ адаптувати інформацію з урахуванням особливостей цільової аудиторії; ✓ організовувати професійне обговорення результатів	✓ застосовувати принципи наукового підходу та наукові методи; ✓ формулювати дослідницькі питання; ✓ розробити та перевірити гіпотези; ✓ обирати та застосовувати методи дослідження; ✓ інтерпретувати результати дослідження	✓ здійснювати рефлексію власної діяльності; ✓ оцінювати сильні та слабкі сторони власного мислення; ✓ усвідомлювати обмеження власних знань та досвіду; ✓ виявляти нові власні когнітивні установки на судження; ✓ коригувати стратегії навчання та способи вирішення завдань

Структурно-логічна схема складових сучасної аналітичної освіти

Джерело: <https://nrat.ukrintei.ua/>

Детальніше: https://unz.univer.km.ua/index.php/unz/uk/article/view/111_147-167 (вгору)

Додаток 35

13.08.2026 ЄВРОПА ШУКАЄ НОВІ МОДЕЛІ ФІНАНСУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДОСКОНАЛОСТІ (Національний репозитарій академічних текстів).

Звіт Маріо Драгі про конкурентоспроможність Європи, оприлюднений у 2024 році, фіксує наявність сильної університетської системи Європи та одночасну обмеженість критичної маси науковців, щоб вивести університети на найвищий світовий рівень. Драгі запропонував створити своєрідну Європейську дослідницьку раду для інституцій, яка надавала б довгострокове фінансування університетам для розвитку провідних фундаментальних досліджень та підтримки високоякісної освіти. Ця ідея європейської ініціативи досконалості набула політичного розвитку: у березні 2026 року Німеччина запропонувала програму Nexus з об'єднання університетів і

дослідницьких інститутів; Франція та Польща виступили з ініціативою створення «лабораторій досконалості», які мають об'єднувати провідних дослідників і лабораторії. У майбутній рамковій програмі FP10 містяться масштабні дослідницькі ініціативи з подолання фрагментації та об'єднання як усталених, так і нових центрів досконалості. На думку Палмовського, проблемою є сама модель підтримки. Потрібно визначити, що саме має бути головним об'єктом фінансування — університети як інституції чи окремі лабораторії та дослідницькі групи. Німецька пропозиція передбачає обидва виміри, тоді як франко-польська ініціатива більше зосереджена на дослідниках і лабораторіях. Якщо головна мета полягає в об'єднанні найсильніших дослідників у передових галузях, то незрозуміло, наскільки розбудова інституційної спроможності має бути самостійною ціллю. Інше питання стосується місця такої ініціативи в майбутній програмі «Горизонт Європа». Європейська дослідницька рада вже фінансує окремих дослідників, а кількість високоякісних заявок значно перевищує доступні ресурси. У проєкті FP10, який має розпочатися у 2028 році, фінансування ERC передбачено збільшити, але цього буде недостатньо для повноцінної підтримки вже існуючих інструментів. Отже, створення окремої «ERC для інституцій» потребуватиме додаткових коштів, які можна знайти лише через перерозподіл ресурсів всередині загального бюджету «Горизонт Європа». Запропонована німецька модель Nexus передбачає 20 мереж щонайменше з трьома партнерами, кожна з яких отримуватиме по 20 млн євро на рік упродовж семи років поспіль або 2,8 млрд євро. Лише Німеччина передбачає 4,8 млрд євро на семирічний період у межах власної національної стратегії досконалості, але тут вже діють 70 кластерів, тоді як у Франції існує понад 100 лабораторій досконалості. Наскільки реалістично обмежити загальноєвропейську ініціативу лише 20 центрами? Також існує проблема відбору: концентрація значних ресурсів у кількох провідних інституціях може бути політично складною, але водночас така програма не може перетворитися на інструмент розширення участі, — вона має залишатися конкурсною та сформованою «знизу вгору», а досконалисть має бути вирішальним критерієм. Як оцінювати «нову» або таку, що формується, досконалисть у конкурсі з уже визнаними провідними центрами? Ідея потребує подальшого фахового обговорення представників академічного сектору та політиків, оскільки може забезпечити довші часові горизонти для розвитку дослідницької співпраці, стимулювати розширення вже наявних партнерств і створити додатковий механізм підтримки досліджень.

Детальніше: <https://www.timeshighereducation.com/opinion/european-excellence-initiative-challenging-intriguing-idea>, https://commission.europa.eu/document/download/97e481fd-2dc3-412d-be4c-f152a8232961_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness%20_%20A%20competitiveness%20strategy%20for%20Europe.pdf

(вгору)

04.08.2026

РОЗВИТОК ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ ДАНИХ

(Національний репозитарій академічних текстів). Дані стають ключовим ресурсом для інновацій, державних послуг та економічного зростання. Щоб розкрити їхній повний потенціал, Європейська Комісія реалізує концепцію спільних європейських просторів даних у рамках загальної Європейської стратегії даних. Простори даних мають зробити дані більш доступними та повторно використовуватись із одночасним гарантуванням, що користувачі збережуть контроль над своїми даними та будуть дотримані європейські правила конфіденційності, безпеки та конкуренції. Ініціатива зосереджена на стратегічних секторах, включаючи охорону здоров'я, енергетику, мобільність, сільське господарство, виробництво, фінанси, державне управління, навички та наукові дослідження. За час, що минув від моменту прийняття стратегії у 2020 році, до них додалися додаткові сфери – туризм, медіа, культурна спадщина, мовні технології. Створюючи надійне середовище для обміну даними, Європейський Союз прагне стимулювати інновації, забезпечити нові цифрові послуги та зміцнити конкурентоспроможність Європи у світовій економіці даних. Прийняті закони про управління даними, про дані, регламент щодо наборів даних високої цінності. Єврокомісія підтримує галузеві ініціативи – діяльність Центру підтримки просторів даних (DSSC), стандарти сумісності тощо. Це створює основу для перетворення концепції простору даних на операційні екосистеми по всій Європі. DSSC наразі націлений на підтримку ініціатив у сфері простору даних, щоб вони стали фінансово життєздатними та сумісними.

Детальніше: <https://data.europa.eu/en/news-events/news/common-european-data-spaces-developing-europes-single-market-data>, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/data-spaces>, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/strategy-data>, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/868/oj>

(вгору)

19.08.2026

НІМЕЦЬКА РЕФОРМА ДОСЛІДНИЦЬКИХ КОНТРАКТІВ(Національний репозитарій академічних текстів).

Наразі уряд Німеччини схвалив проєкт закону, відповідно до якого працевлаштовані докторанти мають отримувати перший контракт щонайменше на три роки, а постдоки — щонайменше на два роки, а також передбачає посилення захисту дослідників, які беруть відпустку у зв'язку з народженням дитини або доглядом за родичами. Частина науковців змушена

залишатися на тимчасових контрактах до 40–50 років. Але проблема полягає не стільки в тому, чи триватиме контракт два, три чи шість років, скільки в обмеженій кількості стабільних посад після завершення цього періоду. Не всі постдоки можуть або хочуть стати професорами, однак університетська система пропонує недостатньо привабливих і стабільних альтернативних кар'єрних шляхів. Для вирішення проблеми деякі університети, наприклад, створюють посади фахівців із проєктування навчання, які спеціалізуються на методиці онлайн-освіти. Додатковим чинником нестабільності є залежність університетів від зовнішнього фінансування досліджень: якщо науковий проєкт фінансується лише упродовж трьох років, університету складно запропонувати постійну посаду досліднику, зарплата якого залежить від цього гранту. Тому збільшення тривалості першого контракту саме по собі не змінює фінансової моделі, яка породжує тимчасову зайнятість. Слід звернути увагу і на структурну організацію дослідницької системи: на вершині перебуває професор із постійною посадою, тоді як значна кількість дослідників змушена постійно шукати наступний контракт. Запропоновані правила дають молодим науковцям більшу визначеність на два або три роки, але майже не впливають на їхні подальші шанси отримати стабільну посаду у сфері досліджень.

Детальніше: <https://www.timeshighereducation.com/news/minimum-length-research-contracts-dont-address-systemic-issues>

([вгору](#))

Додаток 38

31.08.2026

**ІІІ ДОПОМАГАЄ ГОТУВАТИ ГРАНТОВІ ЗАЯВКИ, АЛЕ
ЗВУЖУЄ РОЗМАЇТТЯ НАУКОВИХ ІДЕЙ**

([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Було проаналізовано біля 6 тис. заявок до Національного наукового фонду США та Національного інституту здоров'я, а також 131 тис. схвалених грантових заявок за 2021–2025 роки. Встановлено, що проєкти, які більшою мірою згенеровані ІІІ, були менш семантично відмінними від тих проєктів, які раніше вже отримали фінансування. Звісно, великі мовні моделі можуть допомагати швидше готувати й редагувати тексти, чіткіше формулювати ідеї та долати мовні бар'єри. Разом із тим, використання цих інструментів призводить до дублювання у нових проєктах вже відомих ідей та успішних пропозицій вже виконуваних досліджень. Науковці можуть завдяки ІІІ підвищувати власну продуктивність, але згенеровані заявки на гранти стають все менш оригінальними. Стрімке поширення великих мовних моделей вже змінює способи підготовки, відбору та подальшої реалізації наукових ідей у системі грантового фінансування. Проблема полягає не у використанні ІІІ, а в тому, що відбувається зміщення балансу з пошуку нових ідей на обговорення вже усталених напрямів. В результаті грантодавці починають

змінювати правила, внаслідок чого заявки, текст яких значною мірою згенерований ШІ, отримують більш прискіпливу експертизу.

Детальніше: <https://www.timeshighereducation.com/news/large-language-models-reduce-originality-research-proposals>

(вгору)

Додаток 39

12.08.2026

Математична помилка: точну науку хочуть виключити з переліку обов’язкових на НМТ

Документом передбачено встановити на 2027 рік модель вступних випробувань, яка включає стандартизоване тестування з двох обов’язкових предметів — української мови та історії України, а також одного навчального предмета на вибір вступника: математики, іноземної мови, біології, географії, фізики, хімії або української літератури. Конкурсний відбір здійснюватиметься за результатами вступних випробувань 2024–2027 років, проведених з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання, а також творчого конкурсу або конкурсу фізичних здібностей у передбачених законодавством випадках [\(Світ\)](#).

Аргументи авторів законопроекту зводяться до необхідності зменшення навантаження на дітей, які через війну живуть у постійному стресі й не мають належного й рівного доступу до освіти.

І справді – повітряні тривоги, обстріли, порушення логістики, роки змішаних форматів або суцільних онлайн-занять, запроваджених ще з часів пандемії ковіду, погіршили й без того не ідеальні умови шкільного навчання та призвели до значних освітніх втрат. А тепер навіть складання іспитів – змагання на виживання! Цьогоріч були випадки, коли дітям через затяжні повітряні тривоги доводилося перебувати в пункті тестування замість чотирьох годин – майже тринадцять!

«Проведення тестування з чотирьох предметів в один день протягом близько чотирьох годин поспіль створює надмірне навантаження для вступників. Що довше дитина перебуває в аудиторії, то вищий ризик переривання іспиту через повітряну тривогу», йдеться у пояснювальній записці до законопроекту. При цьому більшість європейських вчителів та учнів навіть уявити не можуть, як воно – вчитися у сховищах, спати в підвалах чи в метро, сидіти за домашніми завданням взимку в квартирах без світла і тепла. До речі, тема освітніх втрат під час війни та впливу хронічного стресу на навчання й життя ще потребує ґрунтовних досліджень...

Автори ідеї очікують, що реалізація законопроекту «сприятиме збереженню українських дітей в українській системі освіти, зменшенню ризику вимушеної освітньої міграції». Задля підтримання технічних, природничих, інженерних, технологічних та інших пріоритетних для держави

спеціальностей радять ухвалювати окремі урядові рішення: переглядати предметні коефіцієнти, вибірково збільшувати стипендіальне забезпечення.

Опоненти ініціаторів законопроекту висувують свої контраргументи. Запевняють, що сприйняття математики як «необов'язкової» науки сприятиме подальшій, до того ж комплексній деградації природничо-математичної освіти в Україні, – і на рівні середньої школи, і на рівні університету. І це – пряма загроза національній безпеці!

Тенденції до механічного «спрощення» навчання почали розвиватися задовго до російського вторгнення, а в нинішніх геополітичних реаліях це просто самовбивча траєкторія... Якщо плануємо розвивати вітчизняний MilTech, щоб не програти в сучасній високотехнологічній війні, то цей шлях точно не для нас.

Про те, якими можуть бути наслідки ухвалення згаданого законопроекту, ми розпитали досвідчених освітніх експертів і вчорашніх школярів, які сьогодні формують українську інтелектуальну еліту.

Олесь Гордійчук – випускник Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка, студент Кембриджського університету, представник команди тренерів українських учасників міжнародних олімпіад:

«Якщо скасувати математику як обов'язкову дисципліну на НМТ, для багатьох це буде сигналом, що її можна не вчити навіть на елементарному рівні. Хоча майбутнім студентам-фізикам, хімікам, біологам її потрібно знати на поглибленому. Я подивився, якого типу задачі пропонуть на НМТ. Це задачі на базову арифметику, вміння розв'язувати лінійні рівняння, читати графіки, знати базові геометричні фігури, уявляти, що таке площа, що таке імовірність. Всі ці штуки просто потрібні в житті. Потрібні всім. Якщо десь у новинах кажуть про ймовірність настання певних подій чи наслідків, люди мають розуміти, що це значить.»

Богдан Рубльов – лідер Математичного олімпіадного руху України, ініціатор і співзасновник Європейської математичної олімпіади, професор кафедри обчислювальної математики Факультету комп'ютерних наук та кібернетики КНУ:

«Наші діти й вчителі за всіх часів жили в складних умовах, які привчили їх легко адаптовуватися до змін. Коли більшість університетів вимагали скласти іспит з математики, всі потужно вчили математику і в повну обсязі. Бо тоді на іспитах були задачі на доведення, на побудову, на логічне мислення. Щойно запровадили ЗНО, із зовсім простими задачами, із завданнями суто з перевіркою відповіді – 95% вчителів і школярів перестали приділяти увагу задачам з доведенням, їх вивчати й розуміти. Масово налаштувалися на розв'язання простих прикладів, де важлива тільки відповідь. НМТ ще більше знизив цю планку – там задачі ще елементарніші. А якщо НМТ з математики зроблять дисципліною за вибором, більш як половина дітей перестане вчити математику взагалі. Більшість старшокласників в 10-11 класі не відвідують уроки з предметів, які не

входять до кола їх зацікавлень і не винесені на НМТ. Тобто ми будемо виховувати не розумну, творчу й гармонійну, а обмежену, «вузькоспеціалізовану» людину. Хоча розуміємо, що й математика, й мова, й історія надзвичайно важливі для формування світогляду, для виховання справжніх громадян, від яких залежить майбутнє країни.»

Борис Бондар – фізик-ядерник, викладач НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»:

«Представники нашої професії трохи упереджені в цьому плані, бо ми всі здавали математику, вивчали фізику, і для мене це правильно і за жодних умов не підлягає сумніву. Без математики фізику неможливо опанувати, бо математика – це мова фізики. Але я проти скасування обов'язкового НМТ з цієї дисципліни ще й тому, що математика, на моє переконання, гарно розвиває логіку й абстрактне мислення, а це універсальні речі, потрібні всім. Я не готовий коментувати рівень складності завдань на НМТ, але все це можна обговорювати і в разі необхідності коригувати».

Василь Пономаренко – вчитель астрономії й інформатики, заступник директора з навчально-методичної роботи Українського фізико-математичного ліцею КНУ:

«Такі нововведення виглядають як недоречний експеримент. Точні науки – один зі стовпів, на яких тримається інженерно-технічна освіта, надзвичайно важлива в часи війни та майбутнього повоєнного відновлення. Математика важлива для вивчення астрономії, інформатики, фізики, для всього комплексу природничих наук. Жодна країна у світовій історії, яка не приділяла достатньо уваги математиці, не продемонструвала жодних помітних технологічних чи інтелектуальних здобутків».

Микола Макарець – професор кафедри теоретичної фізики КНУ: «Відмова від обов'язкового НМТ з математики у середніх школах України має вектор направлення від вищого рівня знання і володіння математикою до нижчого. Під час революції ШІ, яка зараз відбувається, така дія, на мою думку, буде виглядати як інтелектуальне роззброєння і матиме катастрофічні наслідки у майбутньому. Але, з огляду на сам факт існування такої ідеї, потрібно, напевно, увести три рівні знання математики для складання Національного мультипредметного тесту. Якщо такий поділ буде визнано доцільним, то профільним фахівцям зробити його на практиці не буде занадто складною задачею».

Тарас Панченко – завідувач кафедри теорії та технології програмування факультету комп'ютерних наук та кібернетики КНУ:

«Ми бачимо на прикладі досліджень на зразок PISA, що рівень математичних знань є невід'ємною частиною визначення рівня розвитку дитини і перспектив розвитку країни, в якій ця дитина живе й здобуває освіту. Математика це не тільки про числа чи інтеграли – це й загалом про логіку мислення та його закони, про розуміння причинно-наслідкових зв'язків, про правильні життєві рішення, про вміння розрахувати кредит чи сімейний бюджет. Вступна кампанія несподівано навіть без іспитів показала

величезну проблему. Як на мене, це чиста математика – зрозуміти, як розставити пріоритетність заяв про вступ, порахувати свій бал з огляду на коефіцієнти і оцінити власні шанси. Ці речі більшості вступників давалися з величезними труднощами. Якщо ми виключимо математику з обов’язкового блоку НМТ, рівень впаде ще нижче. Хоча падати вже немає куди. Як викладач щороку помічаю істотне зниження рівня математичної підготовки студентів і величезний розрив між найсильнішими й найслабшими. Це змушує переглядати програми й накладає негативний відбиток на весь процес навчання».

Анна ЛУКАНСЬКА.

([вгору](#))

Додаток 40

10.08.2026

Коли хороших критеріїв стає забагато

Кожен із цих нових критеріїв окремо виглядає цілком пристойно, однак уявімо, що ми їх усі зібрали разом. Старі бібліометричні показники нікуди не зникли. Додамо відкриту науку, міжнародну співпрацю, керівництво молодими науковцями... ще щось важливе, про що згадували на останній конференції, чи онлайн... ага, і ще не забути +1 критерій, бо він дуже милозвучно вписується у наш стратегічний PDF. У певний момент виникає просте запитання – а як усе це має працювати разом?? ([Пан Бібліотекар](#)).

Саме цій проблемі присвячена невелика дискусійна стаття, що [з'явилася на сторінках Research Evaluation](#). Автор пропонує називати явище **assessment creep** – поступовим розростанням систем оцінювання через накопичення нових критеріїв, вимог і цілей без достатнього пояснення того, як їх потрібно зважувати, поєднувати, чому саме надавати пріоритет.

Beyond metric reductionism: assessment creep as an emerging risk of research evaluation reform

Serhii Nazarovets*

Library, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 Bulvarno-Kudriavska Str, Kyiv, Ukraine

*Corresponding author. Library, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 Bulvarno-Kudriavska Str, Kyiv, 04053, Ukraine.
E-mail: serhii.nazarovets@gmail.com, s.nazarovets@kubg.edu.ua

Abstract

Recent research assessment reforms have successfully challenged the overreliance on simplistic quantitative indicators and promoted broader approaches to evaluation. This paper argues that these reforms may also generate a new risk: assessment creep, understood as the gradual accumulation of evaluation criteria without sufficient attention to how they are prioritised and combined. While criteria such as open science, societal impact, international collaboration, leadership, and mentoring may each be valuable, their proliferation can reduce transparency and make evaluation systems more difficult to understand and scrutinise. Less transparent systems may also make it harder to distinguish legitimate expert judgement from arbitrary decision-making and to detect favouritism or other forms of unwarranted advantage. Drawing on recent debates surrounding responsible research assessment, the paper suggests that the next challenge is not choosing between metrics and expert judgement, but designing evaluation systems that remain coherent, transparent, and accountable as they become increasingly complex.

Keywords research assessment, responsible research assessment, research evaluation reform, research policy, CoARA

Ми цілком справедливо критикуємо прості банальні метрики – загальна кількість цитувань може бути поганим показником якості роботи, а імпакт-фактор ще гіршим показником якості конкретного дослідника. Але принаймні зрозуміло, звідки взяли ці числа.

З експертним оцінюванням за десятьма чи двадцятьма різними критеріями все веселіше. Один кандидат має більше публікацій, другий – краще підтримує практики відкритої науки, третій – вписаний у міжнародні проєкти, четвертий – разом з ШІ сильніше описав суспільний вплив. Один чудово керує аспірантами, але мало публікується. Інший багато публікується, але отримав менше лекційних годин на кафедрі. Хто кращий?

Правильної відповіді тут може й не бути, але має бути всім зрозуміло, як система оцінювання прийшла до своєї відповіді. Бо що більше різнорідних критеріїв ми додаємо, то більше простору залишається для експертного судження, а разом із ним – для суб'єктивності, фаворитизму і старого доброго “бо ми так вирішили”.

Саме тому проблема вже не зводиться до пошуку правильних показників. Потрібно думати про архітектуру всієї системи оцінювання. Ми вже навчилися пояснювати, чому одна цифра не може описати хорошого науковця. Тепер залишилося не побудувати замість неї систему з двадцяти-тридцяти правильних критеріїв, логіку взаємодії яких не може ніхто пояснити.

(вгору)

06.08.2026**Фабрики рецензій: нова проблема наукового рецензування**

Ідея цього шахрайства доволі проста. Уявімо рецензента, який щороку отримує сотні запитів від журналів. Замість уважно читати кожен рукопис, він починає використовувати майже однакові шаблони: *“покращте вступ”*, *“скоротіть висновки”*, *“опишіть прогалини в дослідженнях”*, а десь наприкінці додає ще кілька рекомендацій **процитувати... власні статті** ([Пан Бібліотекар](#)).

Проблема полягає не лише в тому, що такі рецензії мало допомагають авторам. Вони поступово перетворюють реєр review із механізму контролю якості на механізм штучного збільшення цитувань. Про існування подібних безстыдних шахрайств ми здогадувались, але найцікавіше в цій історії далеко не це.

Починається [стаття](#) з розповіді про німецького дослідника Міхаеля Бьорша. Він отримав дивну рецензію, виконав усі обґрунтовані зауваження, відхилив безглузді рекомендації процитувати нерелевантні роботи, після чого статтю успішно опублікували. А вже через кілька місяців з'ясувалося, що один із його рецензентів використовував майже ідентичний текст ще для десятків інших статей. У результаті журнал був змушений повторно перевіряти вже опубліковану роботу, а над статтею з'явилося попередження про можливі проблеми з рецензуванням.

Ось така дуже некрасива ситуація. Автори нічого не порушували. Вони не писали фальшивих рецензій, не підбирали собі "потрібних" рецензентів, не знали про існування цієї схеми й навпаки дали відсіч негіднику-накрутчику. Але саме вони першими отримали репутаційні проблеми. Сучасна академічна система стала настільки складною, що наслідки чужих порушень лягають на людей, які нічого поганого не зробили.

Авторка [статті](#) намагається відповісти на очевидне питання: чому взагалі з'являються review mills? Відповідь, чесно кажучи, не дуже оригінальна – [publish or perish](#). Дослідники мають більше публікувати, більше рецензувати, швидше відповідати редакторам, а часу більше не стає.

Один із героїв статті навіть розповідає, що іноді отримував до десяти запитів на рецензування за тиждень. У якийсь момент він просто почав використовувати повторювані формулювання. Це не виправдання, але дуже добре показує, що проблема значно ширша за поведінку окремих людей.

Ще одна цікава думка стосується відкритого рецензування. Більшість прикладів review mills вдалося знайти саме в журналах [MDPI](#). Але не тому, що проблема обов'язково найбільша саме там. Просто MDPI вже давно публікує reviewer reports, тому повторювані шаблони можна побачити. У журналах із закритим рецензуванням такі самі практики можуть існувати роками – просто ніхто їх не бачить.

Втім, після прочитання статті в мене залишилося ще одне питання – **Чому видавці досі не перевіряють рецензії так само як перевіряють рукописи?** Сьогодні практично кожна стаття проходить через системи пошуку текстових збігів. Якщо ж один рецензент використовує той самий текст десятки разів або регулярно рекомендує цитувати одних і тих самих авторів, то сучасні алгоритми повинні знаходити такі випадки майже автоматично...

([вгору](#))

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

Інформаційно-аналітичний бюлетень
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101

Упорядник Натаров Олег Олександрович

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03
E-mail: siaz2014@ukr.net
Сайт: <http://nbuviap.gov.ua/>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 7871 від 28.06.2023 р.